

STUDIJ SAVAIT :

K ji pasak Lietuv

ADOLFAS DAMUŠIS:

Kaip naciai žad jo kryžius
už Lietuvos išdavim

PILYPAS NARUTIS:

Vieno iš kovotoj kelias

VACLOVAS SIDZIKAUSKAS:

Teisinink kongresas
už laisv ir teis

Laiškas Europ

JUOZAS BRAZAITIS

STUDIJ SAVAIT jau ant-
ra Europoje... Joje pasvarstant,
kiek šios dienos lietuvi s ly-
gose paj giame vykdyti trem-
ties uždavinius, tinka steb ti
konkre ios aplinkos gyvenimo
reiškinius ir juos vertinti atsaka-
kymu klausimus: ar jie stip-
rina gyv ir kurian i lietuviu
dvasi tremtyje; ar jie ruošia
tinkam dvasi , parneštin
Lietuv ; ar jie prisideda prie
t vyn s laisvinimo pažangos.

Taigi stebim žodžius ir dar-
bus . . .

1.

Išmokom tremtyje vien žod ,
kuris ap m m s s mon ir
pas mon , prot ir jausmus. Tai
išlaisvinimo žodis. Jis skirtas
išreikšti m s nusistatymams ir
pasiryžimams t vyn s atžvil-
giu. Ta iau šio žodžio s voka
linkstame vertinti ir savo as-
meninius veiksmus, vadindami
juos išsilaisvinimu iš asmenyb
varžan i pan i , prietar , kliu-

vini . Laisv s siekimu m gina-
me savo veiksmus prasminti.

Tik kiekviena didel vertyb
susilaukia falsifikat . Netikras
pinigas veda kal jim . Su-
klastota tiesa veda klaid ir
gyvenimo akligatv .

Vienas išsilaisvinimo falsifi-
katas, kuris virsta masiniu reišk-
kiniu, tai —

INDIVIDO IŠSILAISVINIMAS IŠ PRIKLAUSOMYB S ORGA- NIZACIJAI.

Su bendruomene ar kitos r -
šies organizacija individas jau-
ia ryš , kol ji jam yra naudin-
ga — gali j paremti materia-
liai, saugoti teisiškai. Kai tik
individas atsistoja ant savo ko-
j , daros nebepriklausomas nuo
organizacijos, dažnas ima jos
šalintis — taip kaip suaug vai-
kai šalinasi t v ar juos išaugi-
nusios šeimos. Bendruomen je,
organizacijoje j pastebim vis
re iau, o juo labiau jam bus

sunku prisiminti betkurias pareigas organizacijoje.

Tai gali jis aiškinti ir pats pergyventi kaip išsilaisvinim , kaip emancipacij iš organizacijos kelyje savo asmenyb s savarankiškum , nepriklausomyb .

Toks išsilaisvinimas dabartiniu metu toliausiai bus paženg s Amerikoje, kur daugiausia bus atsistojusi ant koj . Iškalbinga jo iliustracija — bendruomen s rinkimai, kuriuose dalyvavo tik 30-40% tremtini , gal jusi balsuoti. Vaizding tokio išsilaisvinimo proces iliustruoja vieno lietuvi choro dalyvio pasakojimas: pirmaisiais metais lank si visi choristai, antrais jau tik pus , nes kita pus buvo nusipirk automobilius; treiais metais jau tik du, nes tik tuodu netur jo automobili ... Kažin ar tos emancipacijos mažiausia nebus padariusi Vokietija, kur šiokios ar tokios organizacijos buvim daugelis pajauia realiau ir kovoje d l jos nu-eina iki kraštutinum (plg. Vokietijos bendruomen s rinkimus).

Individo išsilaisvinimas iš organizacijos susiranda daugel pateisinam argument . N r tokios fikcijos, kuri savo buvimui pagr sti netur t eib s tikinamiausi argument . T a iau nors ir kaip j ie b t skamb s,

šios r šies individo išsilaisvinimas yra priešingas tremties misijai. Jis yra išsilaisvinimo falsifikatas. Tremtis reikalauja išlaikyti asmen gyvos ir k rybin s dvasios. O nutolimas nuo lietuviškos organizacijos yra tos pa ios reikšm s tremties s lygose kaip normaliu metu nutolimas nuo savo krašto, nuo savo žem s.

Šios r šies išsilaisvinimas yra apsigavimas, nes jis reiškia dvasinio suskurdimo keli , kurio gale — dvasin mirtis. Ir priešingai: organizacin s priklausomyb s pajautimas reiškia dvasin atram kitus tautieius. Kas dalyvauja organizacijoje, gera daro ne kam kitam, bet pirmiausia pa iam sau. Kas tolstata, skriaudžia save.

D l to prieš individo išsilaisvinim iš organizacijos reikia statyti priešing keli — ryšio su organizacija pajautim ir jo stiprinim .

Išvada iš to — su palankumu tenka ži r ti kiekvien realiais pagrindais organizacij , kuri paj gia sutelkti kuo daugiau tremtini , nes juo daugiau asmen bus susitelk organizacijoje, juo didesnis skai us naudosis viena iš priemoni , padedan i išlikti tremtyje nepalaužtam, neatpl štam, nenumestam vienatv . Organizacija bus tiek atlikusi savo misij ,

kiek ji pajęgs atskiram individuali sudaryti jam reikalingų užuovėj.

Išvada ir kita — vienos organizacijos santykiuose su kita siektina ne kovos, bet galimo sugyvenimo. O santykius tarp narių toje pačioje organizacijoje turi tvarkyti ne tik formalinė priklausomybė, ne tik taisyklės ir idealai, principai išpažinimas, bet ir asmeninis susigyvenimas, kokis atsiranda iš betarpiškos sugyvenimo aktyvumo. Vienas kito supratimas, vienas kito gelbėjimas, kartais bent moralinis, simbolinis yra ženklai to solidarumo, kuris stiprina ne tik individą, bet ir pačią organizaciją.

2.

Svarstytas išsilaisvinimo falsifikatas veda antrą, dar platesnį ir gilesnį, —

INDIVIDUO IŠSILAISVINIMAS IŠ VISŲ NUO VISUOMENINIO REIKALŲ PĖSĖS.

Izoliavimasis nuo visuomeninio reikalavimų reiškiasi šiuo tarpu vairiomis formomis: aukos nedavimu viešiesiems reikalams, nesidomėjimu lietuviška knyga, laikraščiu, nesidomėjimu lietuvių ateities ir dabarties klausimais, užmiršimu tų, kurie neturėjo laimės emigruoti, savo vaikų neleidimu lietuvišką mo-

kyklį, jei tai galima... Vis tai yra viešųjų reikalų išmetimas ne tik iš savo darbų, bet iš širdies ir minties.

Bdinga betgi, kad ir šitie tautiečiai iš savo nuvisuomeniniam pateisinti griebiasi visuomeniniu motyvu. Vienas iš "moderniausių" išreiškė taisyklę tautietis net raštu: es jis negalės remti gimnazijos Vokietijoje, nes Vlikas ir Lozoraitis nesutaria... Yra ir gudresni motyvai, bet jie daugumas remiasi visuomeninio reikalavimų falsifikatais.

Prieš šitą dvasinį izoliaciją nuo visuomeninio reikalavimų reikia statyti sėmoningą nusiteikimą jais sielotis.

Pabrėžtina — sėmoningai, nes jausminis malonumas viešuosius darbus netraukia — nei pelno, nei garbės, nei gero po to. Reikia išsėmoningai apsisprendimo, valios, prisivertimo. Pasitenkinimas atsiranda tik pasikliau, kaip visuomeninio reikalavimų ir atlikto darbo išdava. Bus moralinis atpildas. Bet tas, kuris prisiverčia imtis visuomeninio reikalavimų, turi sėmoningai taip pat žinoti, kad jie bus naudingi pirmiausia sau pačiam — išdirbs žmogaus dvasią, kaip sportinis treniravimasis fizinę galią.

Praktinė išvada — reikia sau ir kitiems demaskuoti tas fik-

cijas, falsifikatus, kuriais m ginam pridengti izoliavim si nuo visuomenini reikal . Pastango-se išlaikyti viešuosius reikalus savyje ir kituose reikia ži r ti blaiviai rezultatus. Tiesa, kad tremties s lygos veikia panašiai kaip j ra, vis daugiau asmen nuplaudamos iš visuomeninio r pes io srities. Neturim pretenzij teren iš j ros atkariauti. Bet lieka galimyb ir misija sudarin ti užtvankas, kad tremties j ra galimai l iau retint eiles t , kurie tebeserga visuomeniniais reikalais.

Nereikia prarasti optimizmo tik d l to, kad daugel nuo visuomenini reikal nutrupa. Optimizm palaiko faktas, kad nutrupan i vietoj ateina iš priaugan iosios kartos...

3.

Susiauriname steb jimo rat ir jame sekame tuos, kurie visas savo j gas skiria visuomeniniam darbui — kaip dabar sakom, laisvinimo ir lietuvyb s išlaikymo darbui.

Laisvinimas nevienam virto šventu žodžiu. Ta iau laisvinimo vardu pažym toje veikloje nesunku supainioti vertybes ir atsidi netikr ideal tarnybai.

Šiuo tarpu vienas toki pervertint ideal tai —

LAISVINIMO ORGANIZACIJOS SUPLAKIMAS SU LAISVINIMU.

Veik jai kovoja d l laisvinimo organizacijos su tokiu atsid jimu, lyg nuo to priklauso jau ir Lietuvos išlaisvinimas. Vardan organizacijos sukeliamos ant koj politin s grup s ir apeliuojama visuomen . O viso to tikslas — stiprinti savo grup s tak laisvinimo organizacijoje. Kova d l takos pakei ia kov d l Lietuvos. Kova eina ne d l laisvinimo darbo, o tik d l jo vairavimo.

Permesta visuomen ji gali tur ti žalos individui, net stovin iam visai šalia tos kovos. Ja rimtai susisieloj s, gaudo spaudoje ir žodžiuose informacijos apie t kov , tarpusavio intrygas, asmenines istorijas veik jams ar grup ms kompromituoti. Ilgainiui tai gali virsti visuomen s reikalu besidominiam liga. Taip, kaip tam tikra liga yra tesidom jimas kriminaliniais ar nuotyki romanais ir j telaikymas tikr ja literat ra.

Laisvinimo organizacija yra tiek naudinga, kiek ji atlieka laisvinimo uždavinius, ir gali b ti žalinga tada, jei tevirsta arena grupi politikavimui, t. y. kovai d l takos toje organizacijoje ir jei tai atitraukia d -

mes ir energij nuo laisvinimo veiklos.

D l to vietoj perd to politikkavimo, t. y. kovos d l takos laisvinimo organizacijoje, reikia statyti pirmoje eil je politin problematik, kurios sprendimas ir vykdomas b t naudingas Lietuvai.

Vertybi eil ir pirmumas aišk s, kai kiekvienai j kelsim klausim: ar reikalas yra naudingas Lietuvoje likusiems, Lietuvos propagandai, Lietuvos atei iai?

Praktiška išvada ia te manoma trumpa — negalima kovos d l laisvinimo organizacijos nematyti ir nežinoti, jeigu ji yra; ta iau reikia praeiti pro j kaip pro tam tikr lig: nesizav ti ja, ned ti j širdies ir nevirsti pa iam tos kovos smaguriautoju.

Kas pats dalyvauja politin je veikloje, netur t vadovautis mintimi: pirma turim sutvarkyti organizacij, o jau paskui kad laisvinsim, tai laisvinsim... Tai logiška, bet negyvenimiška. Gyvenimas rodo, kad d l organizacijos daugiau kovojama nei d l Lietuvos. D l to linkint, kad organizacijos reikalas atsi tiest teising keli, tuo pa iu laiku reikia pa iam imtis tiesiogin s veiklos, kuri b t naudinga Lietuvai ar lietuviams.

4.

Laisvinimo politinis darbas te manomas labai ribotu mastu. Kita sritis — lietuvyb s išlaidkymas — daugiau priklauso nuo m s pastang. Ir tatai vis daugiau imama suprasti m s tremties visuomen je. Suprantama, kad dal j g aukojant darbui, kur vadinam teisingai suprastu laisvinimo darbu informacin je ar diplomatin je srityje, didžioji j g dalis tenka skirti lietuvybei.

Ta iau ir apie lietuvyb kalbant, d mesys tenka nukreipti galim jos ideal iškreipim. Vienas toks lietuvyb s iškreipimas, tai —

NETIKRAS LIETUVYB S KULTAS.

Jei lietuvis patriotas r pestingai lankosi Vasario 16 min jime ir traukia "Lietuva, t vyne m s", o namo par j s šeimos gyvenim daro nepaken iam; jei veik jas vis sumanum kinko bendruomen s vežim, bet sykiu griebiasi nelegali keli paversti savo grup s filija; jei politikas aukojasi visas politikai, o gyvuoti tepripaž sta teis savo grupei; jei organizacijos narys rodosi veiklus, o užkulisiuose pina intrygas prieš savo draugus, — tais tautie iais negalim didžiuotis pilna širdimi.

Tremties dauguma susižav - jimo tokiais ir nerodo. Tai ženklas, kad dauguma tebeturi sveik nuovok apie vertybes, kurios lietuvius daro simpatingus kitiems ir naudingus paiai Lietuvai. Jei lietuviai lig šiol yra palankiai svetim j sutinkami, tai kaip tik d l j žmoniškumo.

Nesakome, kad vietoj lietuviškumo reikia statyti žmoniškum . Tik *lietuvyb reikia pripildyti žmoniškumo*.

Lietuvyb yra forma. Žmogus, kaip ir literat ros veikalas, yra ne domus, jeigu neturi geros formos. Bet jis yra tuš iaviduris, jeigu neturi žmoniškumo vertybi .

B t tuš ias darbas, jeigu r - pindamiesi vadov liais, mokykl programomis, kursais, netur tume mintyje, jog visa skiriama ne tik tam, kad lietuviškai kalb t , Lietuvos istorijos ar literat ros eil fakt žinot , bet kaip tik tam, kad su lietuvišku veidu žmogus išaugt gražesn s tauresn s dvasios.

Praktin išvada — vertinti žmones ne pagal priklausym tai ar kitai grupei, bet pagal j minties ir dvasios taurum , nors ir “ne mano” grup je jis b t išaug s. Šitokia “atranka” prisid t prie asmenyb s kilimo kasdieniniame gyvenime,

laisvinimo ar betkuriøj kitoj organizacijoje.

5.

Susiaurinom dar syk steb jimo rat . Ribojam s tais, kurie teisingai supranta visuomeninius idealus ir jiems aukojasi per bendruomen ar kitas organizacijas. ia aptinkame vien organizacinio veikimo klystkel , tai —

PERDIDELIS PASITIK JIMAS PROGRAMOMIS.

Organizacija paruošia puikias programas, statutus, organizacines schemas. Susodina pagal jas žmones. Padaryta visa, kas galima atlikti prie stalo. Bet visd lto aparatas sukasi sunkiai, ir iš apa ios dar staiga pasigirsta: duokit programas, instrukcijas... Tai nutinka d l to, kad tos programin s ar instrukcin s id jos nebuvo pasteb tos; kad gyvename tokiu laiku, kuriame visuotinai yra sumenk - j s pastabumas id jai. Dauguma tepastebi t , kuri yra išreikšta reklaminiu b du. Moksliniu filosofiniu b du išreikštos id jos daugelis nepastebi ir nuo jos atitr ksta.

Vienas steb tojas išsireišk : programos kabo palub j kaip lempos, o žmon s vaikš ioja apa ioje, ir id jos juos nenušileidžia... Tuo keliu žmogus

nustoja savo intelekt gaivin s savo organizacin mis id jomis, ir smunka ne tik organizacinis s moningumas, bet, svarbiausia, intelektualinis žmogaus lygis.

Norint išlaikyti žmoguje gyv mint , intelektin budrum , *reikia nesitenkinti program skelbimu, o visais galimais b - dais j id jas pakartotinai ir nuolat nuleisti asmen ir asmen artinti id j .*

Reikia, kad organizacijos id - jos virst iš pradži medžiaga asmens galvojimui, paskui virst jo nuosavu galvojimu ir jautimu. Paskui jos virs ir aplinkiniuose galvojimo šviesa ir spyruokle veikti.

Praktin išvad šia kryptimi yra pasidar Miuncheno bi iuliai, kurie savo pob viuose skaito ir kolektyviai svarsto kai kuriuos " Laisv " raštus, nes toks svarstymas gali tur ti daugiau taigos nei kokia paskaita. Tokios pat prasm s turi ir Europos studij dienos, kuriose bendruose svarstymuose id ja suartinama su žmogum ir virsta veikimo paskata.

6.

Masinis reiškiny — maža toki , kurie mielai imasi organizacijai dirbti. D l to tas, kuris vadovauja, turi visus darbus nudirbti. To b gimo nuo darbo organizacijoje vienas iš kaltinink ar tik nebus —

ORGANIZACIN S TECHNİKOS NE SIS MONINIMAS.

Organizacijos mechanizmas kaip laikrodis. Jis veikia, kada kiekvienas ratelis savo vietoje ir juos visus veržia spyruokl ar elektros srov . Kai kiekvienas narys organizacijoje atlieka savo darb , ir tik tiek, atlieka laiku ir kruopš iai, tada ir organizacija veikia. Kai darbai bus padalyti ir kiekvienas atliks savo maž darbel , organizacijai vadovavimas nustos savo baidan ios naštos, nes ji bus išd styta ant daugelio pe i .

Jei organizacinis veikimas ima visuotinai šlubuoti, tai yra, pirmiausia, ženklas, kad reikalingas ne tik tinkamas darb padalinimas, bet ir kiekvienam asmeniui organizacin s technikos supratimas, kiek yra svarbi ta smulkut pareiga, kuri jis yra prisi m s. Pajautimas, kad veltui bus kalbama apie gražias id jas, jei jos nebus realizuojamos kiekvieno prisid jimu: laiku pranešim parašyti, laiku pos d aplankyti, laiku prenumeratos ar nario mokest surinkti ir t.t. Kariuomen s drausm tai pavyzdys organizacijai. Tik ia ta drausm augštesnio laipsnio, nes turi eiti iš laisvo apsisprendimo.

*

Steb jim ir išvadas kiekvienas gali prat sti savoje aplinko-

PILNUTIN DEMOKRA TIJ ciklas buvo prad tas Nr. 2(39) str. **Valstyb ir kult ra**; jame svarstyta, kaip demokratijos princip . gyvendinti kult - ros srity, kad b t pagerbti vi - s pilie i pasaul ži riniai si - tikinimai.

Nr. 3(40) ir 4(41) buvo str. **žmogus ir kis**: kaip demo - kratijos princip gyvendinti kio srity, kad kuo tikslingiau b t suorganizuota kini g - rybi gamyba ir kuo teisingiau jos b t paskirstytos tarp pi - lie i .

Nr. 5(42) str. **Tauta tarp tau - t** : nepriklausomos Lietuvos si - jungimas Europos taut šei - m .

Nr. 6(43) str. **Valstyb ir valdžia**: kaip suorganizuoti val - dži , kad ji kuo teisingiau pi - lie i demokratines laisves su - derint su valstyb s pažangai reikalinga tvarka.

Atsiliepdami eil paklausim , svarstym dar prat siame po ra straipsni .

pilnutin demokratij (6)

ŠEIMA — TAUTOS IR VALSTYBES PAGRINDAS

Šeima yra pirmą kartą ir pa - grindin žmoni bendruomen . Šeima yra l stel , iš kurios iš - augo ir kuria laikosi tauta ir valstyb . Šeima n ra valstyb s funkcija, bet savarankiška ben - druomen , turinti teisi , kuri valstyb nei nusavinti, nei pa - naikinti negali. Be abejo jimo, augštos kult ros gyvenime šei - ma savo teisi negali vykdyti vien savomis pastangomis. Jai pagalb turi ateiti valstyb . Ta iau šeimai teikiama valsty - b s pagalba šeimos teisi nesu - siaurina, o tik sudaro s lyg joms vykdyti.

je ir joje atitiesti id jas, surea - linti veikl bendroje misijoje — kad tremties lietuvis išlikt gyvos ir k rybin s dvasios.

Tik ir einant kit tremties likimo bi iuli tarp su savo id jomis ir veikla, dera pasinau - doti Dr. N. V. Peale patarimu, kaip prieiti prie kito žmogaus:

“Rodykit s tokie, kokie esate. Nat ralumas visada patraukia. Parodykite kitiem nuosirdžios

simpatijos. Kalb kite su jais apie j reikalus ir tik ne apie savuosius. Neb kite per jaut - r s. Visus sutikite su pagarba. Niekad ne žeiškite kito ambici - jos. Duokite pajusti, kad kit ger sias ypatybes pastebite ir vertinate. Jie atsimok s už tai meile . . . Kiekvien kart , kai žmog geriau paž stame, pasiro - do, kad jis geresnis, nei apie j galvojome”.

Kurti šeim , tur ti vaik , juos aukl ti ir lavinti yra viena iš pagrindini ir nenusavinam asmens teisi .

Kad šeima tikrai b t “tautos stipryb s bei garb s lopšys”, kaip kad Pijus XII yra išsireišk s ir ko mes visi tur tu me nor ti, šeima turi b ti kuriama ir palaikoma pagal tam tikrus d snius. Šie d sniai eina iš paties santuokos ryšio. Santuokos ryšys, esm je b damas meil s ryšys, privalo pastovumo, nes pa ioje meil s prigimtyje gl di amžinumo noras. Laikin meil t ra meil s išjuoka. Rišdamas dviej asmen gyvenim , santuokos ryšys turi b ti pagr stas dorovingumu, nes asmuo yra dorin vertyb . Kitokio pagrindo (naudos ir kt.) santuokos ryšys yra žmogaus pažeminimas. Be to, šis dviej ly i ryšys savaime siekia vaisingumo. Taigi

tik pastovi, dorovinga ir vaisinga šeima yra tautos stipryb s ir garb s lopšys. Valstyb s pareiğa pad ti šeimai šias pagrindines savybes ugdyti ir palaikyti.

SANTUOKOS SUDARYMAS

Santuoka priklauso žmogaus sitikinim sri iai. Pvz. katalikams santuokos aktas yra sakramentas. Popiežius Leonas XIII santuok taip nusako: “Kadan-

gi moteryst s k r jas yra Dievas ir kadangi ji nuo pat pradžios yra tam tikras Dievo žodžio sik nijimo paveikslas, to d l ji turi savyje kažk švento ir religinio, kas n ra atsitiktinai atsirad , bet nuo pradžios - gimta; ne iš žmoni gauta, o josios prigimtyje skiepyta... Moteryst yra šventa jau pati iš sav s, savo galia ir prigimtimi.” (“Arcanum divinae sapientiae” enc. liet. vert. 54—55 psl.). To d l katalikas negali sutikti, kad santuokos aktas b t palenktas valstyb s galiai.

Savo ruožtu demokratin je valstyb je asmuo turi teis pasirinkti savo santuokai tok b d , kuris atitikt jo pasaul ži r ir tur t teisin s galios. Praktiškai santuokos sudarymo b das, kuris nekart sukelia painiavos ir asmeniui ir pa iai valstybei, lengvai sprendžiamas kult ros savivaldyb s.

Santuokos akt sudarymas turi b ti pavestas kult rin savivald turin ioms pasaul ži rin ms bendruomen ms. Pasaul ži rinei bendruomenei nepriklausan i asmen santuokos akt sudarymas pavestinas atitinkamoms valstyb s staigoms.

Valstyb gali iš savo pilie i reikalauti, kad jai b t praneštas kiekvienas santuokos aktas, bet ji neturi teis s prievartauti žmogaus s žin s, versdama vi-

sus santuokos aktus daryti pas valstybės valdininkus. Jei žmogus yra sitikinis, kad santuoka yra šventas dalykas, jis neturi būti veriamas santuokos aktus sudaryti ar sudaryto kartoti valstybės staigoje, kuri jis laiko tam nekompetentinga. Privaloma valstybinė santuoka yra nusikaltimas su žiniais laisvei. Demokratinėje santvarkoje privaloma valstybinė santuoka neturi rasti vietos.

Yra nuoseklu, kad santuokinis bylos, kiek jos liečia patį santuokos aktą, priklausytos tos pačios kompetencijos staigoms, kuriose santuoka buvo sudaryta.

Kam žmogus pagal savo pasaulį patikėjo savo santuokos akto sudarymą, tik tas kompetentingai gali spręsti ir tolimesnį santuokos likimą. Todėl bažnytinis santuokos bylas turi spręsti bažnytinis staigos, civilinis — atitinkamos valstybės staigos.

ŠEIMA VAIKŲ AUKLĖJIMO SPRENDIMAI

Jungtiniai Tautų priimtoji Visuotinė Žmogaus Teisių Deklaracija skelbia, kad "tėvai turi pirmumo teisę spręsti, koks auklėjimas turi būti teikiamas vaikams" (XXVI, 3). Tad valstybė, nenusikalsdama šioms pagrindinėms tėvų teisėms, ne-

gali versti tėvų auklėti savo vaikus taip, kaip tėvai nenori.

Tėvai yra augščiau išsivysčiusio vaiko ugdymo linkmės sprendimas.

Bet kadangi pati šeima neturi pakankamai priemonių savo vaikams išugdyti, kiek reikalinga augštesnės kultūros gyvenime, tai ji privalo bendruomenės paramos. Ši parama natūraliai turi šeimai suteikti augščiau išsivysčiusio tautinės bendruomenės organizacija — valstybė. Valstybės pareiga šeimos ugdymą vaikams ne tik pagerinti, bet ir parinti reikiamas priemones jai vykdyti. Valstybės teikiamos šeimai reikalingosios vaikų ugdymosioms priemonės turi būti teikiamos tokiu būdu, kad nepažeistų pačios šeimos ugdymo teisių vykdomo. Visai pagrįstai ir teisingai Pijus XI yra pastebėjęs, kad "visokis mokyklų bei auklėjimo monopolis, kuris materialiniu būdu priverčia šeimas naudotis valstybės mokyklomis prieš krikščioniškosios sužadintus reikalavimus arba kad ir prieš tai, kas joms teisėtai geriau patinka, yra neteisingas ir nedoras." (Encikl. "Divini illius Magistri", liet. vert. 324 psp.). Ta pati išvada eina ir iš minėto Visuotinės Žmogaus Teisių Deklaracijos nuostato. Ši išvada demokratinėje ateities Lietuvoje turi būti ne tik konstitu-

cijoje rašyta, bet ir gyvenime vykdoma.

Mokykla yra šeimos ugdymo pratimas. Mokykla pirmiausia veikia t v vardu.

T vai turi teis nuspr sti mokyklos aukl jimo krypt ir jos laikym si.

ŠEIMOS PRIEAUGLIS IR JOS PAJAMOS

Kad m s tauta gal t išlaikyti savo gyvyb , išskleisti savo tautin k ryb ir savo kult ra bendradarbiauti visuotinei žmonijos pažangai, jai yra b - tinas nuolatinis prieauglis. Šeimos vaisingumas turi b ti valstyb s remiamas ir skatinamas.

Valstyb turi globoti gausias šeimas. Šeimos gausumas žmogui neturi b ti kin našta.

Šeimos medžiagin pad tis negali smukti d l to, kad šeima susilaukia vaik . Šeimos prieauglio išlaikymas yra ne vien t v , bet ir bendruomen s uždavinys, nes šeimos bendruomen yra pagrindas ir šaltinis visoms kitoms žmoni bendruomen ms. Šeimos prieauglio pad tis pirmiausia turi atsispind ti šeimos pajamose.

Moteris pa ia savo prigimtimi yra šeimos židinio k r ja ir jo saugotoja. Jos rankose vaik aukl jimas. Labai didel blogyb yra, kai d l šeimos pajam

stokos motinos ver iamos uždarbiauti. Nuo to ken ia motiniškos pareigos, ypatingai vaik aukl jimas. Reikia daryti visas pastangas, kad, šeimos motinai ir neuždarbiaujant, šeimos pajam pakakt visiems šeimos reikalams patenkinti. Gaus jant šeimai, ir pajamos turi atitinkamai did ti.

Antra vertus, dirban iojo šeimos t vo pajamos neturi b ti našta jo darbdaviui. Tod l *šeimos pajamas, be dirban iojo šeimos t vo tiesioginio uždarbio, turi sudaryti socialinis šeimos priedas.*

Socialiniam šeimos priedui mok ti l š turi sukelti socialinio apr pinimo fondas. Tai vienas pagrindini šio fondo uždaviniai .

Mokes i sistemoje ir kitose viešosiose prievol se šeimos reikalai taip pat turi rasti tinkam atspind .

MOTINYST S GLOBA IR PAGALBA JAUNAVEDŽIAMS

Motinos namai turi apr pinti motinas butais ir išlaikymu, jeigu jos d l motinyst s j negali tur ti. Motinos namai ne tik turi priži r ti n š i , gimdyvi ir naujagimi sveikat , bet taip pat turi organizuoti jaunimo paruošim šeimos pareigoms.

Daugelis socialinio gyvenimo negerovi savo šaknis turi šeimos pareig bei uždaviniai nesupratime. Jei tad valstybės pareigai r pintis žmoniai profesiniu lavinimu, tai juo labiau valstyb turi sudaryti s lyg tinkamai jaunimui pasiruošti šeimos pareigoms.

Šeimos gyvenimo tr kumai dažniausiai atsiranda iš to, kad susipainioj s ši dien socialinis gyvenimas, — but , santau p , pastovaus uždarbio stoka, — neleidžia jaunimui laiku kurti šeimos, ver ia j santuokos sudarym atid lioti. Šiuo atžvilgiu turi ateiti jaunavedžiams pagalb socialinio apr pinimo fondas.

NUOSAVAS ŠEIMOS ŽIDINYS

Savas kampelis suteikia šeimai t višk , padeda pagrind , ant kurio sitvirtina tautiniai papro iai, prisirišimas prie t - vyn s, krašto meil ir pagarba. Tur ti nuosav židin yra nat - ralus žmogaus noras. Savas kampelis sudaro pagrind pa - iai žmogaus asmenybei išsi - skleisti, jaunajai kartai aukl ti, pagaliau, dvasinei, o iš dalies ir socialinei tautos gerovei tarpti.

Nepriimtina ir nepateisina - ma yra tokia gyvenam j nam - m statyba, kuri ver ia šeimas gyventi susispaudus, be tinka -

mos erdv s vaikams. Tokie žmoniai "skruzd lynai" yra ne tik juose gyvenan i žmoniai , bet ir pa ios demokratijos kars - tai.

Gyvenam j nam statyba turi b ti apspr sta šeimos ži - dinio.

Šiuo atžvilgiu m s idealas yra, kad kiekviena lietuvi šeima tur t nuosav žem s skly - p ir namus. Materialiai nepa - j gioms darbinink , tarnautoj , valdinink šeimoms valstyb tu - ri ateiti pagalb ilgame iu kre - ditu ir atitinkamu žem s nuo - savyb s tvarkymu.

GIMIMAS NESIAURINA TEISI

Pavainiki gimimas yra, be abejojimo, ir doroviniu ir socia - liniau poži riu netvarkingas da - lykas. Ta iau d l šios t v ne - tvarkos neturi nuk sti pats pa - vainikis, kuris nieku d tas. To - d l pavainikio teis s neturi b - ti siauresn s kaip santuokini vaik .

T vui prisipažinus arba teis - mui t v nusta ius, pavainikis turi tur ti lygias su santuoki - niais vaikais teises t vo pavar - d , išlaikym , palikim . Su - prantama, pavainikio pareigos t vui taip pat yra tos pa ios, kaip kad ir santuokini vaik .

STEIGIAMASIS

SEIMAS

SIMAS SUŽIED LIS

[Pradžia Nr. 6(43)]

Savanori aukos reikalavo dar ir socialin s demokratijos. Buvo žad ta teisingiau išskirstyti žem , kuri sudar vienintel Lietuvoj nelygyb s slenkst .

*

ŽEMES REFORMA buvo antras stambus statymas. St. Seimas j pri m 1922 m. vasario 15, Nepriklausomyb s švent s išvakar se, lyg tam tikr dovan tiem, kuri viena politin nepriklausomyb negal jo patenkinti. Mažžemiams ir bežemiams tr ko atramos po kojomis ir nuo pono nepriklausomos duonos. Jiems reik jo dar socialin s nepriklausomyb s, didesnio teisingumo: nebuvo gera, kai vieni tos žem s tur jo per akis, o kitiem nebuvo n trupinio.

Antra vertus, tai buvo ir tautinis reikalas. Žem s pertekli savo rankose tur jo senoji aristokratija, atitr kusi nuo visos tautos ir priešiška jai nusistaiusi. Seime buvo nurodyta, kad pusan tro t kstan io dvarinink vald daugiau kaip tre dal (38%) visos žem s. Nemaža iš j nuk r Lenkij ir sivilko lenk karinink uniformas.

Pirma šio straipsnio dalis Nr. 6(43). Ten buvo aprašyta, kaip Steigiamasis Lietuvos seimas sudar vyriausybės ir ypa iai kaip k r pagrindin statym — valstyb s konstitucij , žinom 1922 met konstitucijos vardu. Ji pad jo pagrind Lietuvos politin s demokratijos santvarkai.

Lietuva gi buvo karo pad tyje su Lenkija.

Ta iau St. Seimas, žem s reform svarstydamas, nesivadovavo nei kerštu Lietuvi tautos priešams, nei neapykanta dvarininkams. Žem s reforma buvo remiama žmoniškumu ir socialiniu teisingumu: ji taikoma buvo taip pat lietuviams, o žem buvo dalinama ir nelietuviams. Tautinis reikalas buvo pasiektas šalutiniu keliu, kur paruoš pati praeitis: daugiausia žem s tur jo netekti nulietuv j dvarininkai, kurie jau nebelaik jos lietuviška. Žem s reformai tai buvo atsitiktinis dalykas, ta iau visai lietuvi tautai labai reikšmingas. Ji ia laim jo vidaus kov už savo t v žem .

Žem s reformos statymu St. Seime daug r pinosi krikš ioniškojo bloko lyderis kun. Mykolas Krupavi ius ir iš valstie i liaudinink frakcijos — Albinas Rimka. Žem s nusavini mo klausimu rung si dvi nuomon s: apr žtos nuosavyb s ir

visiško nuosavybės nepripažinimo, jos suvalstybinimo. Albino Rimkos surinktais duomenimis, 98 procentai Lietuvos gyventojų buvo už apražytą privatinę nuosavybę. Buvo atskirti balsai, kad nuosavybė, kokia ji bebūt, yra neliečiama, nes savininkui daroma skriauda ir nusikaltimas. Tikėtai jis pats ir reikiamai atlygintas gal savo nuosavybę perleisti kitam savininkui. Tačiau n socialinomis popieži enciklikomis besiremiant, negalima tokios turto neliečiamybės apginti, jei kitiems iš to yra skriauda. Žemės reforma pravešta per vidurį: priimtas statymas, apražytas neliečiama žemės kiekis (80 ha), ir nustatytas atlyginimas už nusavintą žemę. Už tokį statymą St. Seime balsavo krikščionių demokratų blokas, susilaikę valstiečiai liaudininkai (siekiant mažesni paliktinai normos ir be atlyginimo už nusavintą žemę), prieš balsavo socialdemokratams (visuotinio nusavinimo šalininkams).

Žemės reforma numatė nuosavinto delno daug lietuviškų pirkėlių ir sustatė buvusiose dvarų žemėse. Viena Žiezmaris sulenkusių dvarininkų naujakurių sodybas, kuri visame krašte atsirado virš 20,000, pavadino "karpomis ant poniško veido". Žinia, Lietuvos veidas

pasidarė jau nebe poniškas, bet dar daugiau valstietiškas, sveikas ir gajus. Reforma buvo gera ir reikalinga. Ji mės dažnai vadinama epochiniu darbu, toli pralenkusi kitus kraštus. Kaikuriuos iš tikrųjų pralenkė, tačiau objektyviai tiesa reikalauti iš to lietuviško garbės vainiko keletą žiburių išimti. Estija buvusiems vokiečių baronams nieko neatlygino. Jitara, kad jie su kaupu buvo atlyginti per šimtus metų iulptautos prakaitu, kuris jiems turėtu sukrovė. Latvija tuos pačius baronus padarė irgi naujakuriais — atražė jiems 45 ha nušalyje dvaro centro, be pastačių. Balkanuose buvo praveistos dar radikalesnės žemės reformos. Tačiau pasigirkime tuos, kad lietuviai yra nuosaikūs. Ir St. Seimo pravešta žemės reforma buvo nuosaiki. Uolus jos vykdytojas buvo žemės ūkio ministeris kun. M. Krupavičius.

Po šešimėsių laikų žemės reformoje buvo padaryta pakeitim — stambūs kiai padidinti iki 150 ha, beveik dvigubai, tačiau monumentalaus darbo tai neužtemdė. Tvingi, ties sakant, ir nereikėjo: ne kiek jie valstybės kiui davė, tik labiau jos kišen tuštino. Žemės skirstymas didesniais sklypais jos padauginti negalėjo. Nedaug jos turėjome, dalis žmonių kiuose

netilpo. Jie tur jo kurtis miestuose.

ia jau reik jo ilgesnio laiko ir tri so. Visa m s žem buvo apaugusi vasarojum, iš kurio tik šen-ten r ko fabriko kaminda mas. Bet augant ir skeiantis miestams, j vis did jo. B t ilga kalba, jei imtume ži rinti ti visus St. Seimo priimtus statymus (apie 300) ir rodyti, kas buvo jo padaryta krašto pramonei bei prekybai kelti, kulturai ugdyti, valstybinei administracijai kurkti, darbo santykiams tvarkyti, savo valiutai stiprinti. Galima prisiminti tik tai, kad St. Seimo buvo pagimdytas litas, steigtas Lietuvos Bankas, Lietuvos Universitetas, Aukštieji Karinink Kursai, Muzikos ir Meno Mokykla, M. K. iurlionio vardo galerija, Valstyb s Spaustuv , Valstybinio Apdraudimo staiga, priimti darbo statymai, sutvarkytas mokykl tinklas ir kt. Tai buvo k rimosi, tvarkymosi stadija, naujakurio darbas, kur v liau šen-ten reik jo taisinti ir papildinti, bet kas buvo gero atlikta, liko ir ateiiai. V lesniuose statymuose randame daug seimo palikt p dsak , nors t institucij , kaip tautos valios reišk j , ir buvo mostel jama atžagaria ranka. Gyvenimas juk nestov jo vietoje: jis skleid si, dygo atžalos iš nau-

jai pasodint medeli , augo vaisiai ant St. Seimo statym pas lio.

*

MOKYKL STATYMAS buvo paskutinis, kur St. Seimas pri m 1922 spalio 6. Tai buvo ir paskutin jo diena, paskutinis 257-tasis plenumo pos dis. Tardamas, kaip kiti turi b ti mokomi, St. Seimas parod ir savo parlamentarinio darbo pamok . Ji buvo palikta paiai pabaigai. D l ko pabaigai?

Jaunosios kartos mokymas, kaip mes begudrautume, negali b ti atsietas nuo pasaul ži ros, nes kiekviena mokomoji medžiaga jos turi ir jaunajai kartai reikia parodyti vienas ar kitas paži ras pasaul . Ji to reikalauja, ir tai neapsieinama, nors kai kas ir nor t rodytis visai neutralus, nepasaul ži rinis mokytojas. Neutralumas taip pat rodo žmogaus pasaul ži r : kaip jis dalykus vertina ir kuriuos iš j laiko abejingus; rasisit, kaip tiktai tuos, kuriuos reikia jaunajai kartai teigti, kaip gyvenimo pamatus. Tokis dalykas yra, sakysim, religija. Ar ji mokyklose d stytina?

Šiuo klausimu St. Seimo partij nuomon s buvo griežtai skirtingos. Krikš ioni demokrat blokas buvo už tai, kad tikyba b t mokyklose d stoma. Tam buvo nurodytas dve-

jopas pagrindas: viena, religija yra ne tiktai asmeninio gyvenimo ir moral s giliausia atrama, bet ir atspirtis visuomenei bei valstybei; iš jaunosios kartos religijos išrauti negalima, tai b t jos žalojimas; antra, s žin s laisv reikalauja, kad t vai tur t laisv ir valstyb s param vaik us mokyti savo tik jimo; mokykla negali tos pareigos nesiimti, jei ji tarnauja visuomenei. Socialdemokratai ir valstie iai liaudininkai, remdamiesi ta pa ia s žin s laisve, nurodin jo, kad negalima daryti prievartos tiems t vams, kurie savo vaik nenori mokyti jokio tik jimo. Be to, socialdemokratai ir kaikurie liaudininkai religij laik prietar u, rautinu iš visuomen s gyvenimo. Kod l religijos d styti nebuvo norima, aiškiausiai pasisak J. Plekaitis, teigdamas: “Jeigu laim s socializmas, pralaim s bažny ia, arba jei bažny ia laim s, tur s pralaim ti socializmas”. Toje kovoje s žin s laisv buvo tiktai priedanga, kuri išvyniojo mokykl statym referentas K. Jokantas. “Jie sako, — d s t jis,—jei t vai katalikai nori vaikus mokyti ir tik jimo, tai tokia mokykla nelaisva, bet jei paims mokyklas valstyb ir išmes iš j tikyb , tada bus mokykla laisva; n ra logikos”.

Iš tikr j šiose rungty n se d l

jaunosios kartos ugdymo l m ne logika, o pasaul ži ra. Laidistin mokykla yra jau geras žingsnis ateistin pasaul ži r . Kam ji buvo nepriimtina, kovojo už religijos d stym mokyklose, o kam ji buvo artima ir sava, spyr si religij išmesti iš mokykl . Tuo ideologiniu pagrindu jokios koalicijos, kuri apimt teistinio ir ateistinio nusistatymo grupes, nebuvo galima pasiekti. ia “kova tur jo eiti po senovei”, anot Albino Rimkos. Tos kovos kirviai buvo atid ti pašal n pirmuosius dvejus St. Seimo metus, nes buvo daug bendr ir skubi reikal tvarkyti. Pasaul ži riniai dalykai prasikišdavo, bet koalicijos nekrikd . Jie nukelti pabaig , kai jau buvo matyti naujo seimo rinkimai ir savo rink jams reik jo prisistatyti su išlaikyta pasaul ži rine savo linija — teistine arba ateistine. D l to ir mokykl statymas liko pabaigai. Krikš ioni demokrat bloko balsais religijos d stymas mokyklose buvo tvirtintas.

Mokykl statymas buvo su-derintas su 1922 met konstitucijos 80 paragrafu: “Religijos mokymas mokyklose yra privalomas, išskyrus mokyklas, -steigtas vaikams, kuri t vai nepriklauso jokiai tikybinei organizacijai”. Tas pats d snis buvo paliktas 1928 met pakei-

stoj konstitucijoje (§ 81). Tuo tarpu 1938 met konstitucija, "vertindama religij žmogaus gyvenime" (27 strp.), nustat : "tickyba mokiniams... ned stoma, kad negalima par pinti jos mokytojo" (41 strp.). Tuo paragrafu gal jo pasinaudoti bet kas, sukiš s tickybos mokytojus koncentracijos stovyklas, taciau pa i religij "vertindamas žmogaus gyvenime".

Steigiamasis Seimas d l religijos d stymo neišsisukaliojo prieš žmoni akis: kas j vertino žmogaus gyvenime, tvirtino mokyklas; kas j neig , aiškiai kalb jo ir atvirai prieš j kovojo. Atvirai kovota ir kitais klausimais. Taciau St. Seimo atstovams nestigo taipat pakantos vien kitiems, bendradarbiavimo dvasios ir noro daryti gera savam kraštui ir savo tautai. Stamantrios ir kietos partij linijos, kai reik jo, buvo suglaudžiamos, it geležiniai virbai statant nauj pastat . Lietuvos valstyb atstatant reik jo daug to sutarimo, nes teko tvarkyti dar du sunkius reikalus: etnologines sienas ir santykius su kitom valstyb m, ypa vaduojantis iš j pretenzij .

*

KAIMYN PRETENZIJOS

etnologines Lietuvos sienas dar nebuvo atblokštos, kai St. Seimas susirinko pirmojo pos džio.

Ligi to laiko buvo išvyti iš Lietuvos žemi bermontininkai, pasitrauk Vokietij , bet liko ir Lietuvai nenorimas priskirti Klaip dos kraštas. Buvo atmušta pirmoji bolševik invazija, bet liko su Rusija dar nesutvarkyti nauji valstybiniai ryšiai ir sienos. Lenkai buvo pristabdomi, bet dar ne veikti, ir j k slai užimti vis Lietuv nebuvo apirim . Jie buvo už m Vilni su pla iu rytin s ir pietin s Lietuvos ruožu, tebespaud , tebežvangino ginklais, Lietuvos viduje tebek l nerim , o užsieniuose zujo ir kalb jo: "Ana, litvinai pridengia vokie i norim pasilaikyti žem , kuri priklausanti Lenkijai iš unijos ryšio". Steigiamasis Seimas buvo pakartoj s Vasario 16 deklaracij , kad visi seni ryšiai su kitom valstyb m nepripaž stami, nupiauti. Reik jo dabar veiksmu parodyti, kad j iš tikr j n ra, ir užmegzti naujus.

St. Seimui tai buvo nelengvas uždavinys, nes Lietuvos egzistencija daug kas netik jo ir jos, kaip nepriklausomos valstyb s, nebuvo dar pripažin s. Viena Vokietija tebuvo Lietuv de iure pripažinusi. Bet ji buvo nugal toji valstyb . Rodytis su jos pripažinimu, ir pa iu pirmuoju, reišk l sti kitiems akis kaip krislui. Lietuva ir buvo kitiems ir krislas — maža, o maud , er-

zino. Antai, St. Seimo laik užsienio reikal ministeris J. Puryckis pasakoja, kad lordas George N. Curzonas, brit užs. reikal ministeris (jo vardo žinoma linija), pasak s: "Negi tokia maža tautel, kaip lietuvi, gali svajoti b ti nepriklausoma tarp toki dideli imperialistini taut, kaip rusai ir vokieiai". Tai jis pasak s 1920 m. lapkri io m n., kai jo sprendžiamos kautyn s su lenkais, o ne su rusais ir vokieiais; pastarieji tada jau buvo nepavojingi. Tasai lordas, buv s Indijos vicekaralius, ir prat s po jungu matyti šimtus milijon žmoni, poros milijon lietuvi aspiracij nesuprato, rod didži j kaimyn pavoj ir Lietuvai skyr viet prie Lenkijos. D l jos ir kliuvo užsieniuose Lietuvos pripažinimai.

Kai 1921 met pradžioje Ambasadori Taryba (Anglija, Pranc zija, Italija, Japonija) pripažino de iure Latvij ir Estij, o Lietuv aplenk, Kaune ir St. Seime buvo labai prisl gtas pas. Laimei, lietuviam nestigo rimties ir kantryb s, nuosaikumo, kuris stebino angl atstov Kaune. Jisai (Wilton), anot J. Puryckio, prasitar s: "Kitoje valstyb je minia b t išdaužiusi langus didži j valstybi atstovyb m". Kaune j buvo laikinam ryšiui palaikyti.

V liau mes jau pramoksime nusigriebti bent kiaušinio, jei ne akmens, o saviesiems po langu ir bomb pamesti, bet anuomet laikytasi dar sant riai. Tasai lietuviškas šaltumas, tikrai diplomatiškas (viduje gi širdis vir), St. Seimui buvo nemaža atspirtis užsienio abejingumui ir spaudimui atlaikyti. Pamažu jis atsileido, mezg si nauji ryšiai, rod si m s etnologini sien kont rai.

Dar prieš susirenkant St. Seimui, buvo prad tos derybos su Soviet Rusija; jos pasibaig 1920 liepos 12 sutartimi, kuri nustat rytines Lietuvos sienas. Tos sutarties St. Seime itin reikalavo socialdemokratai, kuri vardu Steponas Kairys kalb jo: "Su visu griežtumu stovime už tai, kad b t susitaikyta su Taryb Rusija". Po trij savai i sutartis jau buvo, ir reikia pripažinti socialdemokratams ties — ji pasiteisino. Netrukus bolševikai žtel jo vakarus, užliejo vis rytin Lietuvos dal ir nusitrenk iki Varšuvos. Bolševikam dar tik pajud jus, lenkai pripažino Lietuv de facto (1920 liepos 4), ta iau kliud Vilni užimti; j reik jo iš bolševik išder ti (1920 rugpi io 6), pasiremiant ana Maskvos sutartimi. Pad jo ir tai, kad bolševikai nuo Varšuvos buvo atmušti ir tokiu pat truk galviu neš -

si atgalios. Tada iškilo nauja lenk gr sm , buvo sudaryta ir lenk sulaužyta Suvalk sutartis (1920 spali 7), gen. L. Želigowskio užimtas Vilnius (1920 spali 9).

St. Seim tai vert savo darbus suglaudinti vadinam j “Maž j seim ” (1920 spali 22, iš 7 asmen , pos džiavusi apie 3 m nesius). Lenk iš pasal pašautas išsiskyr iš gyv j tarpo ir vienas St. Seimo atstovas — Antanas Matulaitis.

Gr sm kraštui buvo labai didel : gen. L. Želigowskio sm - gis taik ne vien Vilni , bet vis Lietuv ; Ji atsigyn tik-tai Širvint —Giedrai i kauty- n mis. Tai buvo paskutin s ano meto kovos už Lietuvos laisv . Jas sustabd didži j valstypi tarpininkai, pažad j taikiu b - du m s teises ginti. Ta iau tas tarptautinis teisingumas mums buvo neteisingas. Jis suk r ak- l j šiaudin sien , už kurios lenkams paliko dideli Lietuvos žemi plotai ir pati sostin . ia etnologini sien St. Seimui pasiekti nepavyko.

St. Seimo metu teko dar atremti Hymanso projekt suvesdinti Lietuv ir Lenkij nauj unijos ryš . Jis buvo lietuviams tiek priklaus, lenkams dar sulaužius duot j Suvalkuose žod , kad š kart reaguota karš iau.

ST. SEIMO LAIK
KALENDORIUS

- 1920.4.14-15 išrinktas sei- mas.
1920. 5. 15 susirinko seimas.
- 1920.6.23 sudaryta K. Gri- niaus vyriausyb .
- 1920.7.12 pasirašyta Mas- kvoje taikos sutartis su Sovie- t S junga.
- 1920.10.7 pasirašyta Suval- kuose paliaub sutartis su Len- kija.
- 1920.10.8 Želigovskis sulau- ž sutart ir spalio 9 už m Vilni .
- 1920.19-21 lenkai sumušti prie Širvint ir Gedrai i .
- 1920.8. sutartis su Latvija d l sien .
- 1920.12. byla POW, lenk slaptai organizacijai, kuri ren- g sukilim Lietuvai prijungti prie Lenkijos.
- 1921.4.20—12. 24 derybos d l Taut S jungos vardu Bel- gijos atstovo Hymanso si lomo projekto sudaryti Lenkijai Lie- tuvai bendr organ užsieni politikai, Vilniaus krašt pada- ryti autonomin ir t.t.
- 1921.9.22 Lietuva priimta Taut S jung .
- 1922.1.13 K. Griniaus vy- riausyb atsistatydino ir buvo sudaryta E. Galvanausko vy- riausyb .
- 1922.2.16 steigtas Lietuvos universitetas.
- 1922.7.27 Lietuv de jure pripažino JAV, pirmoji iš di- dži j valstybi .
- 1922.8.1 priimta Valstyb s konstitucija.
1922. 8. 16 vestas litas.
- 1922.10.6. priimtas mokyk- l statymas, ir išsiskirst St. seimas.
- 1922.11.13 susirinko jau pir- masis seimas.

Kažkam pasirod , kad naujas "Jogailos ir Jadvygos sutuoktūves" remi s ministeris pirmininkas Ernestas Galvanauskas. Tačiau Lietuva Hymanso projekt atmet , o bomba, rasi, sprogo d l to, kad j dar buvo lik iš kar su kaimynais. Galima buvo pasiplakti tarp sav s, o lietuviai tam yra tik . Jie antr j bomb dar susprogdins prie ministerio pirmininko Augustino Valdemarokoj ...

St. Seimo metu Lietuva jau atsistojo ant sav koj bent tokiame plote, kiek jo steng apginti. Etnologini sien , deja, n viename pasienio ruože nepasiekta. Lietuv ir pri mus Taut S jung ir didžiom valstyb m j pripažinus (Amerika 1922 liepos 27, pad jo milijonas paraš), Vilniaus byla nebuvo mums teisingai išspr sta, ir dideli lietuviški plotai liko Lenkijai. Ji atskyr nuo Lietuvos su Soviet Rusija nustatyt 1920 met sien , sutrumpino ir m s sien su Latvija, nustatyt 1920 spali 8. Tarpininkaujant angl prof. J. Y. Simpson ir komisijos pirmininku esant Antanui Smetonai, broliams latviams pasirod tikrai broliški ir dosn s: už lietuvišk j Palang , kur buvo tik kelios latvi šeimos (jie slaptai padar plebiscit), atidav me pla i lietuvišk j Ilukštos sri-

t (kai kur su 75 ir daugiau procent lietuvi , 1920 met pa i latvi statistika). Rasi, galvojome, kad dar sudarysime vien valstyb ?..

Tautini sien nepavyko pasiekti n vakaruose. Ten nuo Vokietijos atskirtas Klaip dos r žis dar neap m vis m s etnologini Mažosios Lietuvos plot . Ir d l pa ios Klaip dos reik jo St. Seimui vesti sunki diplomatin kov . Klaip da prisijungta jau pirmojo seimo metu, ta iau ne taikiu žodžiu, o ginklu. Kur tik jis buvo paj gus, ten ir etnologin s Lietuvos sienos pasidar platesn s. Niekas ir nieko veltui mums nedav .

Antra vertus, m s paj gumas, kiek jo tur jome, buvo ne tik m s fizine j goje, bet ir m s vienyb je, kurios tais laikais tikrai nestigo. "M s galyb yra m s vienyb je" — pa br ž St. Seime Aleksandras Stulginskis, j s Lietuvos prezidento pareigas. Tos vienyb s tekt mums šiandien pasimokyti iš St. Seimo, prisimenant jo 35 met sukakt , nes esame dar didesn s kovos bare už savo tautos laisv ir gyvast .

M. K. IURLIONIO galerijoje, kuri St. Seimas k r , galima buvo matyti dar kit jo simbolišk paveiksl — "Žal i

SVE IUOSE PAS KURM

ADOLFAS DAMUŠIS

sonat ". Tasai žvalgus m s
dailininkas vairiomis spalvo-
mis rodo, kaip vingrus dryžuo-
tas gyv nas, it str l , šauna pro
pasaul . Rai iojasi jisai aplink
saul , miestus ir j bokštus,
iuožia pro vasarojus ir g l tas
lankas, skrodžia debesis ir ma-
ri vilnis. Susirait s trilink
mazg , ilsis jisai karali sostuo-
se su vainiku ant galvos ir su
žalsva pagiežos liepsnele akyse.
Galima tai laikyti pasaka, kaip
ir Žal i karalien s kraujo pu-
t . Lietuvis moka savo kan i
ir pikto siaut jim apdangstyti
simbolišku pasakos r bu, bet
pro j vis tiek sunkiasi kraujas.

M s tautos likime jausti to
pikto siaut jimo: vingraus šliu-
žo apmaudas mus žudo kan io-
mis ir žaltišku ištr mimu. No-
r t , kad mes pal žtume nevil-
tyje ir vaiduose. Sukaup visas
savo sielos j gas, savo galyb
vienyb je, sakome — NE!

Mes stovime klaidingame kelyje.
Užuot jieškoj paverg j draugyst s,
tur tume jieškoti draugyst s paverg-
t j . — "Neue Zuercher Zeitung".

(Salvador de Madariaga, Oxford).

*

Ko siekia Sovietai su savo dvilie-
žuve koegzistencija? Per dešimt me-
t jie apginklavo milijonus kariuo-
men s, bet vakar tuo tarpu nepuo-
l . D l to turime pagrind bud ti.
J dialektika reikalauja, kad j dar-
bai visada prieštaraut j žodžiam.
Kremliaus viešpa iai yra daug pa-
vojingesni, kai jie juokiasi, negu ta-
da, kai barškina kardais. — "Die
Tat".

Jau keturios savait s buvo
pra j nuo 1941 met sukilimo
prieš sovietinius okupantus, kai
naci pareig no Kurmio veiklos
rezultatai Kaune prad jo labiau
ryšk ti.

Sukilimo pastatytoji Laikino-
ji Lietuvos Vyriausyb skub jo
gr žinti bolševik sugriaut k
galimai normalesn pad t .
Skub jo, nes buvo juntama, kad
naujieji okupantai yra nepaten-
kinti Lietuvos nepriklausomy-
b s paskelbimu ir Laik. Vyriausyb s
amžius bus neilgas. Per
atskirus asmenis bei staigas,
moraliniu teroru bei agresyviu
tikin jimu naciai steng si
jungti lietuvius kar prieš
Soviet S jung ir kartu pri-
versti savanoriškai atsisakyti
nuo nepriklausomyb s minties.
Ši akcija buvo nukreipta ypa-
tingai Laik. Vyriausyb ir
Liet. Aktyvist Front .

Laikinoji Vyriausyb be to
dar tur jo ir vidaus sunkum .
Voldemarininkai, kuri vieni
iš j iš komunistini kal jim ,
kiti atvyk iš Vokietijos, buvo
priešingi Laikinajai Vyriausy-

bei ir skelb , kad jiems, voldemarininkams, yra at j s laikas perimti vadovavim lietuvi tautai. Jie es nuo seniai jau buvo vokie i nacionalsocialist draugai, kai tuo tarpu Laikinojoje Vyriausybe beveik visi es aišk s antinaciai. Tokios nuotaikos vyravo viename ekstremistiniame voldemarinink sparne.

Voldemarininkams apraminti buvo padaryta visa eil pasitarim , net si lant vairi viet vyriausybe, bet su viena s lyga, kad jie atvirai ir viešai remt Lietuvos nepriklausomyb s mint . Pirmuose pasitarimuose jie su ta s lyga sutiko, bet v - lesniuose atsimet . Pajutome, kad jie neturi savarankiškumo ir sprendimo galios, bet yra saistomi kažkokio užkulisio.

Liepos 23-24 nakt voldemarininkai vykd pu komendant roje Kaune. Mums buvo keista, kod l jie nesikesino kitus Laikinosios Vyriausybe narius ir tesu m kuriam laikui tik vidaus reikal minister . Lietuvi Aktyvist Fronto daliniai sustiprino sargyb prie jimo Laikin j Vyriausybe , kuri buvo sik rusi Taupom j Kas R muose, Laisv s Al joje. Bet vokie i okupacijos s lygose tai tebuvo tiktai simbolin apsauga. Ji lengvai gal jo b ti veikta naci remiam ginkluot

ekstremist , kaip lygiai lengvai gal jo b ti smurtu likviduoti ir vyriausybe s nariai.

M s v liau pasitvirtinusi u sp jimu, voldemarininkams eiti

Laik. Vyriausybe nepatar vokie i saugumas, imtis gi smurto prieš Laik. Vyriausybe voldemarininkai veng , bijodami lietuvi tautos neapykantos.

Tokiose s lygose apie liepos m n. 26-27 d. per por taking voldemarinink man buvo pranešta, kad J. Brazaitis ir aš esame kvie iami atvykti pas "didel lietuvi draug ' Kurm . Jis es s svarbus vokie i parei g nas, lietuviškos kilm s klai p dietis ir nor s susitikti su lietuvi "katalik antisovietin s rezistencijos" atstovais. Pas j b si ir voldemarininkai.

Apsvarst nusprend m, kad Juozui Brazai iui, einan iam Laikinosios Vyriausybe s ministerio pirmininko pareigas, nedera ten vykti. T misij atlikti buvo pavesta prof. Zenonui Ivinskiui ir man. Buvome nusi stat pasikalb jime laikytis džentelmeniškai, bet kietai, aiškiai iškeldami m s pagrindin tiksl Lietuvos nepriklausomyb , kurios reiškim si atvyk vokie iai varž .

Buvome tikri, kad pasikalb jimo metu b sime vaišinami stipriaisiais g rimais. Sutar me

pirm sias dvi taureles išgerti su visais kitais, v liau gi tiktai kilnoti taureles, bet negerti. Tuo siek me nukreipti pradžioje pasikalb jimo nuo sav s dmes ir nevaržyti pasikalb jimo partneri . Pasikalb jimas tur jo vykti Donelai io gatv j už pirm j Universiteto R m , dant gydytojos Damijonaitien s namuose, pirmame aukšte, kuris buvo rekvizuotas Kurmio b stinei.

Lygiai 8 valand vakaro ten nuvyk , jau radome Vytaut Reivyt , Vyt. Stanevi i , dr. Pr. Meškausk - Germant , J. Vokietait , Taun ir dar por kit . Neužilgo at jo ir pats šeimininkas Kurmis džino bonka nešinas. Jis buvo stambus, augalotas, ilgos nosies, bet smulkaus apatinio žandikaulio, apie 30 met amžiaus, šiek tiek kalb s lietuviškai, šalto žvilgsnio, kietasprandis nasis. Man atrod , kad jis nemirktel j s paleist kulk kakt tiems, su kuriais šiandien maloniai kalbasi, o rytoj tur t vykdyti nepakei iam partijos sprendim .

Kurmis pasikalb jim prad jo taip: “Vokie iai pageidauja, kad katalikiškasis lietuvi jaunimas, kurio vadovyb s atstovai, prof. Z. Ivinskis ir dr. A. Damušis, ia yra, ir voldemarininkai paduot vieni kitiems rankas ir vieningai sijungt

kov prieš komunizm . Jeigu tos dvi j gos susijungt , jos atstovaut visai Lietuvai”.

tai aš pareiškiau, kad lietuvi katalik nusistatymas prieš komunizm yra neabejotinas, bet pirmasis m s tikslas yra Lietuvos nepriklausomyb s atstatymas. Lietuvi katalik vi suomen s, o ypatingai jaunimo, nusistatym šis siekimas sprendžiamai lemia. Su visais lietuviiais, kurie tam siekimui nuširdžiai pritaria, mes vieningai dirbsime.

Z. Ivinskis pla iai ir vaizdžiai nušviet lietuvi nuotaikas, kurias jis tur jo progos prieš por dien patirti. Jo žodžiais, lietuvis kininkas, darbininkas nori išgirsti per Kauno bei Vilniaus radijofon balsus paž stam žmoni , kuriais pasitiki, kurie patikint , kad lietuvi sukilimu prieš komunistus atstatytoji Lietuvos nepriklausomyb vokie i n ra varžoma. Tada jie su dideliu pakilimu teikt g rybes ir gamint maisto produktus, kad karas prieš komunizm b t laim tas”. Bet pirmiausia paaiškinkit, kod l lietuvi aktyvist atstatytoji Lietuvos nepriklausomyb yra varžoma. Pilna valstybin laisv yra m s pirmoji ir nekei iama s lyga”, baid g Ivinskis.

Tos mintys buvo pareikštos su pertraukomis nuolat siki-

šant Kurmiui, bet mes gana veržliai savo nusistatym išd s t me, pertraukdami ir jo siterpimus.

Kurmio atsakymas buvo maždaug toks: Fiureris dabar nesvarsto išlaisvint taut nepriklausomyb s klausimo. Lietuviai turi be s lyg sijungti kov prieš komunizm . Pagal nuopelnus toje kovoje lietuviams bus skirta atitinkama vieta naujoje Europoje.

Tuo klausimu kalb jo visa eil ir voldemarinink . Jie aiškiai pasisak už reikalingum sijungti kov prieš komunizm bei darb kurti nauj j Europ . ir visai nek l Lietuvos nepriklausomyb s minties. Tas mus labai stebino, nes mes neabejojome, kad bent daugumui iš j Lietuvos nepriklausomyb r pi.

Apie valand laiko tuo klausimu besidalijant mintimis mums neatrod , kad kokia bendradarbiavimo baz b t išryšk jusi. Be abejo, jos rasti iš m s pu s s nebuvo n noro.

Gerdamas antr gana didel s talpos džino taurel , suabejojau, ar mudviej su Zenonu pramatytoji norma neperdidel , bet m s planas pasiteisino — mums v liau susilaikant nuo g rimo, kiti to nepasteb jo ir gana intensyviai toliau vaišino-

si. Kalbos stipr jo, nuotaika kaito. Pasikalb jimo tvarkos niekas nesilaik .

Kurmis, nor damas, turb t, nukreipti d mes nuo m s labai ryškaus nepriklausomyb s minties akcentavimo, tekalb jo apie nauj j Europ . ia pat prad jo kelti, m s akimis, vokie iams atsidavusi asmen nuopelnus naujajai Europai ir pirmoje eil je tame pasikalb jime dalyvavusio Taunio. Kurmis nenustebsi s, kai to, jo žodžiais, krikščolinio be d m s vyro kr tin papuoš vokie i geležinis kryžius; tas vyras es s šviesus pavyzdys visiems lietuviams.

Toje vietoje Taunys išdidžiai atsik l ir smarkiu judesiu nulenk galv , d kodamas už toki , jo nusimanymu, didel jam žadam garb . Šis momentas tikrai buvo neįaukus ir kvailokas.

Vienintel draugišk žvilgsn gal jome išskaityti iš dr. Meškausko Germanto aki . Jis s d jo tylus ir nekalbus, bet su giliu d mesiu sek m s pasikalb jim . Nors jis po aktyvitet sukilimo atvyk s Lietuv kaip vokie i saugumo remiamas asmuo, bet matyti ia rastos realyb s jame jau k l vairi nauj aspekt , kurie v liau j nuved kartu su visa eile idealist kovotoj už laisv

kacet ir mirt. Beveik neabejoju, kad jau tada naujosios Europos mirażas, vokiei militarins j g os pasisekimo svaigulyls buvo jame užtemdytas lietuvi dvasins stipryb s ir vis ryškiau siliepsnojanio laisv s troškimo.

Staiga Kurmis pakeit pasikalb jimo tem . Jis kreip si mane ir praneš , kad vokiei saugumas tur s žini , jog Aktyvist Frontas es s pasiruoš s ši nakt užimti Kauno komendant r ir išmesti iš ten volde-
marininkus.

Pranešiau, kad man n ra žinoma, kad kas planuot kontrapu .

Tada jis mane nor jo kalb -
ti, kad aš ei iau nakvoti apsaugos dalini , kurie saugojo komendant r , b stin . Ir jeigu kas bandyt drumsti dalini vyr nuotaik , kad aš sikiš-
iau. Aš atsisakiau, nes laikiau tai betiksliau dalyku.

Valand l Kurmis iš pasikalb jimo kambario iš jo, v liau gr ž s steng si suvaidinti labai susijaudinus ir man praneš , kad mano pareiškimais netik s. Jis tur s aiški žini , kad aktyvistai ruošia ši nakt pasik sinim prieš komendant r . Dabar jis man aiškiai jau i s reikalo pasakyti, kad tokio kontrapu o atveju vokiei Gesta-

po panaudos vis savo j g , kad Aktyvist Fronto pasik sinimas prieš voldemarinink užimt komendant r b t nuslopintas. To viso pas kos aktyvistams bus labai skaudžios.

Po to pareiškimo Kurmis visus pasikalb jimo dalyvius pakviet gretim kambar , kuriame buvo Žarskus ir dar vienas asmuo iš naujojo komendant o patik tini . Jie buvo tie, kurie atb go su aliarmuojan iomis žiniomis prašyti pagalbos pas Kurm . Tos žinios buvo tokios — pora aktyvist buvo at j apsaugos dalini kari valgykl ir kalbino vyrus gr - žinti tvark komendant oje. Nei t vyr pavardži nei joki kit duomen nei Žarskus nei jo palydovas nebuvo paj g s patiekti.

Susimirk ioj su Zenonu, prijome prie Kurmio, praneš me, kad tie komendant os žmon s neturi joki tiksli duomen , ir mes esame tikri, kad jokio pasik sinimo ne vyks. Kurmis d l to pareišk savo pasitenkinimo ir nuomon , kad jis man s su mumis es galima kalb tis.

Atsisveikin iš jome šiek tiek po 10-os val. vakaro. Valand l tyl jome kiekvienas paskend s savo mintyse. Mums patiems tada aktyvist paj gumas neatrod toks didelis, kad prieš j b -

t reik j net visos Gestapo j - gos, norint apsaugoti pu inink komendant r .

Mums buvo dabar aišku, kad štai ia yra destruktijos židiny s. Iš to gestapinio židinio jo instrukcijos Laikinosios Vyriausyb s darbui trukdyti ir aktyviai Lietuvos nepriklausomybei sabotuoti bei gundyti lietuvius klasta traukti vokie i karo uždavinius.

Ši vertinga patirtis dar labiau sustiprino m s budrum išlaikyti kovos už laisv dvasi nepažeist naujojo okupanto klas tos.

Po keli dien vokiškasis Sicherheitsdienst, sik r s Paramos R muose, Laisv s al joje, iškviet L. Prapuolen ir P. Narut ir aktyvist daliniams pasi l ginklus ir vis param . SD motyvuose b dinga buvo tai, kad jie nenor leisti, kad Gestapo remiami voldemarininkai perimt vis lietuvi gyvenim ir reprezentuot lietuvi taut . Jie SD nor apr pinti ginklais aktyvistus, kad tie nepasiduot .

T pa i dien sušauktame Aktyvist Fronto štabo pos dyje nusprend me, kad tie pasi - lymai yra ryški naci klasta, kurios pagalba jie nori garbingas lietuvi rezistencines j gas kompromituoti, tod l jau pats laikas vieš j Lietuvi Aktyvis-

Neeilinis kovotojas

Prisiminus gyd. Broni Stasiukait , žuvus bombarduojant Stettin 1944.

PILYPAS NARUTIS

Rezistencija, rezistentai, pogrindis — tai žodžiai, kuriais išmarginta n dien tremtini spauda, o ypa min jimai bei iškilmi prakalbos. Išrinktum tuos žodžius iš apyvartos, rodos, ir laikraš iai ir prakalbos b t tuš ios...

Jei atsistot prieš mus dabar iš Pucko kapini , greta vienas kito suguldyti, kun. *A. Lėpni - nas*, dipl. inž. *A. Šapalas*, iš Stettino kapini gyd. *Br. Stasiukaitis* arba Rygos kal jime bolševik pakartasis gyd. *Zenkevi ius*, prie Minsko bolševik sušaudytasis leit. *St. Tilinskas*, Vokietijos kapin se gul s *V. Viršyla*, *Juozas Rudokas* ir daug kit , kuri kovingumu už Lietuvos laisv atžym tas praeitas dešimtmetis, ir jei jie žodžiais mus prabilt , tai kažin ar j žodyne ši mados žodži ras-

t Fronto veikl sustabdyti ir pereiti priešnacin s rezistencijos pogrind . Nuo to laiko iš viešojo gyvenimo pranykome, ir pogrindyje formavosi Lietuvi Frontas.

tume. Tik tas kalba apie bažny ios bokštus, kas iš tolo bažny i ži ri arba j prisimena, o ne tas, kuris kl po bažny ioje ir meldžiasi.

Slaptame darbe

Buvo 1940 m. Neilgai teko šnek tis su Broniumi, kai jo užklausiau, ar sutinka sijungti prieškomunistin organizacij LAF (Liet. Aktyvist Front . Red.). Kovoti už Lietuvos laisv jam buvo savaime suprantama pareiga: tegalvojo tik kaip ir k jis gali. Sutiko. Pasakiau jam pirmuosius bendrai sutartus ženklus: baltas raištis su juodom raid m TDA. Sutiko jis ir su jam skirtuoju uždaviniu: organizuoti sanitarin pagalb

— žmones ir priemones. Kaip tiksliai, rimtai ir puikiai jis savo uždavin atliko, liudija ir tas faktas, kad per jo ryšininkus buvo gautas vienas iš svarbiausi LAF Štabui skirt pranešim iš Kumpio 54 (žr. A. Damušio str. “ Laisv ” Nr. 4). Kumpis 54 buvo NKVD-ist veik mirtinai sužalotas: NKVD-istams imant j gydyti, per medicin pagalb , Broniaus nutiestus ryšius, pateko ir mums reikalingos žinios. Broniaus ryšininkai par pino sukilimo atvejui LAF štabui patogiausi buvein : Seneli prieglaudoje, Žaliajame Kalne. Bronius pasi-

r pino tuo, kas buvo svarbiausia — slaptumu (nusipeln s yra ir vienas Broniaus prieteli dr. X). Vis slaptojo organizavimo met jis pats nesijaut saugus. Jo gyvenamame name daug kart lank si NKVD krat ir arešt , nors ir ne pas j pat . Paprastai, kulkos lekian ios pro šal yra nemažiau bauginan ios už tas, kurios tiesiai pataiko... Nemanau, kad jam tada kas b t pavyd j s t apsiimt pareig .

Birželio 22, sekmadien , “manevrams prasid jus” (taip bolševikai aiškino karo pradži . Red.), Bronius punktualiai pristat LAF štab sukilimo prad ti. Broniaus organizuoti b reliai ir sanitarin s pagalbos buvo darbui jau pasiruošusios. Jis organizavo štabui ir maist , bet jo b reli suorganizuotas maistas pirmadien piet met buvo tuoj išdalintas pirmiesiems iš kal jim išvaduotiesiems ir išsivadavusiems.

Pra jo diena, naktis ir v l diena ir v l naktis — nema iau Broniaus miegan io: kas por valand teko j pamatyti arba štabe arba telefone jo bals nugirsti. Broniaus r pes iui buvo atiduotos pirmosios sukilimo aukos: dipl. inž. Milvydas, žuv s žvalgant Aleksoto pašlaites, veter. leit. Stepulionis, mirštamai peršautas, saugojant Vilijampo-

l s tilt nuo susprogdinimo, leit. Nork nas, krit s Šan iuose sulaikant rus divizij k lim si ties Panemune, techn. Živatkauskas, krit s Senamiestyje einant ryšininko pareigas, ir visi kiti, su viršum 120 krit ko voje ties Kaunu.

Dažnai Bronius prisimindavo ir studij draug Gaid , jo ryšinink , bolševik peršaut prie Ukmerg s.

Dar kulkosvaidžiams beaižant Kauno m rini nam palanges Bronius atneš man pirm j , šviežumu kvepiant “ Laisv ”. Papasakojo, kaip nelengva buvo surinkti redaguojan ius — S., V., D., Baub ir kitus. Kai kurie iš j buvo net prie Paj sio už Nemuno, o tiltai visi Nemun sulind ... Tuo momentu nedaug laiko buvo grož tis tuo pirmuoju “ Laisv ”, paskubom prab go žvilgsnis per eilutes:... “Atstatoma laisva nepriklausoma Lietuva!.. Laikinoji Vyriausyb !..” Bronius dar prid jo, kad jau paruoštas ir antras numeris.

Viesoje veikloje

Prad jus veikal , Bronius apsi m LAF štabe spaudos propagandos skyriaus viršininko pareigas. Su “ Laisv ” jis jau nebetur jo darbo, buvo pastovus redakcinis kolektyvas su redaktoriais: Bauba, S., V., o

v liau ir Julium B t nu. Taciau k l kartumo vokie i suklaidint vyr pastangos perimti vis darb provokiškas rankas. Ne kart net “ Laisv ” buvo prisistat s laikraš io perimti su nacionalist partijos skiriamaisiais raštais V-P. O Ž. su policijos uniforma bei nacionalist partijos sakymais band vaikus, bopardavin jan ius “ Laisv ”, po gatv gaudyti. Broniui teko tik b ti t nacini metod liudininku, nes visa tai netur jo jokio realaus pasisekimo, kaip ir tas Geležinio Vilko “patriot ” suorganizuotas puas: komendant ros nepaj g paimti, L. Prapuolen tepaj g išlaikyti internuot vos kelet valand , o okupuojant LAF štab patys okupuotojai pateko “ nelaisv ” Broniui.

Kiek daugiau r pes i suk l Broniui sifiltravusi LAF štab , neva pulk. K. Škirpos iš Berlyno atsi st , nacionalist veikla. LAF buvo pirmoji rezistencin organizacija, kuri sutalpino vairi pasaul ži r žmones. Nepavykus geruoju pakeisti LAF pavadinimo NP, nepavykus sulikviduoti LAF j ga, buvo prad tas bandymas ardyti iš vidaus: nacionalistai m kelti pasaul ži rinius ginus. Broniui kaip tik teko ties tuo plonuoju si lu bud ti. Vien pos d K. perskait LAF

nuostat : ...“Bažny ia yra teigiamas veiksnys Valstyb je, jai teikiama globa ir parama”... ir kalb jo: “Tai KD-t mešker , ant kurios jie nori visk praveisti!! Aš si lau t nuostat išbraukti!” Susidar paini ir sunki nuotaika: mes dar kovojam už valstyb s likim , o ia jau programos kaitaliojamos. Buvo aišku, kad ia norima ne išsiaiškinti, o prad ti gin us. Tie nuostatai buvo jau kart inž. B. palaiminti (o berods ir jo paties atvežti), o dabar ir jis jau prieš... T kart pasisek Broniui nebuvus darbo tvarkoje klausim nukelti, kad galima b t pagalvoti.

Darbo pagrindu Bronius laik susitarim . Pirma susitarti — susitarti tvirtai ir iš širdies, o tada dirbti: ir darbas bus skmingas. Netaup savo laiko Bronius deryboms su nacionalistais. Po dis po pos džio, ištisa grandin j tes si kelet savai i . Bronius veik visuose juose dalyvavo. Netur damas savyje joki pikt min i , negalvojo, kad j turi kiti. Bronius sielvartavo d l negal jimo susitarti. Neprileido jis minties, kad NP (nacionalist partija) tariasi ne tam, kad susitart , o kad propagandiniu b - du išpopuliarint savo dar visai nauj vard NP ir susilygint su LAF. Bronius galvo-

jo: negi gal t ten visi b ti Tauniai, kuris ministeri kabinete, stal daužydamas, nurodino jo ministeriams, jog negalima reikalauti nepriklausomos Lietuvos, nebent daugi daugiausia autonomijos, o iš viso reiki su viskuo sutikti, k fuehneris duosi s. Pagaliau iš tos “keblios pad ties išbristi” si l visas ministerijas perduoti nacionalistams... Galiausiai ir Bronius, kaip ir žemai i delegacija, sitikino, kad NP darbai netarnauja Lietuvai.

Didžiausia Broniaus informaciniam propagandiniam darbui kli tis buvo vis did janti vokie i cenz ra. Vokie i cenz ra “ Laisv ” laikraštyje ne tik nebeleido rašyti, kad j “leidžia LAF”, bet nebeleido d ti nei pranešim su LAF parašu. RAIK Bronius sugeb jo atspausdinti Lietuvos provincijos laikraš iuose. LAF nuostatus ir ei l LL vyriausyb s nutarim Broniui taip pat pasisek atspausdinti “Panev žio Balse”, kur cenzorius dar nebuvo taip išprus s. Tai reišk , tai, k LAF sukilimo pas koje per pirmas tris dienas, dar nesant vokie iams, iškovojo ir atstat , vokie i planams ne tiko. Naciai palaipsniui visk naikino. Neužbaigus kovos prieš bolševikus, reik jo prad ti kov prieš nacius.

V Inusileidus pogrind

Prie Nežinomojo Kareivio ka-
po Bronius, kaip ir visas LAF
štabas ryžtingu mostu nupl š
nuo savo rankos balt TDA
raišt. Bronius taip pat paliko
savo paraš Karo muziejaus
sve i knygoje. Tai buvo pir-
moji vieša priesnaciška demon-
stracija Lietuvoje, pirmas vie-
šas protestas prieš vokie i oku-
pacij. Nepoilgo buvo teiktas ir
memorandumas vokie i naci
virš n ms. To pas ka: LAF bu-
vo uždarytas, ir mums teko per-
eiti slapt organizacin dar-
b .

Kova prieš nacius vyst si sa-
vaime. Slaptas organizacinis
darbas pl t si, nes savaime
nieks nenori b ti vergu. Bro-
nius visas j gas telk medici-
nos studijoms baigti. Artinosi
paskutinieji egzaminai, bet nuo
organizacinio darbo nesitrauk .
Per vien organizacinio sky-
riaus pos d, kuriame dalyvavo
S., M., P., Šapalas, Bronius,
buvo rasta, kad b tinas, ypa
provincijai, informacinis biule-
tenis. Buvo priimtas pasi lymas
leisti informacin biuletėn —
“Lietuvi Frontas” (iš trijų LAF
raidži, raid A, kaip persidir-
busi, “paleisti atsargon”).

“Lietuvi Fronto” Nr. 101,
102, 103, biuletėni atspaus-
dinimas buvo apmok tas keletu

žmoni areštavimu, o tarpe t
ir Broniui visai atsitiktinai te-
ko “pasikalb ti” su Muelleriu.
Broniui teko kelet m nesi at-
s d ti gestapo r siuose, bet pa-
vyko gestap “tikinti”, ir Bro-
nius buvo paleistas. Tik gesta-
po jo nebepaleido iš savo aki .
Užd jo namin arešt : neleido
iš Kauno išvažiuoti, ir tur jo
kas savait registruotis gesta-
pe. Visa tai jo kovingumo ne-
sumazino. LF biuletėnio pava-
dinimas prigijo ir organizaci-
jai. LF plito žmon se.

Bronius buvo pakeliui di-
džiuosius vyrus, kuri m s
niokojamai tautai taip reikia. Jis
verž si specialyb ir bendr
išsilavinim, mokslus ir visuo-
meniškum. Laisv s kovose jis
iškilo vadovaujan i j virš -
nes tod l, kad buvo iš t, kurie
t vyn s laisvei aukoja visk .
Bronius su entuziazmu atliko
nat rali, iš lietuvio prigimties
išplaukian i pareig : kovoti
d l tiesos, kovoti d l laisv s.

Lietuv žiemojan i einu.

Prie kryžkeli stov siu sm tkeliu,
Milžinkapiuos varpais nak ia skam-

b siu,

Kad speiguose po stora miline

Neliatu plakus Lietuvos širdis.

Balys Sruoga

JAUNIMAS STUDIJOSE

ANTANAS MUSTEIKIS

Prisimename triukšmingas student demonstracijas Lietuvoje, patriotini nuotaik reiškim ar m ginim paveikti valdžios nuomon vienu kitu klausimu. Sakoma, kad studentija Lietuvoje buvusi visuomen s nuotaik barometras.

Tai buvo manoma Lietuvoje. Savame krašte jaunimo subrendimas ir polinkiai nepastebimai suaugdavo vyresniosios kartos puosel jamus kult ros r mus. Nebuvo pavojaus, kad asmuo dingt lietuviškajai kult rai, kad viena karta atitr kt nuo kitos, kad pati lietuviška kult ra nusk st svetimojoj.

Emigracija ir tremtis priešingai: marina atsineštin gimtojo krašto žod , jausm bei kult r ; atskiria studijuojant jaunu nuo vyresniosios kartos; priver ia daugiau pasiduoti gyvenamos svetimos kult rin s aplinkos srovei.

kur ji lenkia ir kur link galima ar reikia pa iam pavai ruoti?

1.

Jungtini Amerikos Valstybi mokykloje šalia autoritetizmo buvo ryški europie i pe-

dagogin laissez faire srov , kuri prisi m Rousseau mint , kad žmogus es s gim s laisvas; jo nevaržoma prigimtis savaime susiranda teising keli , ir d l to jis nevaržytinas joki princip . J papild daug toliau nužengusi amerikie i pedagogin sistema James pragmatizmo ir Dewey eksperimentalizmo ar instrumentalizmo takoje.

Pastaroji sistema pabr žia materialin žmogaus prad , nekreipdama d mesio nekintamas dvasines vertybes. Iš jos tiesiogin išvada, kad mokykla turi siekti praktinio, tikrovinio pažinimo per patirt (experience). Visa, kas nepraktiška, kaip senov s klasikai, senosios kalbos, matematika ir metafizin s disciplinos tur jo užleisti viet praktiškesniems dalykams, kurie tikslingai atitikt m s laik aplink . Prisitaikymas tai aplinkai reiškia atsidavim modernios miesto pramon s raidai, kur žmogus turi siekti augšiausio specializavimosi bet kuria kaina.

Ne tik ši mokyklos kryptis, bet visa anglosaksiškoji aplinka mus savaime trauks peda-

goginio eksperimentalizmo ir pragmatizmo srov. Tam tikr duokl jam ir reikia atiduoti, nes kiekvienos civilizacijos, technologijos, lygis pareikalauja tinkamo darbo pasidalinimo bei specialybi. Tad visai teisingas reikalavimas sigyti specialybes, kurios yra reikalingos visuomenei.

Bet kraštutinis atsiribojimas nuo kit dalyk, kurie neturi su pagrindine specialybe tiesioginio ryšio, siaurina žmogaus akirat. ia yra pavojus žmogui pasidaryti robotu, šios dienos socialinio laikotarpio vergu, kurio pragmatinis tikslas daros, sigijus profesij, gyventi, kad valgytume, o ne valgyti, kad gyventume.

Pripažstant ir pabr žiant profesin išsimokslinim, specializacij jaunimo studij uždaviniu, tenka betgi kreipti dmes, kad to dar neužtenka; kad reikia prie jo prid ti bendr j išsilavinim, bendrines problemas, kurios yra esmingos žmogui visose civilizacijose nuo neatmenam laik ir kurios žmogui kaip asmeniui duoda daugiau dvasinio pasitenkinimo ir j padaro visuomeniškesn santykiuose su kitais žmon mis.

Vienas iš b d siaurai specialybei prapl sti tai savo interes ribas traukti bendrojo

išsilavinimo dalykus. Tarp j yra vieta ir lietuvi krašto bei lietuvi kult ros problemoms. Tad griežt j moksl studentai (inžinieriai, chemikai, medikai ir k.) privalo lygiai gerai orientotis lietuviškuose reikaluose kaip ir humanitarinius mokslus studijuoj (istorikai, filologai ir pan.).

2.

Jeigu amerikn pedagoginio eksperimentalizmo sistema vis d mes skiria profesijos specializacijai, tai klasikin sistema koncentruojasi žmogaus asmenyb, arba charakter ...

Asmenyb s visi apib dinimai su didesniu ar mažesniu pagrindimu gali b ti sutraukti dvejopus tipus: krikšionišk j ir "natralistin", t. y. mechanistiškai materialistin. Pirmajame tipe žmogus daromas atsakingas už savo veiksmus bei poelgius, antrame gi — žmogus atpalaiduojamas nuo atsakomyb s, nes jo veiksmus apsprendžianti fizin bei socialin aplinka.

Iš šitokio asmenyb s supratimo išauga skirtingi asmenyb s idealai. Prieš tradiciškai suprast principing kilni, altruistin, pla i, siekian i pastovi vertybi asmenyb išauga prisitaikanti, egoistin, prakti-

ni išskai iavim , siaura, bet veržli industrinio pragmatizmo asmenyb ... Šie kraštutinumai retai užtinkami tikrajame gyvenime, nes konkreioje asmenyb je gali rasti dal pirm j ir dal antr j element , taiau žmoni ir visuomen s linkimai vien ar antr pus labai pastebimi. Tuo paiau studijas einaniam žmogui pasitaiko susidurti su asmenimis, svyraniais tar kit pus . Jis pats ima nejuiomis pritapti prie dažnesnio, ar s moningai apsispr sti ir pasukti priešingu keliu.

Katras tipas ima vyrauti ir kokias jis perspektyvas visuomen s gyvenimui žada, netiesiogiai atsako m s laik filosofas Ortega y Grasset, kalbdamas apie "masi sukilim ". M s laik , nuo 19 amžiaus, mas s žmogus skiriasi nuo primityvi analfabet savo žiniomis, kurios betgi yra siauros ir paviršutiniškos. Bet jis naudojasi civilizacijos laimjimais, nors j visai nevertina, nesupranta, negerbia to elito, kuris tai sukur . Priešingai, net brutaliai j nustumia ir užima jo viet . D l to pesimistiški filosofai turi daug pagrindo, pranašaudami žmonijos katastrof , nes mas s žmogus, artimas pragmatinei asmenybei, naudojamas civilizacija, j ilgai niui pražudys.

Siauras specialistas (ir tik specialistas), pragmatini siekim žmogus savo idjomis paremia masinio žmogaus plitim visuomen je, o tolimoje perspektyvoje t katastrof artina sau ir tai paiai masei.

Studijuoj s lietuvis negali paleisti iš aki šio vykstanio proceso. Jo akivaizdoje turi pajausiti pareig s moningai vykdyti savyje pilnutin s asmenyb s ideal , atremt krikš ioniškj dorybi visum .

3

Kiekviena asmenyb ir kiekviena bendruomen yra laikoma sveika ir k rybinga, jei ji yra pakankamai integruota, vieninga, harmoninga. Socialiniai mokslai rodo, kad šiame integravimo vyksme vadinami pirminiai žmoni grupi santykiai yra daug reikšmingesni už antrinius. Pirminiai santykiai tai betarpiški, asmeniniai, intym s, ilgalaikiai, dažnai irracional s ir t.t. Charakteringiausiai jie yra šeimoje, ypa tarp motinos ir vaiko, vaik žaidimų grup se, kai kuriose organizacijose. Antriniai santykiai yra tarpiški, beasmeniai, trumpalaikiai, racional s ir t.t. Jais yra pagr stos vairiausios ekonomin s, profesin s ir pan. organizacijos.

Tad siekiant sveikos k rybin-
gos asmenyb s, o paskui ir ben-
druomen s, lietuviškos šeimos
pirminiai santykiai su savu
mokslo siekian iu jaunimu yra
nepaprastos reikšm s dalykas—
vienas iš pagrindini versmi
lietuviškai kult rai palaikyti.
Tos šeimos, kurios sugeba ilgiau
išlaikyti prieaugl atsineštin je
iš Europos kult roje, palieka
didesn ir geresn naš didžio-
joje, gyvenamo krašto visuome-
n je, nes j integruojamai auk-
l jama pirma emigrant karta
išugdo kilnesni asmenybi ne-
gu tolesn karta. Pastaroji, jau
negal dama apsispr sti už vie-
n ar antr kult r , yra mažiau
atspari blogiui. Statistikos net
sako, kad pirmosios emigrant

kartos vaikai padaro mažiau nu-
sikaltim negu jos an kai..

Suprantamas tad senosios
kartos susir pinimas laikyti sa-
vo takoje augan i kart , duo-
ti jai šeštadienines ir kitokias
mokyklas, lekt r , stovyklas ir
kt. Bet ir iš kitos pus s, jauni-
mas, kaisdamas studij atmos-
feroje, turi taip pat jausti inte-
reso kiek galima glaudžiau pa-
laikyti ryšius su savo šeimos
nariais, ryšius su savo lietuviš-
ka organizacija ir jos nariais —
id jos draugais. Tai kelias, ku-
ris stiprina ir praturtina asme-
nyb . O ji yra laim jimas ir
pa iam sau, ir lietuviškajai, ir
didžiajai gyvenamojo krašto vi-
suomenei.

*Kult rin s, dvasin s kovos baras daug ramesnis,
laim jimai ir pralaim jimai pastovesni; jie br sta l-
iau, bet šaknis leidžia, nepalyginti, giliau.*

*Mums ši tylioji kult ros kova blogiausiai sek si.
Ginklu m s prot viai milžiniškus plotus nukariavo —
kult riškai j laim ti nemok jo.*

*Ne tiek nuo plieno žuvo m s tautie i , kiek kul-
t riniai ginklai j mums išpl š — Rytuose ir Vaka-
ruose dideli pralaim ti barai.*

*Lietuviškas kraujas, lietuviški veido bruožai, lie-
tuviški iš dalies ir papro iai, tik l pos nebetaria lietu-
višk žodži , ir širdis nebelietuviškos t vyn s laime
plaka.*

Dr. Ignas Skrupskelis

LIETUVI KATAKOMBOSE

Vokie i gydytojas Josef Scholmer, grįž s iš Vorkutos, paraše knyga "Die Toten kehren zurueck". Jis pasakoja tarp kit daisyk , kaip vien dien ten Vorkutoje esantieji lietuviai pasikviet j , evangelik , savo slaptas pamaldas.

Brigadininkas žinojo apie pamaldas. Jis darbus paskirst taip, kad tikintieji gavo darbus, kuriuos tur jo atlikti ligi 4 valandos ryto. Kai Scholmeris prisijung prie tos grup s, ji pasijudino šachtos link, prie jimo.

"Keltuvas rieda pilnu tempu; be pertraukos eina vagonai su anglimis virš . Niekas apie mus nesir pina. Mes praeiname keltuv ir leidžiam s gilum . Veikian iais tuneliais pasiekiame nebeveikian i šonin šacht , kuri užsibaigia krypta. Prie užpakalin s sienos pritaisyta lenta atstoja altori . Ant sien kabo dvi angliakasi lempos. Ant altoriaus dega dvi žvakut s. Susirink apie 20 žmonei , daugumo j nepaž stu. Visi stovi tyломis, paskend maldoje. Jie jau iasi saug s, ia apa ioje n ra ko bijoti sargyb kontrol s. Jokis kareivis, kuris brangina savo gyvyb , nedr sta ia leistis.

"Iš besimeldžian i grup s pakyla vienas belaisvis, kuris iš paži ros nuo kit nieku nesiskiria. Jis d vi tokius pat juodus angliakasio drabužius. Juo paseka dar vienas: ministrantas. Ant altoriaus pastato maž kielik . Dešin je guli mažas mišiolas. Prasidea tylios šventosios mišios. Ministrantas paskambina mažu varpeliu pakyl jimui. Kunigas pakelia ostij , tikintieji klaupiasi ir mušasi kr tin . Kaikurie priima Viešpaties K n . Paskui kunigas mus palaimina, ir mes išeiname iš ia be žodžio, kaip ir buvome ia at j .

"Po keli m nesi tur jau prog apži r ti kielik . Tai miniatirinis kielikas, pa i kalini padarytas iš lydyto sidabro, poros centimetr augš io ir centimetro skersmens. Audeklas, kuriuo jis užtiestas, tiek pat mažas. Plotkeli atsiun ia leqaliu b du iš Lietuvos, ir paštuose jaunieji sovietiniai pagonyns, kurie plotkeli niekad nebuvo mat , jas vadina "lietuviška duona". Miši vynas, kur laisvieji lietuviai, dirbi šachtose, šmugeliuoja, kilimo yra iš Krymo. Jeigu miesto magazinuose n ra vyno, lietuviai jo pasigamina, suraugindami razinkas.

"Kunigai lageriuose turi ypatingus galiojimus, kurie padeda jiems savo veiki užsl pti. Patyriau, kad per Velykas daugiau kaip 400 lietuvi pri m Sakramenta. Kunigas turi teis ostij tikin iajam duoti rank , nes lagerio s lygose ne manoma prastiniu b - du Komunij išdalyti. Kažkas spraudžia tau rank papiros d - žut . Bet d žut je tik 6 papirosai vietoj dvylikos. Kita d žut s pus išklota švairiu lininiu skudur liu, kuriame yra Viešpaties K nas. Ostij pasidalina keturi asmens. Visa tai atlieka be kunigo".

Studij savaitė kalba Lietuv

Pateikiame Amerikos Balso Europoje redaktori paruosę reportaž iš Europos Lietuvi Fronto Bi iuli studij savait s, š. m. rugpjio 8 perduot Lietuv .

*

Praneš jas;

Su mikrofonu lankom s Europos Lietuvi Fronto Bi iuli , vakar Vokietijoje, Schondorfe, surengtoje studij savait je. Tik žengus j tradicinio, kasmet rengiamo suvažiavimo b stin n, mes sutikome Lietuvi Fronto Bi iuli vyriausios vadovyb s Europoje sekretori Jon Medušausk .

Kl. Malon b t iš tamstos trumpai išgirsti, kokie yra Lietuvi Fronto Bi iuli studij savait s tikslai?

Ats. Lietuvi Frontas siekia Lietuvos nepriklausomyb s atstatymo. Bet Lietuvi Frontas neapsiriboja vien politine veikla. Lietuvi Fronto Bi iuliai meta savo k rybines j gas ir kult rin srit , ši studij savait ir yra vienas iš kult rin s Lietuvi Fronto Bi iuli veiklos vaisi . Studij savait s tikslas yra išsamiai panagrinti mums lietuviams r pimas problemas.

Kl. Kokia yra šiemetinis studij savait s pagrindinis tema?

Ats. Štai ši studij savait turi bendr , tem : Lietuva t vyn je ir tremtyje. Bet vien teoretini klausim gvildenimu nepasitenkiname. Mes siekiame naujas ia išlukštentas pažintis nešti gyvenim ir tuo b - du realiai ir veikliai sujungti t likimin kov , kuri lietuvi tauta

Lietuvoje ir plaiai išblaškyta visame pasaulyje veda už laisv lietuvi tautos gyvenim .

Kl. Iš kuri Europos krašt Lietuvi Fronto bi iuliai yra atvyk studij savait n?

Ats. ši studij savait Schondorfe yra atvyk lietuvi iš vairi laisv je gyvenan i Europos krašt : Iš Švedijos, Pranc zijos, Italijos, Šveicarijos, Vokietijos.

Praneš jas. A i už informacijas. Mes su mikrofonu keliam s sal n, kur vyksta Lietuvi Fronto Bi iuli studij savait s atidarymas. Kun. Liubinas studij savait s atidarym pradeda maldą.

“Vardan Dievo T vo ir S naus ir šventosios Dvasios. Amen. Viešpatie, Tu pats leidai žmonijai augti ir tarpiti taut vairumu. Tu kiekvienam žmogui diegei meil savai tautai, gimtajam kraštui. Tod l Tavo paties mums leista prigimtis lenkia mus siekti savojo krašto laisv s ir tautos gerov s... Vardan Marijos, kurios šventov s puošia m s krašt , vandan vis m s tautie i , nukankinti ir tebekankinam d l Tavo vardo šlov s ir Tavo paties nustatyt teisingumo princip , mes prašome Tave, gelb ti t vyn je pasilikusius ar prievarta josios netekusius m s brolius ir seseris. Paguosk li din ius, sustiprink ken ian ius ir kovojan ius, amžin j atils suteik tiems, kurie jau mir kovos lauke. T Malonitav s prašome Tave. Amen.

Sukalb jus mald , Europos Lietuvi Fronto Bi iuli pirmininkas profesorius Ivinskis pasak atidarom j kalb . Studij savait je nagrin jant bendr tem — Lietuva t vyn je ir tremtyje, — profesorius Ivinskis kalbos pradžioje štai k pareišk :

ID JOS

„Štai m s studij savait s tiks- las ir yra, jungtis su praeitimi ir suaktualinant praeities puslapius su reikalingomis išvadomis, nors trupu- t prapl št i Lietuvos uždang ir pa- žvelgti, kas už jos dedasi. Reikia ap iuopti, kokis ten yra kuriamas, pagal visus rafinuotus dialektinius metodus, naujo žmogaus tipas. Reikia apžvelgti, kokios id jos yra sibro- vusios lietuvi literat ron, atneštos svetim doktrin ir sakyt tenden- cij ”.

Pirmininkas profesorius Ivinskis savo kalb užbaig šiais žodžiais:

“Lietuvi Fronto Bi iuli Europo- je studij savait bus pasisekusi, jeigu šalia verting asmenišk ry- ši ir min i pasikeitim , iš gird - t paskait ir diskusij bus laim - ta nauj paskait ir diskusij , jeigu pagaliau, pilkoje m s tremties kas- dienyb je bus sutvirtintas ir sustip- rintas m s nepalaujamas tik jimas Lietuvos ateit ir lietuvi tautos prisik lim . O jis mus turi palaiky- ti ir apspr sti m s žingsnius Lie- tuvos labui”.

Europos Lietuvi Pronto Bi iuli vadovybei su suvažiavusiais atstovais aptariant savo organizacinius klau- simus bei darb programas, mes prie mikrofono pakviet me Lietuvi Fronto Bi iuli krašt atstovus va- land lei radijo bangomis pabendrau- ti su kraštu, kur gim Lietuvi Fronto s j dis, ir šiandien tremtyje t sia vyresni j užgr dint draug siekimus bei tradicijas.

Prie mikrofono kunigas Algirdas Jovaras, atvyk s iš Italijos:

“Broliai T vyn je! Italijos lietuviai, susib r lietuvi bendruomen ir pavieniai, veikia vadovaujan iuo-

siaus Italijos politikiam, kult riniam bei visuomeniniam gyvenimui veiks- nius ir visuomen per spaud , vai- rius min jimus ir asmeninius ryšius, kad j s kova ir kan ios b t pažin- tos ir suprastos. Viešoji Italijos nuo- mon per eil met yra pla iai su- pažindinta su teisinga m s byla ir yra mums palanki. Mes ir toliau da- rysime visa, k gal sim, kad grei- iau išaušt t vynei laisv s rytas”.

Mikrofon perduodame atstovui iš Ispanijos dr. Brinkui:

“Ispanija yra tolimas nuo Lietu- vos kraštas. Lietuvai ten n ra daug, bet pavergtos ir ken ian ios Lietu- vos vardas yra ten stipriai išpopu- liarintas. Iš Madrido kasdien duoda- mos lietuviškos transliacijos, o spau- doje ir visuomen je Lietuvai rodo- ma daug d mesio”.

Žod taria atstovas iš Šveicarijos, dr. Radvila:

“Aš kalbu Šveicarijos Lietuvi Fronto Bi iuli vardu, t. y. tos Švei- carijos, kur jau pirmo Didžiojo karo metu buvo suorganizuotas Lietuvos Informacijos Biuras, išleid s daug knyg , šiandien Šveicarijos lietuviai eina tuo pa iu keliu. Kai at jo pvz. birželio 15-oji, toji tamsioji deporta- cij diena, vairiuose Šveicarijos laikrašiuose buvo pirašyta daug straipsni , iškelta Soviet klasta, ir šiandien Lietuvos klausimas Šveica- rijoje pla iai paž stamas.

Prie mikrofono Jonas Pajaujis, Lietuvi Fronto Bi iuli atstovas iš Švedijos:

“Ses s, broliai, t vyn je. Prieš metus laiko esu jums jau kalb j s apie Švedijos lietuvi ind l Lietuvos laisvinimo kovoje, šiandien galiu pranešti, kad met laikotarpyje Lie- tuvos vardas, j s kan ios ir atkakli kova žymiai dažniau šved spaudo- je b davo kartojama, ir tai pa i didži j ir taking j dienraš i skiltyse. M s draugai — šved kul- t rinis elitas: prof. Nerman, prof. Tingsten ir kiti paremia ne vien m s pastangas, bet ir patys, laikas nuo laiko, šved visuomen s vardu

kartu su mumis kreipiasi Vakar vadovaujančius politikus, reikalaudami žmoniškumo vardan pašalinti prievart ir okupacij iš mūsų taryvų”.

Kraščiui žodi taria Pranc zijoje gyvenantis kun. Jucevičius:

“Nežiūrint, kad lietuviai skaičius Pranc zijoje palyginti nėra didelis, tačiau jų veikla yra plati, šakota ir nešanti vaisių. Pirmiausia reikia paminėti Lietuvos atstovų vaidmenį, lietuvių bendruomenės visuomeninį darbą, kuris reiškiasi ne tik Paryžiuje, bet ir kitose lietuvių kolonijose, skirtingai katalikų misijos veikla, lietuvių intelektualų aktyvų reiškimasis tarptautiniuose kultūriniuose ir politiniuose organizacijose, galop lietuvių menininkų Paryžiuje kylančias vardas. Pranc zijos lietuvių savo ligšiolinė veikla ir karybiniais nusiteikimais užtikrina, kad ir toliau jie darbuosis kėniamais, kovojančiais ir laimėsiančiais Lietuvos labui.”

Vakar Vokietijoje veikia Lietuvių Pronto Biūlių vardu kalba Levas Prapuolenis:

“Lietuvių Frontas Vokietijoje žygiuoja, nešdamas savo sėmąje mintį, o širdyje nori — iškristalizuoti Vokietijoje gyvenančius lietuviškus jaunimus taip tyrais lietuviško gintaro kristalais, kad jie puošt žmogaus dvasią ir lietuvių vardą. Kaip 1940-41 metų pagrindžio kovos metu prieš komunistinį pavergimą, lygiai taip ir šiandien, vadovaudamiesi mums šventu šūkiu — Viskas Lietuvai, kovojame, kad mūsų brangiajam Tėvynei galimai greičiau išaušt laisvė sušau.”.

Iš vairių Europos kraštų studijų savaitėn atvykę atstovai mintimis, ryžtu ir dvasia jungiasi su Lietuvoje pasilikusiais broliais. Be gausios ir turiningos studijų savaitės dienomis pateikiamos programos: paskaitos, lietuviškos dainos vakarų, pramogų, koncertų, biūlių atsiminimų pasidalinimo; ypatinga susikaupimo va-

landle buvo prisiminta Lietuva. Ji prasidėjo pamaldomis. Mes su mikrofonu esame Schondorfo katalikų bažnyčioje. Pamaldas praveda kun. Jucevičius iš Paryžiaus. (Giesmė ir malda, kuri kalba kun. Jucevičius.)

“Prieš porą tūkstantį metų, Jeruzalės miesto papildėje, sėkruose Dievo Sūnus Jėzus Kristus, parklūps ant uolos meldė: ‘Mano Tėve, jei galima, tegul ta taurė praestina pro mane, tačiau ne kaip aš noriu, bet kaip Tu.’ Kristau, mes esame tikri, kad kaip Tavo kryžius taip ir Lietuvos pergalė reiškiama. Mūsų tautos kančia liks prasminga Tavo kančioje ir tas kanis prasminimas vedą juk pergalę. Kristau, mes tuo esame tikri. Kristau, mes meldžiamės Tėve, kad tai vyktų kaip galint greičiau. Amen.” (Giesmė: Marija, Marija.)

Malda ir giesmės prašyta Aušrausiojo globoti Rėpintoj ližemės vaikus, taryvų nęgręžinti išblaškytuosius brolius ir seseris, sutrumpinti lietuvių tautos einamus Kryžiaus kelius.

Europos Lietuvių Fronto Biūliams atvykę iš vairių kraštų ir vis savaitę išsamiomis paskaitomis apžvelgę, gvildinę ir diskutavę bendrą temą — Lietuva taryvųje ir tremtyje, — pirmą sveikinimą kraštui. Lietuvių Fronto Biūlių sveikinimo žodį skaito profesorius Ivinskis:

“Lietuva pavergta, bet nenugalėta. Amžinai gyva jos nepalaužiamo pasipriešinimo dvasia rusena kiekvieno sėmonio lietuvių širdyje, nežėrint, kur tas lietuvis šiandien bebė: taryvųje, tolimose priveriamo darbo stovyklose ar plačiame pasaulyje. Lietuvių Frontas, bėdamas vienas pirmą tautinio pasipriešinimo sėjdę, savo atliktais žygiais ir sudėtomis aukomis, prieš kurias lenks galvą ateinančios kartos, garbingai rašė savo vardą istorijon ir

yra gyvas liudininkas lietuvi tautos neatlyžtamai vedam kov prieš krašto paverg j us.

Gali užtikrinti, kad Lietuvi Fronto bi iuliai, išsisklaid po visus Vakar Europos kraštus, nenuleidžia rank ir visomis savo išgal mis stengiasi b ti verti švento žuvusi kovos draug atminimo. Kova dar nebaigta, ir mes j su lietuviams per šimtme ius b dingu atkanklumu t sime iki galo. Lietuvi Frontas gim kovoje su paverg jais ir savo eil se jungia užgr dintus kovotojus. Išretintas m s kov draug gretas t vyn je nuolat papildo nauji priaugan ios jauniosios kartos kovotojai, jau užsieny užaug ir tiesiogini je Vakar kult ros takoje su brend . Viena ir ta pati dvasia visus mus jungia. Tik m s uždaviniai skirtingi, kaip skirtingos s lygos, kuriose mums tenka kovoti. J s, brang s broliai t vyn je, susitinkat su priešu akis ak . Mes tiesioginio s ly io su juo neturim, bet žinome gerai, ko j s iš m s laukiat. M s uždavinys — nuolat belsiti laisvojo pasaulio s žin , garsiai skelbti t neteisyb ir kan ias, kurias patiria t vyn tapusi svetim j siverž li smurto ir sauvai s auka. Kitas m s uždavinys — glaudžiam e s lytyje su vakar krikš ioniš k ja kult ra palaikyti gyv k rybin lietuvišk j mint laisvame pasaulyje, kad tuo b du praturt m s tautin kult ra ir veikliai bei veržliai dalyvaut visuotiname žmogišk j vertybi k rime, tapt geriau paž stama svetimiesiems ir iškelt ken ian ios Lietuvos vard kult ring j taut tarpe.

Sveikindamas brangi T vyn Europos Lietuvi Fronto bi iuli vardu, dar kart užtikrinu, kad mes nenuleisim rank , nesustosim pusiau kely, kad išvien su jumis, brang s broliai, išt s sime iki galo švent laisv s kov , kuri mes vedame didži j žmonijos ideal vardan.

(Lietuvos Himno pirmas posmas. Gieda studij savait s dalyviai).

TREMTYJE

Europos Bi iuli studij savait

Europos LF Bi iuliams, atrodo, paviko surasti tinkam ir pastovi priemon savitarpiniam solidarumui stiprinti ir lietuvišk problem su pratimui gilinti. Tai pa i gyvenimo s lyg pažadintos studij savait s.

Šiomet studij savait vyko rugpj io 1-7 Schondorfe prie gražaus Ammero ežero Vokietijoje.

Pernykštis patyrimas rod , kad studij savait s programos negalima perkrauti paskaitomis, šiomet pasitenkinta viena paskaita per dien , jai ir diskusijoms d l jos skiriant vis priešpiet . Prof. A. Maceinos sugestija buvo, kad studij savait s, virsdamos nuolatine institucija, kiekvienais metais gvildent tik vien kur klausim . Tap daro ir pranc z . socialines savait s. Šiometinei studij savaitei buvo paimta bendra tema:

”Lietuva t vyn je ir tremtyje”, kuri buvo pl tojama septyniais pranešimais.

1. Kun. R. Krasausko “Lietuvi tautos istorinio likimo tragika” ir prof. dr. A. Liuimos “Antireliginis propagandos kryptis Lietuvoje” paliet daugiau lietuvi religinio gyvenimo pad t ;

2. J. K. eginsko “Valstybin lietuvi s mon ” ir prof. J. Griniaus “Lietuvi tarybin s literat ros pob dis” iškl komunizmo pastangas ir metodus sunaikinti lietuvi valstybinei s monei, sukurti naujam žmogui ir kaip tam priešinasi kovojantis kraštas;

3. Daugiausia buvo svarstoma tremties pad tis. T klausim nagrin jo kun. D. Kenstavi ius —

Europos LF bi iuli 1955 m. rugpi io 1-7 d. pravestoje studij savait je, išklausius paskait ir jas apsvarius, išryšk jo šios pagrindin s mintys:

1.

Tremties prasminimo r pestis pareigoja realiai svarstyti tremties uždavinius, atsizvelgiant lietuvi tautos praityje sukaupt patirt , esam pad t t vyn je ir tremties s lygas. Reali svarstym šviesoje turi b ti planuojama visa tremties veikla. M s veiksniai akivaizdoje nusit sian ios tremties turi neatid liotinai paruošti planus trims-keturiems penkme iam s ir veikliai vadovauti j vykdymui.

2.

Lietuvis, per šimtmie ius kovodamas už laisv su priespauda, parod nepaprast pasipriešinimo vali . Iš kitos pus s, patek s švelnesnes aplinkybes, kai priespauda jo tiesiogiai nevaržo, jis leidžia atsl gti pasipriešinimo valiai, tampa perdaug nuolaidus, net greitas pasiduoti svetimoms takoms. Tremties gyvenimo patogumai ypa žalojamai veikia jo b d . Tod l kiekviena lietuviškoji veikla tremtyje turi b ti s moningai energingomis pastangomis kreipiama pasipriešinim tremties dvasiai.

3.

S kminga pasipriešinimo kova tremties dvasiai reikalauja kylan ius pavojus atsakyti pozityviais k rybiniais darbais. Prieš tremties pagund b gti nuo organizacij ir visuomenini reikal , reikia puoselti bei ugdyti nusiteikim sielotis visuomeniniais reikalais, stiprinti organizacinius ryšius. Keliant organizacinio pareigingu-

“Tremtini pasiruošimas t vynei”, M. Musteikis — “Tremtini nutautimo pavojai”. Pabaigoje taip pat buvo paskaitytas ir J. Brazai io pranešimas “Tremtini veiklos prasmynimas”. Dalyvi buvo pasteb tas ir vertintas r pestingas pranešim paruošimas ir ne viena originali mintis.

Jau pernai buvo pabr žta, kad studij savait yra skirta ne tik studijoms, bet ir susitikimams, kad susimegst nauji ryšiai, senieji sustvirt . Reng jams tod l buvo nemažesnis r pestis organizuoti nepaskaitin studij savait s dal ir vis atmosfer .

Vietos parapijos bažnyt l je rugpi io 4 buvo suruošta

“šventoji Valanda”

už ken ian i t vyn ; j praved Paryžiaus lietuvi katalik misijos direktorius kun. dr. F. Jucevius. Rugpi io 6, šeštadien , vyko auštoto lygio koncertas. Dainavo liaudies dainas bei arijas iš Romos atvykusi ten dabar dainavim studijuojanti p. Liustikait . Jai akompanavo ir pats atliko kelet lietuvi muzikos k rini J. Reimer, vokietis, Lietuvos teatro pianistas. Koncerte dalyvavo ir daug sve i , atvykusi iš toliau lietuvi ir nelietuvi .

ZOLIUCIJ

mo, susiklausymo ir drausmingumo reikal, betgi neturi b ti pamiršamas vyriausias organizacijos veiklos tikslas: išlaikyti gyv ir kuriant asmen tremtyje.

4.

Laisvojo pasaulio lietuviai privalo ne tik išlaikyti lietuviyb, bet ir j praturtinti, kurdami naujas tautin s kult ros vertybes, tradicijas, papro ius. Ypa pageidautina, kad rašytojai savo k ryboj nevengt bendrai žmogišk tem ir universalinai dabarties klausim, išreikšt originaline forma pagal autori individualybes. Tik šitokia kryptim pasukta k ryba tebus suprantama tremty augan iam lietuvi jaunimui bei svetimiesiems ir atsvers standartizuot politiškai didaktin lietuvi literat r, kuri dabar okupuotoj t vyn j gaminama pagal marksistin s teorijos principus ir komunist partijos nurodymus.

5.

Šitokios literat ros atsilikimui suprasti ir apskritai komunistinei kult rai bei komunist veiklai blaiviai vertinti, lietuviams švie suoliams reikia gerai susipažinti su marksizmo-leninizmo teorija. Tai reikalinga ir norint taikliai reaguoti komunist veikl savo aplinkoje ir išlaikyti dvasin ryš su tautieiais t vyn je.

6.

Akivaizdoje t vyn j kovos, nukreiptos prieš krikš ioniškias vertybes, laisvojo pasaulio lietuviai turi gliaiau sis moninti krikš ioniškuosius principus, jais persunkti savo asmen reiškim si viešajame gyvenime ir drauge vertinti antikrikš ionišk akcij, kaip vien talkininkavimo b d pagrindiniam lietuvi tautos ir laisvosios žmonijos priešui — komunizmui.

Vakarais skamb jo dainos. Vien syk tarp dain buvo suruoštos lietuvi literat ros ir Lietuvos istorijos pažinimo varžybos, kurias paruoš atitinkam klausim forma prof. Z. Ivinskis ir mok. V. Natkevi ius. Visus ia nukonkuravo jaunas kunigas J. Riaub nas, laim damas ir skirt j dovan .

Vis savait dalyviai pietavo ir vakarieniavo prie bendro stalo. Vakarienis metu buvo skaitomas ju moristinis laikraštis, paruostas kun. Liubino ir dr. Pemkaus.

Studij savait je šiemet dalyvavo 75 asmens, neskaitant apie 15 vai-

ku i, nes kai kurios šeimos dalyvavo "in corpore". Buvo daug sve i; tarp j prof. Baldauf su šeima, sielovados tvarkytojas T vas Bernatonis, Balfo pirmininkas kan. J. Kon ius, pp. Lau kai, Miglinai, Ruginiai, Stoniai. Amerikos LF bi iuli vardu sveikino dr. J. Kazickas; dalyvavo taip pat valdybos vicepirmininkas prof. Pr. Padalis. Kai kurie iš sve i padar pranešim aktualiais reikalais; T vas Bernatonis ir kun. dr. Paškevi ius apie Vasario 16 gimnazij, min. E. Turauskas apie Europos bendruomeni pirminink suvažiavim, o kan. J. Kon ius papasakojo apie savo apsi-

Vilniaus universiteto praeitis ir mes

Vilniaus universiteto 375 met sukakt prisimin Bostone Vilniaus Sąjungos skyrius. Min jime apie Vilniaus universiteto praeit kalb jo prof. S. Sužied lis, apie lenk laikus (1920-1939) adv. A. Juknevi us ir apie Vilniaus universiteto gr žim Lietuvai — prof. Ign. Kon ius. Min jimas vyko kovo 27.

Nors min jim m s tarpe yra gana gausu, Vilniaus universiteto prisiminim reikia laikyti teigiamu dalyku. Lenkai, Vilniaus universiteto buv profesoriai ir aukl tiniai, Londone yra net sudar savo akademin draugij , kuri išleido jau 3 leidinius, pavadintus "Alma Mater Vilmensis"; juose stengiamasi toliau palaikyti Stepono Batoro lenkiškojo universiteto tradicijas bei dvasia. Ta dvasia, žinoma, yra šovininistin , nepasimo-

kiusi n iš pra jusio karo sm gi ; ji veržli ir lietuviams nepalanki. Vilnius ir toliau tebesisavinamas. Vilniaus un-to atliktas kult rinis darbas skaitomas lenk tautos nuopelnus.

Visiems žinoma, kad teis nepriklausom gyvenim apsprendžia ne vien fizinis ginklas, bet ir kult rinis. Kult riniu ginklu taip pat kiti puolami, kai paneigiamas j kult rinio darbo našas, o iškeliamas savas, ar geriau, pasisavintas. Taip lenkai ir rusai savinasi Lietuvos augštosios mokyklos nuopelnus praityje.

M s reikalas savo tautos nuopelnus kelti ir ginti, šiam reikalui, manome, pravars " Laisv " skaitytojams duoti anos S. Sužied lio paskaitos bent trump santrauk .

*

M s tautos kelyje, — pastebi S. Sužied lis, — yra buvusi kryžkel ,

lankym Ženevoje didži j konferencijos metu, kur kalb josi su Charles Bohlen ir teik tam tikr rašt Eisenhoweriui.

Studij dalyvi tarpe buvo 12 šeim , 22 moterys, 19 asmen su daktaro titulais. Skirtingo išsilavinimo, skirting kai kuriais klausimais paži r ta iau visi jaut si lyg s vienos šeimos nariai. Diskusijose ar pašnekiuose pasireišk lygiai vyresnieji ir jaunesnieji. Ir dvejus metus buv s Europos bi iuli pirmininkas prof. Z. Ivinskis pagr stai kalb jo: "N ra pas mus šiandien vyresni j ar jaunesni j — visi puikiausiai sutariame, visi esame ir jau iam s lyg s".

Savait s dalyviams pragyvenimas ir kelion sudar daug išlaid . Nors JAV bi iuliai stipriai par m , bet parama buvo skirta tik tiems dalyviams, kurie neturi jokio uždarbio. Uždirbantieji visas išlaidas patys

pak l . D l to šias eilutes rašantysis paklaus eil s dalyvi , ar jie nesigaili išlaid . Nors kitais žodžiais visi sak t pa i mint : ia patirta draugiškumo dvasia ir lietuviška nuotaika tur tas išlaidas su kaupu pateisino. O vienas prid jo: "Per metus taupiau, kad bent savait lietuviškai pagyven iau; taupysiu v l ir kitiems metams".

Po studij savait s vyko rugpj - io 8 Europos bi iuli

metin konferencija.

Iš pranešim aišk jo, kad Europos bi iuliai Vasario 16 gimnazijai dovanajo Lietuvi Enciklopedij ;' išplatino lietuvišk knyg daugiau kaip už 1000 DM.

Išrinkta nauja valdyba, o taip pat komisij pirmininkai naujai studij savaitai organizuoti. Rezoliucij forma padarytos išvados iš diskutuot klausim .

M. Musteikis

kurioje randame smiegt kryži . Tai krikš ionyb s pradžia. Nevis vienodai ir blaiviai ji vertinama. Kai kas daugiau pabr žia tai, kad krikš ionyb s daigai m s t v žem buvo smaigstomi kalaviju, ir tiktai jo rankena priminusi Kristaus ženkl . Ta iau tiktai su krikš ionybe Lietuvoje prasid jo švietimo darbas. Katalikybei beplintant, pirmosios mokyklos k r si prie bažny i ir vie nuolyn . Vilniaus universitetas yra vienas iš t pavyzdži . Jo šaknys yra Bažny ios pamatuose, ir kas j tikrai istoriškai jieško, ateina ligi šv. Jono bažny ios Vilniuje.

Ir šiandien Vilniaus universitetas yra tartum suaug s su šv. Jono bažny ia, prie kurios, j zuitams atvykstant Vilni (1569), jau buvo augštesnioji mokykla. Iš tos mokyklos j zuitai padar savo kolegij , pirm j Lietuvoje (1570). J išsi mokslinimas, paslaugi artimo meil , ypa maro metais, k l kolegijos autoritet , nors pradžioje juos stelb augštesnioji ev. liuteron mokykla ir gyvas reformacijos s j dis. Kolegijos mokini skai ius augo, o j zuitai pristeig ir daugiau mokykl net ir rytin se Lietuvos žem se, kur bizantin krikš ionyb s kult ra jau seniai buvo leidusi šaknis.

1579 m. Vilniuje centriniu švietimo židiniu tapo j zuit steigta akademija. k rimo rašt dav karalius Steponas Batoras, o popiežius Grigalius XIII suteik tokias pat teises, kokias tur jo Vakar Europos universitetai.

Vilniaus akademija, kaip ir ano meto universitetai, buvo Bažny ios globoje ir steigta pirmiausia jos reikalams. Pradžioje ji tetur jo du skyrius: teologijos ir filosofijos. Baigus filosofijos mokslus, buvo perkeliama special j teologijos skyri , kuris ir buvo pagrindinis. Teis s skyrius suorganizuotas tiktai 1644 Lietuvos kanclerio Kazimiero Sapiegos l šom. Medicinos mokslai prad ta d s-

tyti tiktai XIII amžiaus pabaigoje, kai Vilniaus akademija buvo perorganizuota Lietuvos Vyriausij j Mokykl (1781).

Ilg laik Vilniaus akademija buvo vienintel augštoji mokykla, nusi kišusi toliausiai rytus. Už Lietuvos valstyb s sien rytuose augšt j mokykl dar ilgai nebuvo. Vakariet kult ra Maskvos šalin jo iš Lietuvos. Mat, Vilniaus akademijoje, kur studijavo nuo 700 iki 900 jaunuoli , buvo paruošta daug nauj j g j zuit kolegijom ir rezidencijom; o jos tolydžio vis labiau pl t si rytus.

Iš Vilniaus akademijos iš jo nemažai ir lietuviškos s mon s stiprintoj , nors j zuit mokyklose vyravo lotyn kalba ir anttautin universalin dvasia; nei lietuvi nei lenk kalb nebuvo d stoma. Visd lto j zuitai rašin jo intermedijas (scenovaizdžius) su lietuviškais intarpais, d davo lietuviškus tekstus karali sveikinimus (gratulationes), sakydavo lietuviškus pamokslus, leido lietuviškas knygas. Konstantinas Širvydas, žiningas akademijos profesorius ir žymus Vilniaus pamokslininkas, išleido trij kalb žodyn : lietuvi - lenk - lotyn , sudar lietuvi kalbos gramatik , išleido lietuviškus pamokslus "Punktai Sakini ". Albertas Vij kas Kojelavi ius paraš lotyniškai dviej tom "Lietuvos Istorij ", o jo brolis Kazimieras, buv s akademijos rektorius, išleido kelet tikybinį rašt lotyniškai. Profesoriaus M. Smigleckoi logikos vadov lis buvo paplit s daugumoje vakar Europos mokykl . Plaiai buvo žinomas savo lotynišk k ja poezija Motiejus Sarbievius, mok s Kražiuose ir Vilniuje, raš s ir lietuviškus eil raš ius. Išgars j s buvo Tomas Žebrys, matematikas, astronomas ir architektas, steig s Vilniuje observatorij ir stat s bažny ias. Pagaliau — žymus architektas Lauras Stuoka - Gucevi ius amžino savo vard naujojo klasicizmo

pastatais (jo statydinta dabartinė Vilniaus katedra, Vilniaus miesto rotuš, Verki r mai). Jis gim prieš 200 met , ir ta proga n bolševikai nemeta j akmens (nors jisai iš akmens bažny ias statydino), tiktai daro iš jo proletar , mat, iš kumei buvo kil s.

1773 uždarius j zuit ordin , Lietuvos ir Lenkijos seimas sudar abiem kraštam bendr Edukacin Komisij , kuri per m iš j zuit j turtus ir mokykl administravim . Edukacin komisija, vadovaujama Vilniaus vysk. Igno Masalskio ir švietimo reformos vykdytojo Lietuvos kanclerio Joakimo Chreptaviaus, buvo tartum v lesni laik Švietimo Ministerija, pirmoji Europoje.

Naujoji švietimo ir aukl jimo linkm siek išugdyti jaun j kart , ištikim ne tiek Bažny iai, kiek valstybei. Kai Vakar Europoje dar buvo rodin jama aukl jamoji istorijos reikšm , istorija kaip atskiras mokslo dalykas jau buvo prad ta d styti Edukacin s Komisijos mokyklose. O ji buvo siejama su lenk kult ra, tad apamai Edukacin Komisija buvo stiprus lenkinimo ramstis Lietuvoje.

Vilniaus Akademija 1781 buvo pertvarkyta Lietuvos Vyriausij Mokykl (Schola Princeps), susidedan i iš dviej pagrindini skyri : moralini moksl kolegijos (teologija, filosofija, teis) ir fizini moksl kolegijos (matematika, medicina, gamtos mokslai). Toks skirtumas atitiko vakar Europos universitet tvark ir yra artimas dabartinei amerikie i augštojo mokslo mokykl sistemai. Jos rektorium buvo, tarp kit , ir Vilniaus astronomas Martynas Po iabutas.

Sveika augštosios mokyklos reforma, deja, greit pristigo pagrindo pokojom: Edukacin s Komisijos nariai iššvaist iš j zuit perimt turt , o tre ias Lietuvos - Lenkijos padalini-

mas suvarž lietuvišk mokykl savarankum ir lenk jas rus takai. Rusai nepakent Lietuvos vardo, ir Lietuvos Vyriausioji Mokykla 1795 m. buvo perkrikštyta Vilniaus Vyriausij mokykl . Iš jos buvo atimta mokykl apži ra ir pakeistas jos statusas. Nors prieš 200 met rusai, steigdami pirm j Rusijoje Maskvos universitet , sek Pabaltijo ir vakar Europos kult riniais pasiekimais (jiems buvo gerai žinoma ir Vilniaus akademija), Aleksandro I laikais Vilniaus Vyriausioji Mokykla buvo perorganizuota universitet pagal naujas rus tradicijas. 1803 drauge su universiteto vardu augštoji Lietuvos mokykla atgavo daugiau savarankiškumo, kur Aleksandro pirmtak nai buvo suvarž . Dabartiniai bolševikiniai rusai dargi didžiuojasi, kad rusai k r Vilniaus universitet , nors jis jau veik 175 metus prieš Maskvos universiteto steigim .

Kaip ir anks iau, prie Vilniaus universiteto buvo steigta mokykl apži ros institucija. Vilniaus švietimo apygarda, viena iš šeši toki apygard visoje Rusijos imperijoje, mokykl skai iumi buvo pati gausiausia: ji sudar penktadal visos teritorijos ir tre dal vis mokykl ir mokini . Toji apygarda apm net 9 gubernijas: Vilniaus, Gardino, Minsko, Vitebsko, Mohilevo, Baltstog s, Kijevo, Podol s ir Voluin s. Tai rod , kad ia dar iš seno buvo suorganizuotas mokykl tinklas, ir daugiausia lietuvi pastangom. Dvidešimt met tos stambios apygardos kuratorium buvo kunigaikštis Adomas iartoriskis, caro Aleksandro bi iulis, bet savo krašto žmogus, daug r pin sis Lietuvos ir gretim sri i švietimu.

Vilniaus universitetas pranoko naujuosius Rusijos universitetus. Tai buvo didžios ir tvaskios m s praities paskutin žara. Ia sumin tini geri jo profesoriai ir mokslo vyrai,

dažnas j tyrin j lietuvi praeiti ir kult r : Ignas Žegota Onacevius, Joakimas Levelis, Juozas Jaroševius, Teodoras Narbutas, Mykolas Balinskis; E. Grodekas, S. Žukovskis; J. E. Gilbertas, S. Jundzila; J. Frankas, kun. P. Norvaiša, J. Sniadeckis; kun. Jurgis Ambraziejus Pabrža (universiteto aukl tinis) ir kt.

Nors d stomoji lotyn kalba buvo pakeista lenkišk ja (1816) ir lietuvi diduomen je sigal jo "dvišakis patriotizmas" — gente sum Lituanus, natione Polonus, — Vilniaus universitetas dav žymi lituanistikos darbinink , kaip Antanas Klementas, Dionyzas Poška, Antanas Strazdas, Silvestras Vali nas ir kt. ia min tini ir lenkiškai rašiusieji — Ksaveras Bauža, Teodoras Narbutas, Juozas Jaroševius, Ignas Kraševskis, poetas Adomas Mickevius.

Nereikia ir min ti, kad rusams Vilniaus universiteto tautin dvasia nepatiko, o dar labiau daigstymas liberalini id j , kai Rusija buvo atskulta sen j reakcin režim . Okupantas m si smurto prieš takinguosius universiteto profesorius ir studentus, kai iškilo aikšt n student visuomenini organizacij veikla. Po 1831 nepavykusio sukilimo rus spaudimas dar sugriežt jo, o 1832 geguž s 1 Vilniaus universitetas buvo uždarytas. Iš buvusi teologijos ir medicinos fakultet sudarytos dvi augštosios mokyklos: Dvasin Akademija ir Medicinos Akademija; bet ir jos po dešimties met perkeltos

Petrapil (ten tik Dvasin Akademija išsilaik iki pirmojo Didžiojo karo). Lietuvoje nuo XIX amžiaus vidurio nebėliko jokios augštosios mokyklos. 1919 metais savo sostin je Vilniaus universitet atk r me, taiau pa i sostin nugrieb lenkai ir universitetui dav Stepono Batoro vard . Vilniaus universitetas gr žo savajam kraštui antrojo pasaulinio karo metu, ta iau antroji sovietini rus okupacija j perkrikštijo nieko bendro su mokslu neturin io Vinco Mickevius - Kapsuko vardu.

PASAULYJE

Tarptautinis jurist kongresas At nuose

Gera, kai kovoje už išlaisvinim stipriname vienas kit tos pa ios tautyb s žmon s — savo sutarimu ir veiklos pavyzdžiais; geriau, kai bendrai kovai susijungia visi pavergtieji — taip kilo Jungtin s Pavergtosios Tautos; geriausia, kai kovon už ties ir laisv stoja draug n pavergtieji ir laisvieji. Šia prasme tenka vertinti jurist ir kitus panašius tarptautinius kongresus, kuriuose ir lietuvi atstovai gali aktyviai pasireikšti.

*

Prieš trejis metus, tiksliau 1952 rugpi io m nes , laisv j Vokietijos jurist iniciatyva ir pastangomis, buvo suauktas Berlyne jurist kongresas, kuriame dalyvavo visos eil s laisv j krašt teisininkai — teis jai, teis s profesoriai, advokatai, prokurorai — taip pat ir Soviet pavergt j krašt juristai. Laisviesiems Lietuvos juristams tame kongrese atstovavo dr. Antanas Trimakas ir dr. Juozas Sakalauskas. Pagrindinis to kongreso uždavinys buvo tirti teis s pad t Soviet okupuotoje ir komunist valdomoje ryt Vokietijoje. Vokie iai teisininkai pateik tuomet kongresui kruopš iai surinktos ir gerai dokumentuotos medžiagos, duodan ios pasibais tin , sistemingo teis s iškraipymo ir net jos paneigimo bei žmogaus nu teisinimo vaizd . Pateiktieji duomenys buvo patvirtinti gvy liudytoj parodymais. Berlyno kongreso atskleista tikrov , kokia ji ir šiandien teb ra komunist valdomoje ryt Vokietijoje bei vidurio ir ryt Europos kraštuose, pla iai nuaid jo vi same pasaulyje, atidar akis daugeliui t , kurie netiki ar nenori tik -

ti bolševik nežmoniškumu ir žiaurumu arba kurie yra abejingi neutralistai. Bolševik pasaulis nervin-gai reagavo Berlyno kongreso atskleistus faktus bei padarytus nu-tarimus. Vienas aktingiausių lais-v j Vokietijos jurist organizacijos veik j , Linse, netrukus po kongre-so buvo bolševik pagrobtas ir din-go sovietiniame pragare.

Berlyno kongresas sudar nuola-tin tarptautin jurist komisij su b stine Olandijos sostin je, Haago-je, kurios uždavinys buvo rinkti medžiag apie teis s iškraipymus bei žmogaus nuteisinim visuose ko-munist valdomuose kraštuose ir sušaukti kit tarptautin jurist kongres . Komisija tai padar ir sušauk tarptautin jurist kongres Graikijos sostin je At nuose, kuris ten pos džiavo š. m. birželio 13-19. žaving j At n aplinkuma ir tra-dicijos gražiai derinosi su kongreso paskirtimi. Senov s At nuose, dar gerokai prieš Krist , k r si teis s, demokratijos ir žmogiškumo s vo-kos bei vertyb s, d l kuri at nie-iai kovojo ir už kurias mir .

Kongreso program sudar teisin s sistemos už geležin s uždangos ty-rimas, o Kongreso š kis buvo senov s graik žodis "Diki", lietuviškai — "teisingumas".

At n kongrese dalyvavo keturias-dešimt aštuoni valstybi teisinin-kai iš vis kontinent . Ypa gausiai buvo atstovautas Azijos žemynas — Indija, Pakistanas, Japonija, Bur-ma, Indonezija, Piet Kor ja, Per-sija, Turkija, Arab valstyb s. Da-lyvavo ir beveik vis Europos vals-tybi teisininkai. Soviet pavergt -j krašt teisininkams atstovavo laisv je esantieji t krašt juristai. Lietuvos teisininkams At n kongre-se atstovavau aš ir p. Vincas Ras-tenis. Lietuvi Teisinink S jungos centro valdyba, kurios b stin šiuo metu yra ikagoje, dav mudviem atitinkam mandat .

Kongreso darbai vyko komisijose, kuri buvo keturios: viešosios teis s, baudžiamosios teis s, civilin s ir ekonomin s teis s ir pagaliau darbo teis s. Komisijoms buvo patiekta kruopš iai paruošta medžiaga, keli tomai dokument , rodan i pagrindi-ni teis s d sni paneigim ar iš-kraipym sovietin je orbitoje, taip pat, k reiškia vadinamas sovietinis teisingumas praktikoje. Viešosios teis s komisijoje buvo pla iau apsi-stota ties sovietine konstitucine tei-se, kaip kad ji šiandien reiškiasi tikrov je pavergtuose kraštuose: "rinkimai", žmogaus visiškas nutei-sinimas, bolševikiniai su mimai, tar-dymai, skundin jimai ir baudimai, ypa siun iant politiškai tariamuo-sius verg darbo stovyklas ir kt.

Kongresas išklaus vis eil gerai paruošt referat . Juos skait lais-v j valstybi teis s profesoriai ar šiaip žym s teisininkai, ne mes, pa-vergt j krašt juristai, kuriuos b -t lengva tarti šališkumu. Apie So-viet teis s ir teisingumo esm skait Amerikos Kongreso bibliotekos užsienin s teis s skyriaus ved jas V. V. Gzovski. Be šio amerikie io, referatus skait vokie iai, anglai, olandai, švedai ir kiti.

Kongrese svarstytoji medžiaga ir gyv j liudytoj , neseniai paspruku-si iš sovietinio rojaus, parodymai žodžiu dar kart ir vaizdžiai at-skleid baisi j tikrov teis s po-ži riu Soviet valdomoje Lenkijoje, Rumunijoje, Vengrijoje, Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje, Bulgarijoj, eko-slovakijoj, Albanijoj ir ryt Vokieti-joje.

Kongreso priimtosios rezoliucijos smerkia sovietin teis s sistem ir praktik , konstatuoja, kad teis ir teisingumas pavergtuose kraštuose, kaip kad ir pa ioje Soviet S jungoje, yra tik bolševikinio režimo ir komunist partijos akli rankiai ir tarnauja režimo politiniams tiks-lams. Kongresas pasmerk paneigi-m teis s tautoms laisvai apsispr sti,

Kiek Ženevos dvasia mus gali patenkinti

Atsakymas priklauso nuo to, ko kas iš Ženevos nor jo. Diplomat teiktuose raštuose buvo prašomi vakar užsieni reikal ministeriai ir toliau nepripažinti Lietuvos aneksijos. Jungtinis Pavergtos Tautos ir Altas praš priversti Sovietus atraukti iš okupuot krašt karines bei okupacines j gas ir sudaryti s lygas, kad gyventojai laisvai išs rinkti sau demokratines vyriausybes (Žr. Laisv Nr. 6-43, 55 p.).

Ženevos konferencijoje nieko tuo reikalu nebuvo padaryta. Nebuvo rimtai klausimas si lytas n darb program . Paliktas status quo... Tuo atžvilgiu buvo patenkintas diplomatini rašt prašymas — Lietuvos aneksija ir toliau nepripaž stama. Bet atsitiktinai tas prašymas sutapo savo rezultatais ir su Bulgaino noru — klausimo visai nekelti.

Taiga formaliai nieko nei laim ta nei pralaim ta. Faktiškai kitaip.

paved nuolatinei tarptautinei jurist komisijai sudaryti special organ tirti b dams ir priemon ms, kaip apsaugoti žmogaus teises ir pagrindines laisves visur, kur jos yra brutaliai laužomos, ir pasi lyti nusikalt lius sudrausti ir nubausti. Buvo si loma steigti tarptautin teism teisti nusikalt liams žmogaus teism s ir tarptautin baudžiam j teism . Kongresas baigtas vis dalyvi vienbalsiai priimtu aktu, pavadintu At n Aktu, kurs yra savo r šies kaltinamasis aktas Soviet teisin ms praktiks ir sipareigojimas laisv j jurist ginti tas laisves ir moralines vertybes, kurios amži kovom ir krauju yra iškovotos ir kurios sudaro m s civilizacijos pagrind .

Lietuviai teisininkai, dalyvav Kongrese, reišk s aktyviai: pateik

1. Naujos atmosferos pradžia

Faktin pavergt j krašt laisvinimo eiga priklauso nuo to, kokie santykiai klostos tarp Ryt ir Vakar , konkre iau — tarp Soviet ir Amerikos. Kai santykiai sitempia, kalbos apie išlaisvinimo galimybes gars ja ir viltys pakyla, kad šalia šaltojo karo ginkl — propagandos ir kin s presijos — atsiras tre ias ginklas — karinis, nes tik jo takoje išlaisvinimo galimyb s bus realios. Kai santykiai atsl gsta, tai išlaisvinimo kalbos prityla, ir atsiranda pagrindo nevili ai, nes tada ir šaltojo karo ginklai netokie trunk s.

Su Ženeva at jo pradžia antrajai padiai.

Bolševikai j vadina koegzistencija. Prezidentas Eisenhoweris — modus vivendi. Europoj spaudos dalis raš , kad nauja pad tis reiškia esamos teritorin s pad ties pripažinim ar bent šaldym . Tokiu aiškinimu buvo patenkinti Sovietai ir žymi Europos vakar dalis, kuri nori d ti kryži ant visos praeities ir toliau santykius tarp Ryt ir Vakar pl -

Kongreso dalyviams duomen ir rody m apie tai, kas šiandien teis s poži riu dedasi priešo kamuojamoje m s t vyn je, mezg ryšius su kit krašt juristais.

At n Kongresas buvo ne politinis, o grynai teisinis; iš jo darb ir diskusij buvo išjungta bet kokia propaganda. Tatai tik didino jo reikš m ir svarb . Laisvojo teisininko s žin , vis vien, ar jis b t pranc zas, ar anglas, ar švedas, ar olandas, ar vokieitis, negali b ti rami akivaizdoje to, kas šiandien dedasi Soviet pavergtuose kraštuose. J balsas jungiasi galing laisvosios žmonijos šauksm , nuo kurio tur s gi kada sudreb ti ir sugri ti Sovietinio Jericho m rai.

Vaclovas Sidzikauskas

toti status quo pagrindu. Tokis aiškinimas nepatinka prezidentui Eisenhoweriui, ir jis pareišk, kad Ženevos status quo pripažinimas, teisyb s ir pavergt j paaukojimas. Tesanti Ženevoj sudaryta tik atmosfera, kurioje toliau taikiomis priemon mis b t teisyb atstatyta (rugpio 24 kalba).

Taigi atmosfera nauja. Ji turi pakeisti šaltojo karo atmosfer ; žir jim bolševik kaip prieš turi pakeisti žir jimas j kaip kaimyn , su kuriuo reikia sugyventi. Vaizdžiai kalbant, naujoje atmosferoje Amerikos nusistatymas d l santyki su Sovietais b t tokis: prieš pl šik rankos nekelsime, bet su juo draugausime, der sim s ir rodin sime, kad b t naudingiau, jei jis atiduot , k turi pagrob s . pasitraukt iš Vokietijos ir t.t. Bet d l visako, kad jis nesugalvot toliau pl šti, mes kuokos iš delno nepaleisime. Iš ia tie šypsniai, ir vaiš s, kuriose sovietai perdaug amerikonomams duoda vodkos, o amerikonai sovietams sodos; iš ia ir bolševiko kalbos per "Voice of America" ir kiti naujos atmosferos išdaiginti reiškiniai.

2. kur Ženevos atmosfera veda

Jei šita atmosfera bus nuoširdi ir ilgiau patvers, tai iš jos tur t tek t i tolimesn s praktin s išvados — savitarpuose santykiuose nebeliesti "principini klausim ", d l kuri yra skirtingi nusistatymai. Viena pus sakys, kad klausimas jai es s išspr stas; antra atsakys, kad to sprendimo nepripaž sta. Ir po t pareiškim eis abidvi praktini klausim spr sti — prekiauti, prekiauti, prekiauti.

Pavergtiesiems tai reikš, kad j klausimas, taip suaktualintas ir net suastrintas šaltojo karo metu, naujoje atmosferoje šaldomas, daros nebeaktualus. Tokia pad tis pavergtiesiems žalinga, nes tai nudelsia lai-

k , o nudelstas laikas dirba tik j nenaudai.

Ženevos atmosfera savo galimais padariniais neramina ir Amerik . Gr žus iš Ženevos reik jo dži gauti, nes tuo propaganda nor jo parodyti, kad prezidentas ne be reikalo važiavo konferencij . Ta iau dabar Amerika daros sant resn ir labiau susir pina. Prezidentas Eisenhoweris pasteb jo, kad jeigu Ženevos atmosfera, dvasia bus suprasta kaip pripažinimas status quo su visomis jos neteisyb mis, tai pavergt j akyse Amerika bus j pavergt jo partneris (McCarthy priekaištas). Jei šaltojo karo metu valstyb s departamentas nor jo anapus geležin s uždangos laim ti ten reali s junginink vis 90 milijon ir dar pa i komunizmo pavergt rus taut , tai Ženevos atmosfera šit milžinišk armij "demobilizuoja" ir grasina paversti tik kankiniais steb tojais. Tas procesas bus vargiai išvengiamas, jei sustabdant šalt j kar , tur s b ti nutildyti propagandos ir kinio spaudimo ginklas ar bent j veikimas susilpnintas.

Tuo keliu Amerika stums nuo sav s tuos, kuriems ji rod s vienintel stojanti už principus politikoje. Juo labiau, kad priešas stengsis pavergtiesiems toki opinij apie Amerik kalb ti. Amerika tai jau ia ir skubinas vyriausio autoriteto, prezidento, l pomis pareikšti, kad princip Amerika neišduos, jais remsis ir art janoje užs. reikal ministeri konferencijoje.

Tokia rodosi perspektyva, nemaloni ir pavergtiesiems ir Amerikai, jeigu naujoji Ženevos dvasia nuosekliai reikšis darbais. Dabar jos dar tik pradžia.

3. Ji betgi pagr sta bendru interesu

Politikoje labiau nei kur kitur nepastovu ir reliatyvu. Molotovo-Ribbentropo draugiškumo sutartis ne-

truko išvirsti karu. Roosevelto Amerikos draugiškumas su Sovietais išvirto Trumano Amerikos šaltuoju karu, o tas v l Eisenhowerio Amerikoje gr žta šalt j taik ... Nebus amžina ir Ženevos dvasia. Tačiau kur laik ji gali trukti, nes ji pagr sta tuo tarpu bendru interesu.

Sovietai suinteresuoti tur ti saugum , kad gal t savo valdomoje teritorijoje:

* pakelti maisto produkt gamyb ;

* išmaišyti okupuotuose kraštuose gyventojus galimai nat ralesniu mažiau triukšm kelianiu b du, kad vietinis nacionalinis elementas nustot lemiamos reikšm s;

* pašalinti užsienio politikoje motyv , kuris sublošk vakarie ius veikti vieningai — galimo konflikto gr sm ; kai jos nebus, vakarini s - junginink skirtingi interesai nuves kiekvien skirtingais keliais, o pirmiausia sustabdys j ginklavim si.

Amerikos yra kiti interesai, bet j vykdomas reikalingas t pa i ger ar tariamai ger santyki su komunistiniu pasauliu;

* Amerikos didžioji pramon suinteresuot savo produkcijai tur ti naujas rinkas Sovietuose ir Kinijoje. Tai vienas iš stipriausi veiksn , kuris tyliai, bet galingai spaudžia sugyvenim su komunistais, j pripažinim ir t.t.

* Amerikos mas s suinteresuotos ramiu gyvenimu ir mokes i sumažinimu. Ir b simuose rinkimuose partijos žada konkuruoti nebe užsieni politikos propaganda, o mokes i mažinimu ir pan. kine politika.

* Valdantieji sluoksniai, b dami suintersuoti išsilaikyti per rinkimus valdžioje, tur s atsižvelgti ir kapitalist -pramoninink ir mas s opinij ir eiti mažiausio pasipriešinimo kryptimi, vairuodami svarbiausi dabar reikal — 1956 rinkimus.

Bet iš kitos pus s niekur n ra tiek visuomen s kaip Amerikoj, kuri reikalauja, kad Amerikos politika

neiškrypt iš idealistin s linkm s, nepripažint smurto ir neteisyb s. D l to ir valdantieji sluoksniai yra ver iami kartoti žodžius už principus. Tarp t vairi veiksn gali susidaryti valdžiai dvilypumo pavojus: aktyvus, veiksm , kompromisas su Sovietais ir pasyvus, žodži , ištikimumas principams. O tai pakelti n ra lengva. Dar sunkiau tokiu dvilypumu patenkinti visuomen ilgesn je distancijoje.

4. Interes bendrumas negali b ti ilgamžis

Jis negal s b ti pastovus, nes remiasi apgaule — apgaudin jimu ar apsigaudin jimu.

N ra jokio pagrindo manyti, kad Amerika nor t apgaudin ti Sovietus. Jei Molotovas su Gromyko ir nepasitiki Amerikos nuoširdumu net po Ženevos konferencijos, tai greičiausia apie kitus spr dami pagal save. Amerika tebegyvena savo dvasin s raidos t jaun stadij , kada žmogus ir tauta eina kito link su nuoširdumu, kartais herojišku, kartais sentimentalium, brav rišku ar net naiviu akyse t , kurie yra gyvenimiškai labiau subrend ir net išgudr j klastose.

Kai kas Amerikoje tvirtina, kad ir Sovietai jau pasikeit ir nuoširdžiai nori sugyvenimo, rodyt tam tuo tarpu n ra. O kad Sovietai moka apgaudin ti, viena kalb dami, o kita darydami, rodin ti nebetenka, šiuo konkre iu atveju apgavyst s s kla gl di pa iame koegzistencijos supratime. Kai sovietai si lo dviej sistem (ne valstybi !) sugyvenim , tai jie si lo negalim daikt . Jie tai žino. Žino, kad komunizmo sistema nepripaž sta sugyvenimo su kita sistema iš esm s. Sugyvenimas jai galimas tik laikinis kaip taktinis jimas. Jei komunizmas atsiskyt nuo savo ekspansijos, jis nustot esmin s savo dalies. Jei Eisenhoweris reikalauja iš komunizmo

atsisakyti savo diversini veiksm kitoje valstybėje, tai jis reikalauja iš komunizmo ne modus vivendi, bet kad komunizmas atsisakyt nuo komunizmo.

Tik Jimas, kad su generol at jimu valdži . Soviet komunizmas pasikeit , remiasi norais, kad taip b t . Bet tokio naivaus tik jimo žmoni yra. Ir bolševikai suinteresuoti, kad tas tik Jimas kuo ilgiau trukt . Tai apgaulei palaikyti bolševikai nebekolios Amerikos, šypsošis, vaišins, bet slaptas pagrindinis komunist darbas bus varomas ty liau ir atsargiau, o viešoji infiltracija bus vykdoma kult rboševizmo priemon mis. Jei Sovietai b t priekaištajami, kad komunizmas nenustojo diversinio darbo dirb s, tai Sovietai gal s kartoti Bulganino žodžius: ia priva ios organizacijos veikla, ir mes j nesikišam...

4. Nežinom j perspektyvoje...

Kada interesai išsiskirs, kada baigsis Ženevos dvasios laikotarpis, išvados daryti ne manoma, nes per daug yra nežinom j . Kai kurie iš j — tai

* Nežinojimas, ar Amerikos politik lemiantieji veiksniai šiuo metu tiki galimybe sugyventi su komunistine sistema, ar nor sugyventi su ja vartoja kaip taktin jį , kuris parodyt Amerikos taikingus norus, atimdamas vanden iš Soviet propagandos mal no, malan io pasakas apie Amerikos imperialism .

* Nežinojimas, ar pad ties šaldymas gal t reikšti Amerikos sutikim tylo mis išlaisvinimo klausim apeiti, uždelsti, praktiškai padaryti j daugiau nebeaktul ir tyl jimu likviduoti, ar tik jo atid jį kitam laikui, sprendžiant ne vis santyki su Sovietais kompleks iš karto, o tik palaipsniui dalimis (Jungt. Pavergtosios Tautos pasisak už pirm j b d , britai palankesni daliniam).

* Nežinojimas, ar Amerikos augštoji valdžia tiki tais kilniais žo-

džiais, kuriuos ji kartoja vairiomis progomis apie pavergt j išlaisvinimo perspektyv , ar juos taria kaip paguodos žodžius lignonui, nor dama pasaldinti pasmerktojo valandas.

Savaime suprantama, kad d l Amerikos nusistatymo mes norime tik ti atsakymais, kurie b t mums palank s. Bet net jei atsakymai pasirodyt tuo tarpu ir blogiausi, tai jie neduoda teis s nuleisti rank . Pad tis tik pareigoja realiai ži r ti aplinkybes, prie j derinti savo išlaisvinimo organizacij ir kovos program . Pirmiausia kovos už visuomenin opinij , demaskuojant joje iliuzijas ir prietarus, kuriais paskutiniu laiku ypa iai apsvaigina bolševikai Vakar žmones, norin ius apsisvaiginti.

Šitoji kova itin prasminga dabar, kai koegzistencijos atmosferos ir veiksm teb ra tik pradžia; kai, anot Eisenhowerio, b si siekiama Ženevos dvasioje atstatin ti pargriaut teisyb . Kova dabar lengvesn tuo, kad šaltojo karo metu m s reikalas yra išpopuliarintas; kovoje aktyviai reiškiasi tauriausioji Amerikos visuomen s dalis, kuri suprant, kad kova eina ne tiek d l žem s gabalo prie Baltijos, kiek ir d l pa ios Amerikos likimo; stipr ja sitikinimas, kad net ir kalbantis su Sovietais d l taikos ir nusiginklavimo pirma s kmingo sprendimo s lyga tur ti paruošt tvirt kumšt .

Tokia vaidenas pad tis ir jos perspektyvos po Ženevos konferencijos. D l jos niekam nepriekaištajam. M s priekaištai svetimiems, kad jie m s kovos neparemia pakankamai, teb t moraliai tvirti tada, jei gal tume pasakyti jiems, kad m s pa i tarpe yra "viskas tvarkoje", kad m s laisvinimo pastangos yra suderintos ir veiksmingos.

O prezidento Eisenhowerio sakymas rezistuoti prieš komunizm ir savo tarpe drausmintis pareigoja ne tik Amerikos kar .

J. B.

Diskusijos politines atsakomybės klausimais

Vadovaudamasis mintimi, kad baima susiepti istorijos nešvarumais nėra dorybė, o tik priemonė dorybei išvengti, katalik akademik internacionalas (Pax Romana) suruošė tarptautines diskusijas krikščionių politinės atsakomybės klausimu. Diskusijos ir jų išvados kaip bandymas įieškoti laiko dvasi ir reikalavimus atitinkančiam atsakymui krikščionims šiandien ypač problemoms vertos ir "L" skaitytojų dėmesio, juo labiau, kad LFB rezistencinis sąjūdis taip pat negali atsisakyti įieškymo naujų sprendimų išlaisvintos Lietuvos politiniam gyvenimui.

Ar politikai reikia niekinti?

Diskusijose buvo konstatuota, kad ypatingai jaunimas politikais žiūri kaip nešvarų dalyką, politikus — kaip nepatikimus žmones, ogi politines partijas vienais laikais iš viso nereikalingas. Šitokie prietariai esą klaidingi. Tokiomis tendencijoms reiki pasipriešinti. Politikai nei nei blogesni, nei geresni, kaip visi kiti žmonės. Silpnų sąrašą nemoralumas nes tik politikams rezervuotas savybės, o esą lygiai visose profesijose sutinkami reiškiniai. Nuo nuodmės ir pagundos nesanti apsaugota viena gyvenimo sritis. O politinė sąpartijos esančios bėtinės tarpininkės tarp gyventojų ir valdžios, tarp politikos vadovų ir rinkėjų. Demokratijoje krikščionių politinė atsakomybė esanti ypatingai aiški, lygiai ir pareiga nuo tos atsakomybės nes gti.

Politika ir moralė

Politinė atsakomybė esanti neatšiejama nuo moralės. Maža esą skelbti gražią politinę programą,

priemonė problema lygiai esanti svarbi. Moralinė politiko atsakomybė neretai reikalaujanti iš jo herojišką pastangą. Krikščionių politikas tegal s vartoti tas priemones, kurias esančios vertos žmogaus. Politiko išmintis ir moralė niekada negalinos atostogauti.

Politinės veiklos tikslas esą bendroji gerovė, t.y. visų politinės bendruomenės (valstybės) narių gerovė. Tikra bendroji gerovė turinti atsižvelgti nekintamam žmogaus asmens vertingumui ir kintamoms vietoms bei laikui s lygas. Tikra bendroji gerovė negalinti apsiriboti tik kuriuo vienu žmogaus reikalingu aspektu: tautiniu, klasiniu, valstybiniu. Neabejotinai, bendrosios gerovės supratimui turinti takos žmogaus pasauliui ra, žmogaus nusistatymas asmens ir bendruomenės santykių atžvilgiu. Apškritai žmogaus politinis veikimas visada esą susijęs su ideologija, — kv pta liberalistinę, marksistinę, demokratinę ar kitokios gyvenimo sampratos. Krikščionių politikoje tur s siekti, kad nebūt prarastos krikščioniškosios vertybės ir kad modernieji laikai galėtų pasinaudoti visiems priimtiniais krikščioniškaisiais viešojo gyvenimo problemų sprendimais.

Politika ir religija

Krikščionių politikas savo veikloje, be abejo, esą veikiamas savo religijos ir malonės, tačiau tati neišskirti ir nenaikinti politinės srities autonomiškumo. Ši sritis turinti savus tikslus ir metodus, kurie ein ne iš tik jimo ir malonės, bet iš žmogaus prigimties, iš gamtos, iš konkrečių gyvenimo aplinkybių, kuriuos nuolat kinta. Pati religija, mokydama, kad malonė nežlugdo prigimties, o tik jimas — proto, taigojanti tuo pačiu politinės srities autonomiškumą.

Šiandien viešojo gyvenimo šakotumas reikalauja politiko ne tik višapusiško išsilavinimo, bet ir specialios kompetencijos, kuri gyjama specialiomis studijomis ir pačiu patyrimu. Kio, sveikatos, socialinio

apr. pinimo sritys privalan ios speciali žini . Tod l ir krikš ionis politikas, kaip ir kiekvienas krikš ionis profesionalas, savo veiksmus derindamas su krikš ionyb s principais ir morale, veiki s savarankiškai, kaip politini dalyk specialistas, kompetentingas suvesti sintez n savo religinius principus su savo politine veikla.

Bažny ios ir valstyb s santykiavimo bendros visiems laikams ir visoms valstyb ms formul s nes . Bažny ios ir valstyb s santyki pagrinde turinti b ti s žin s laisv . Politikas ir Bažny ia

Nei tarp krikš ionyb s ir demokratijos, nei tarp bažny ios ir demokratijos nes prieštaros. Kaikam kyl s klausimas, ar katalikas, kaip bažny ios narys b damas subordinuotas hierarchijai, nes s suvaržytas ir savo politiniuose sprendimuose? Ne. Kataliko politin veikla atsiremianti jo paties atsakomybe ir iniciatyva. Bažny ia negalinti ir neturinti valstybini problem spr sti. Bažny ios apaštalavimas tur s b ti r pestingai atjungtas nuo politin s veiklos. Bažny ios apaštalavimas sieki s siel išganymo, kuris nepriklaus s vienam kuriam kraštui, ar vienam kuriam istorijos tarpsniui, bet es s atgamtinis ir antlaikinis. Tuo tarpu politin s veiklos uždaviniai es susij su valstybe ar j grupe ir vykdomi tuoj pat.

Katalikai ir partijos

Kalbant apie politines partijas, pripaž stama, kad gali b ti ir krikš ionyb s principais atremti ir visiškai normal s tos pa ios politin s problemos keli sprendimai, tuo pa iu gali b ti ir kelios krikš ionyb s principais atremtos partijos. Tam tikromis s lygomis, kai katalikai es mažumoje arba kai priversti kovoti d l savo teisi , gals b ti reikalas sukurti vien partij . Ta iau Vaka-

ruose es daug žmoni , kuriems atrod , ir ne be pagrindo, kad ir tarp krikš ioni ir apskritai tarp plataus dvasinio akira io žmoni politin s vienyb s maksimum galinti pasiekti ta politin grup , kuri atsiremia asmens teis mis ir sveikam protui suprantamomis pareigomis. (In the... West there are many who feel — and not without reason — that any political grouping that is based on the human rights and duties perceptible to reason, creates the maximum possible of civic unity among Christians and men of spiritual vision”, — Rev. P. Allègre, O. P.). Apskritai politini partij kiekis, taip pat ir krikš ionyb s kv pt partij , es s kiekvienos tautos politini tradicij bei s lyg išdava. Partijas organizuoj pasaulie iai sava atsakomybe. Hierarchija niekada nesikišanti šios r šies pasaulie i apsisprendim , nebent tik sp dama tikin iuosius tais atvejais, kai pažeidžiami krikš ionyb s principai ar moral .

Šioms tarptautin ms diskusijoms savo pranešimais ar išvadin mis pastabomis pagrind sudar Liono Katalik Fakultet prof. kun. Marmy, Pontificio Ateneo Lateranense prof. Msgr. P. Pavan, redaktorius t vas domininkonas Allègre, Belgijos senatorius R. Houben ir kt. Iš lietuvi diskusijose niekas nedalyvavo. (Pagal “Pax Romana Journal”, 1954, No. 5-6).

Akmenimis niekad žmogus n ra laimimas. Jis gali b ti sutryptas ir, kasdieniu mastu ži rint “nugal tas”; ta iau tai n ra joks laim jimas. Tas, kuris vengia sutrypti lin , juo labiau vengia sutrypti žmog , kad ir pikiausi prieš .

Pr. Gaidamavi ius

Kur šiandien stovi masonai

Viena iš tarptautinių organizacijų, daugiausia tokos tur jusi pasauliui valdyti, buvo masonai. J organizacija tur jo išstumti iš viešojo gyvenimo Katalik Bažny ios tak ir atsisotiti jos vietoje su savo id jomis, pagal kurias gyvenimas tur jo b ti perkurtas. Susiformavusi 18 amžiaus švie iamajo amžiaus filosofijoje, mason organizacija savo ideologiniu pagrindu laik deizm — pripažino, kad yra Augš iausioji B tyb , leidusi pasaul . Pripažino kitaip tikintiems ir galvojantiems tolerancij , tik iš tolerancijos rib išskyr Bažny i , kurios viet patys masonai pretendavo. Mason organizacija buvo slapta, su griežta drausme, hierarchija, kultu bei jo liturgija, su aiškia veiklos taktika, kurioje ypa iai d mesio vertas buvo savo nari -broli infiltravimas kitas organizacijas, kad ten vadovaut ir per jas pl st savo tak . To d ka 19 amžiaus viešasis gyvenimas buvo labiausiai mason rankose. J žmon s tur jo valdžios, o protestantiniuose kraštuose kartais net bažnytini organizacij raktines pozicijas. Tik Katalik Bažny ia griežtai gyn si nuo mason infiltracijos, j atžvilgiu neigiamai nusistaiusi, neleisdama savo nariams dalyvauti mason lož se. Tai gal jo tik didinti mason karingum prieš Bažny i .

Po pirmojo pasaulinio karo mason reikšm sumenk jo, kai sigal jo Europoje nacionalsocializmas ir komunizmas. Abu šie režimai mason ložes uždar . Juodu negal jo dalytis takomis su masonais. Po karo masonai Pranc zijoje, Vokietijoje ir Italijoje atsigavo. Ta iau kaip jie veikia dabar, kiek jie turi takos viešajam gyvenimui, kokios srov s teka tarp j pa i , nelengva pasakyti, nes organizacijos ir savo veikimo slaptum

masonai stengiasi ir šiandien išlaikyti. Bet kad su laiku jie turi taip pat keistis, tuo abejoti netenka, šiek tiek žini yra paskelb s pranc z laikraštis "France-Observateur", kairiojo nusistatymo ir neutralizmo šalininkas; jas papild šveicar nepriklausomas dienraštis "De Tat". J informacijas ia sutraukiame.

*

Mason lož s Pranc z respublikai nuo pat jos susik rimo laik tur jo daugiausia reikšm s iš vis organizacij . Mason "minties bendruomen se" išaugo id jos t valstybini form , kurios išliko iki dabar. Vaizdžiai apib dinant prieškarin Pranc zij , tre i j respublik , sakoma, kad Pranc zija tai radikal partija (panašiai kaip Liudvikas XIV sak ; valstyb ta aiš). Savo ruožtu radikal partija tai masonai, nes tie patys žmon s buvo vadai ir lož se ir radikal partijoje. Su tuo radikalai buvo taip susiprat , kad net 1954 radikal partijos kongrese Marsely vienas iš mason meisteri viešai per kongreso garsiakalb kreip si masonus, kviesdamas juos kit sal skyrium pasitarti...

Po karo

Antr j pasaulin kar radikal vadovaujama Pranc zija pralaim jo. Radikalai tapo nepopuliar s. Lož s okupacijos metu buvo uždarytos. Tik nuo 1948 radikalai v l atsigrieb . Su jais atgijo ir mason lož s. Jos turi apie 30,000 broli . Pa iame mason suklest jime 19 amžiuje tetur jo irgi tik per 50,000. Didžiausia lož yra nuo seniai žinoma "Grand Orient de France" su 15,000-18,000 nari , "Grand Loge de France" su 7,000-10,000 ir "Droit Humain" su 5,000 - 6,000. Pastaroji lož yra vienintel , kurioje gali dalyvauti ir moterys.

Vietoj radikal socialistai

Atgimusios lož s nemaža skiriasi nuo prieškarini . Pirmiausia, tre io-

sios respublikos laikais radikal vadai buvo sykiu ir loži vadai. Dabar loži meisteriai viešumoje yra “nežinomi žmonės”.

Antra ir nuostabiausia, kad atgimusiuose lož se radikalai prarado savo takos žymį, dal socialist naujai. Ypa iai “Grand Orient” lož je. Žinomieji masonai Mendes - France Herriot, Martinaud - D plat ir Daladier šiandien lož je nebedalyvauja. Tuo tarpu socialist gen. sekretorius Guy Mollet, Ramadier ir kiti vadovaujantieii socialistai yra aktyv s lož s nariai. Kit partij nari lož je nedaug; šiek tiek UDSR, keli de gaulistai ir net MRP.

Raktin s pozicijos mason rankose

Savo veikime masonai šiandien susiaur j . Labiausiai jie r pinasi proteguoti ir tinkamas vietas statyti savo brolius. Gal d l to šiandien tarp mason yra mažiau liberalistin s buržuazijos nei seniau. J viet už - m augštieji valdininkai, vyriausybini sluoksni ir visuomenini organizacij vadai. Masonai vadovauja tokioms visuomenin ms organizacijoms kaip “Air-France”, Tautinis radijas, “France-Presse” agent ra, “Société Nationale des Entreprises de Presse” ir kt. Gausiai j yra “tautinio aukl jimo” ministerijoje ir didžiose laicistin se organizacijose.

Direktyvos politiniai klausimais

“Grand Orient” ir kt. neatsisako daryti takos politikai, duodamos direktyvas. Lož se apsvarstomi tokie klausimai kaip taikos gynimas, kova prieš alkoholizm ir kiti aktual s Pranc z gyvenimo reikalai. Kai j nuomon s sutaria, tai duodama bendra direktyva visiems broliams veikti savo aplinkoje. Taip buvo d l katalikišk , vadinam laisv j , mokykl , kurias masonai vieningai atmet (panašiai ir Belgijoje. Red.). Bet jei

lož se neprieina vieno sprendimo, tai broliams palieka kiekvienam laisvas rankas. Taip buvo su Europos saugumo bendruomene.

Ta iau Pranc zijos masonai nebeturi tos j gos, kuri jie tur jo seniau. Seniau iš j eidavo id jos. Dabar jie patys virto dirva, kurioje manevruoja ir rungiasi iš šalies juos at jusios id jos ir j gos. Tarp j nurodomos dvi svarbiausios — tai anglosaksin technikin civilizacija ir rus mesianizmas. Tik toliau ir treioj eil j bus auganti kin j ga. Tos visos j gos rungiasi tarp Pranc zijos mason , jieškodamos ir nor damos laim tij pritarim ir param .

Nesantaika tarp anglosaks ir roman mason

Pranc z mason nusistatym anglosaks ir j siekim atžvilgiu lemia istorinis prieštaravimas tarp loži germaniškuose bei anglosaksiškuose kraštuose ir romaniškuose, tarp kuri vadovaujamoji rol buvo ir pasiliko Pranc zijoje. Jos išsiskyr d l paži ros krikš ionyb . “Grand Orient” lož iš savo statuto išbrauk anks iau jame buvus princip , kad “Masonai savo principu laiko Dievo buvim ir sielos nemirtingum”, ir ant savo “altori ” vietoj Biblijos pad jo tuš i , neprirašyt knyg . Tai simbolis, kad kiekvienas brolis gali savo mintyje sirašyti savo metafizinius sitikinius laisvai pagal savo nor . Joje tokiu b du gali b ti ir ateist ir “agnostik ” ir materialist . Pastar j “Grand Orient” lož je net persveria.

Tolerancija žmogaus sitikinimams betgi visada buvo sujungta su negatyviniu nusistatymu — priešškumu katalikybei ir katalikams.

Anglosaks krašt , Skandinavijos, Pr sijos lož ms nebuvo šitas priešškumas b dingas. Tolerancija jose buvo suprantama pozityvine prasme — kaip sugyvenimas tarp vairi

krišk ionišk bažny i ir sekt nari (žinoma, protestant).

Naujaisiais laikais skiria tas dve-jopas ložes ir nusistatymas šaltojo karo atžvilgiu. Anglosaksinis ložes buvo jam palankesnis nei toks "Grand Orient". Pastarasis, sudarin-damas front prieš katalikybę (pvz. mokykl sritis. Red.), negal-jo vis j g mesti antikomunistin front ; istoriniai ryšiai su rusais dar labiau paraližuoja j veiksmingum prieš rusišk j komunizm .

Varžybos d l pirmenyb s

tempim tarp anglosaksini loži ir romanini po antrojo karo padidino lotyniškoji Amerika. Nusistatymas prieš Amerik tuose kraštuose pad jo nutraukti j mason ryšius su JAV masonais ir artintis su Pranc zijos ir Belgijos masonais. 1953 tam tikra charta buvo deklaruoti ryšiai su jais, ir tuo pagelb ta Pranc zijos lož ms išeiti iš izoliacijos.

tai negal jo palankiai ži r ti anglosaksiniai masonai, kurie teb ra labai galingi, nes Anglijoje lož ms priklauso daugelis karališkosios šeimos nari , o Amerikoje demokrat partijoje vadovaujantieji asmens, pradendant nuo Roosevelto, Trumano ir iki Stevensonso visi yra masonai. Bet jie kovoja su ateizmu ir "libertiniška" dvasia. Jau eil met , nuo Roosevelto eros galo, jie remia apsi-jungim vis dvasini j g , kurios kovoja prieš komunistin materializm . Šio kryžiaus karo id ja prived Amerikoje prie taktikos keitimo: ži r ti palankiau sen j savo prieš "popiežizm " ir aštriau Pranc -zijos mason ložes, kuri jie, be kit-ko, niekad nebuvo pripažin .

Toks amerikini mason nusista-tymas visai suprantamas, kada pranc zai savo ložes priimin ja ne tik "spiritualistus", bet ir "materialis-tus", "agnostikus" ir net komunist-

Vienijimo pastangos

Po karo Pranc zijos masonai m -gino prapl sti savo tak , imdamiesi iniciatyvos atgaivinti loži veikim Vokietijoje. Tai padaryta iškilmingai Frankfurte. Ta iau atsigaivinusios vokie i lož s stipriau pasines amerikini loži tak , iš ten gau-damos ir stambi subsidij . Vokie-i didysis meisteris savo ruožtu m si iniciatyvos naujam žygiui — jis sukviet Europos didži j loži meisterius tarptautinei mason vie-nybei atstatyti. Jis si l , kad pranc zai eit nuolaidas ir padaryt deklaracij , jog masonu negali b ti tas, kuris netiki Augš iausi B -tyb . Biblij si l v l sugr žinti ant masonišk "altori ".

Pasi lymas rado stipri reakcij Pranc zijoje. "Grand Orient" lož j vieningai buvo atmetas. "Grand Loge" po aštri gin laim jo nuolaid šalininkai. Šios lož s visuose padaliniuose Biblija sugr žo sen j viet . Tokiu b du pa ioje Pranc zi-joje susidar du mason sparnai. Vienas artimesnis anglosaksams ir iš ši paremiamas. Antras priešin-gas anglosaksini lož siekimams ir j politikai. Savaime jis laikomas palankesniu komunistiniam s j -džiui. Patys komunistai, Pranc zi-jos kom. partijos politbiuras jau nuo 1945 atšauk draudim savo nariams dalyvauti lož se. "Grand Orient" nuo tada dalyvauja ir komunist , bet praktiškai j taka n ra lemiamas.

*

Ne manoma t informacij patik-rinti. Bet jei jomis patik sime, tai tas galingas tarptautinis s j dis ima "išsikov pti". Pirmiausia, jis nustoja tarptautinio pob džio savo negatyvi-niais ir pozityviniais nusistatymais. Jame ima reikštis ne universaliniai, bet partikuliariniai, tautiniai ar kon-tinentiniai, o kartais tik tam tikros kastos siekimai.

Amerikinis mason s j dis teb ra vitališkesnis ir konstruktyvesnis. Jis suvokia, kad at jo naujas internacio- nalinis s j dis, kuris nori pertvarkyti vis pasaul ir tam reikalui iš- stumti ne tik Bažny ios, bet ir ma- sonerijos tak — tai komunizmas. Prieš nauj savo prieš Amerikos masonai m organizuoti kar , run- gtynes su Bažny ia palikdami nuo- šaliau.

Europoje tuo tarpu masonai ne ži - ri sau naujo priešo. Vis kov teb - ra nukreip prieš savo sen j prieš bažny i . Eina iki toki paradoks , kad Šveicarijoje gali veikti masonai ir komunistai, bet laisv s neduoda j zuitams. Kova prieš Bažny ios tak suartina juos su komunistais. (Gal tuo galima paaiškinti ir Myko- lai iko pareiškim : tegul okupacija ilgiau užtrunka, kad tik neb t ka- ro). Pozityvioji mason programa, pagal kuri buvo suorganizuotas Pranc zijos valstybinis gyvenimas, subankrutijo, stumdamas Pranc zi- j skurd , iš kurio ji nepaj gia iš- bristi, net labai stipriai už rankos vedama. Vietoj nauj id j , kurios pakelt visuomen s entuziazm , ten- kinasi tuo, kad saugo savo nariams atsakingas vietas, juos proteguoja ir kliudo kitiems reikštis. Tai jau vi- suomeninio s j džio "senilitas" ženklai.

ŠAUKSMAS IŠ ANAPUS

"Jie mus atidav mir iai Jaltoje, Potsdame... Kartoja ir toliau tas klaidas, neišdr sdami pakelti protesto balso prieš m s tautos naikinim , net nenor dami žinoti, kad mes dar esam jais ne tik nenusivyl , bet kad t siam kov su j "s jungininku", nebežinodami pralaim jimo... Ir il- gas ir baisiai kruvinas dar styro mums prieš akis kovos kelias..."

J. Daumantas

Žmon s—dabarties, galvojimas—praeities

Kokios naujos mintys klostosi valstie i liaudinink srov je — or- ganizacijoje senoje, susik rusioje 1903, pergyvenusioje organizacini ir vardo eil metamorfozi , netekusioje su dr. K. Griniaus mirtimi savo pirm j k r j ir atsid rusioje jau- nesn s kartos veik j rankose ?

Atsakym randam naujame "Var- po" žurnalo nr. (1955 Nr. 2), reda- guojamam H. Blazo ir J. Pajaujo. Praeinant pro informacinius V. Ka- naukos, L. Griniaus, Alseikos raši- nius, tenka sustoti prie pagrindinio straipsnio — J. Pajaujo "Politini grupi sociologiniai bruožai". J tik papildo kiti du valstie i liaudinink vadovaujantieji veik jai — H. Blazas ir J. Aud nas.

*

1. Demokratijos teorijos klausimais

Teorin je dalyje autorius prieina teisingas demokratines išvadas d l valstyb s ir asmens santyki , jas taip nusakydamas:

"1. Žmogus - individas, jo evoliuci- nis kilimas yra savaiminis tikslas; socialin s ir politin s institucijos tu- ri tam tikslui tarnauti, o ne versti žmog rankiu 'aukštesniems tiks- lams' kurio nors kolektyvo: 'viešpa- tyst s', 'tautos', 'proletariato'.

"2. Žmogus gimsta lygus (supran- tama: teisiškai lygus): nei vienas žmogus gimdamas neatsineša prero- gatyv valdži .

"3. Visi žmon s yra klyst ; nei vienas žmogus n ra žin s absoliuti- n Ties ; nei vienam žmogui nelei- tina versti priimti ano ties " (19 p.).

Patikslina autorius ir daugumos bei mažumos santykius valstyb je — t klausim , kuris nevieno klaidin- gai suprantamas kaip daugumos diktat ra. Autorius atkreipia d me-

s amerikie i supratim , kad "demokratija yra daugumos valdžia visumos gerovei".

Palyginti tiksliai nusako ir grupi bendradarbiavimo d snius:

"1. Sutarimas d l bendr j , kons-titucini valstyb s tvarkymo princi-p .

"2. Supratimas , jog koalicija reiškia kompromis , atsisakym nuo 'pilnutin s' savo partijos programos vykdymo...

"3. Išlaikymas grupiniuose santykiuose tiesumo , 'fair play', atsisakymas nuo užnugarini intryg , kurios griauna savitarpio pasitik jim ". (34 p.).

2. Politini grupi klausimai

To teigiamo sp džio jau negauni, skaitydamas svarstym apie lietuvi politini grupi atsiradim , t grupi santykius praeityje, dabartyje ir net ateityje. D l j autorius skelbia tokias tezes:

1. Lietuvos istorin evoliucija suk r ir pateisino 4 grupes: soc. demokratas, valstie ius liaudininkus, krikš ionis demokratas ir tautininkus. kinink S junga ir Darbo Federacija reiki atmesti, nes tai esan ios "fikcijos" (32 p.). "Kitos politin s grupel s (kaip "žemdirbiai", kinink partija) sporadiškai atsirasdavo ir v l išnykdavo" (32 p.).

2. Demokratin je Lietuvoje didžiausi darbai buvo nudirbti valstie i liaudinink ir krikš ioni demokrat koalicijos metu.

3. Tremyje tas koalicinis bendradarbiavimas "yra nemažiau reikalingas dabar, vedant išlaisvinimo kov ir bus reikalingas atkuriant išlaisvint Lietuv " (35 p.).

Tremyje t partij , kurios susidar iki 1926 Lietuvoje rol dar didesn : "D l partij , išaugusi krašte, tekt konstatuoti šitai: kaip diplomatiniai Lietuvos atstovai reprezentuoja nepriklausomos valstyb s t stinum , taip emigravusios politi-

n s partijos (ar partij delegat ros) reprezentuoja **organizuotos laisvos tautos t stinum "** (32 p.).

4. Ateities Lietuvos visuomen diferencijuosis tuo pa iu pasaul ži riniu principu analogin mis grup mis, o "vairiems 'frontams', 's j - džiams' ir 'santarv ms'... teks konsoliduotis ideologiškai artimesnes stambi sias grupes" (39 p.).

Henrikas Blazas eina dar toliau: pripažindamas buvimo pagrind tik toms partijoms, kurios susidar iki 1926, jis gailauja, kad nebuvo sudaryta koalicija krikš ioni demokrat , liaudinink ir socdemokrat , nes "ar atsirast j ga, kuri gal t Lietuvos išlaisvinimo darb sutrukdyti arba j demoralizuoti, jei tos trys partijos savo pastangas ir šiandien jungt " (46 p.).

Tokis yra valstie i liaudinink vadovaujan i asmen galvojimas, kuris turi atsiliepti ir praktiniam j veikimui.

3. Galvojimo atžagarumas

Pažangiu galvojimu jo negalima pavadinti. Net nei nuosekliu. Išeidamas iš evoliucionizmo, kuriame "diferenciacija ir grupavimasis, talka ir kova, žymi ir žmonijos istorijos keli " (16 p.), J. Pajaujis aptiko visuomen s diferenciacijoje anas keturias grupes besiformuojant. Bet su 1926 t evoliucij sustabdo, "istorijos keli " užbaigia. Visuomen s grup s ir formos, kurios susidar iki 1926, tos "Varpo" galvojime tegezistuoja. Nuo 1926 visuomeninio gyvenimo lyg neb t buv ; lyg b - t išbrauktas lietuvi gyvenimo vis as laikotarpis.

Dar labiau nustebina J. Aud no samprotavimas, kuriame evoliucija pasukta priešinga linkme — atgal. Jis rašo:

"1926 m. demokratinio Lietuvos seimo pgrindas, kuriuo yra pagr sta Vliko organizacija, yra tvirtas ir nekeistinas. Ta iau atsižvelgiant

tai, kad jau praėjo 15 metų nuo Lietuvos okupacijos ir kad nemaža meteilė praėis, iki Lietuva bus išlaisvinta, vert t Vliko organizacijos šaknis dar giliau leisti Lietuvos istorijos šaltinius, pagal kuriuos yra susidarius originalus lietuvi visuomenės politinis susiskirstymas. Tai b t varpininkai-liaudininkai, socialdemokratai, T vyn s-sargininkai ir viltininkai-tautininkai" (loop).

Taip galvojant ir sukant rat vis atgal tekt dar po keliasdešimt metų leisti šaknis gilyn "šaltinius" ir vadintis Vilniaus laik filaretais, filomatais ir šubravcais...

Tai istorijos sukimas atgal. Toks galvojimas reiškia nor išsiskleidusių žiedus suvaryti atgal gl s svog n l, t nant žem se. Bet gyvenimo kalk mis neužpils...

Gyvenimas po 1926 išaugo, visuomenė taip pat. Ir jos skaičius didėja, o "Varpo" si loma vienašališkai atsižvelgti ne j, o tuos, kurie galvojo ir veik prieš 1926, kai t skaičius ret ja ir jie, nesiskaitydami su gyvenimo raida, virsta tremties bajorais.

Šitas galvojimas leidžia suprasti, kod l ir laisvinimo organizacija taip katastrofiškai šlubuoja; jei ten yra panašaus galvojimo, kitaip ir negal b ti.

P. Butrimo vienintelio šauksmas nuskamba šiame žurnale:

"Negalvokime senomis psichologin mis formul mis, kurios ši dien jaunuomenei nesuprantamos ir nepritaikomos" (70 p.).

Tai šauksmas, atremtas gyvenimo tikrov . Nor tum, kad jis b t išgirstas kit "Varpo" bendradarbi .

4. Iškrypimas iš istorin s tiesos

Kai vertini istorin medžiag , kuri autoriai vartoja savoms tez ms pagr sti, sp dis dar keistesnis. Nenor tum sakyti, kad autoriai tendencingi. Sakykim, neatsarg s, žodžiais vaizduoja istorinius faktus taip dr -

siai, lengvap diškai, kad vaizdas praranda istorin ties . Antai vienas dr. J. Pajaujo toki teigim :

"Krišk ionyb s atstov politin akcija Lietuvoje, pagaliau, po devyniolikos šimtme i, nustojo buvusi tiesioginiai žalinga lietuvybei" (28 p.).

Vadinas, per 19 šimtme i ji buvusi žalinga lietuvybei. O iš koki gi šaltini autorius bus patyr s apie krišk ionyb s santykius su lietuvybe, sakysim, per tuos pirmuosius dešimt šimtme i? Negi tai bus naujas atradimas m s istorikams?

Autorius savo grup s pirmtak - varpinink "antiklerikalizmo" svarbiausia priežastim m gina laikyti t , kad "didel je daugumoje aukštasis katalik kleras buvo ir liko priešingas lietuvybei ("Iltvomanijai") per vis tautinio atgimimo laikotarp" (27 p.). Iš tikr j "svarbiausioji priežastis" nebuvo ta. Ne tik vysk. Valan ius, prieš kur lenkia autorius galv , pradendant nuo kan. Daukšos, einant per Sirvyd , Strazd , Dovydait , Vienožind , Gimžausk , Sederavi i , Pakalnišk Mairon , Jakšt , Tum ir daugel t mažiau žinom kunig , kurie patys rašin jo, platino lietuviškas knygeles dar prieš varpininkus, o paskui rinko pinig us tam pa iam "Varpui"—buvo ta lietuvyb s armija. (Jos atskirus vardus galima pasitikrinti V. Biržiškos Lietuvi Bibliografijoje). Varpininkai mat prieš akis abejus — lietuviškuosius kunigus ir lenkomaniškuosius, abejop mat "aukštajam klere". Tai matydami, logiškai jie tur jo susidaryti ne antiklerikalizm , bet antipolonizm , ne nusistatym prieš kunigus, bet prieš lenkomanus. Bet jeigu varpininkai ir paskiau liaudininkai virto "antiklerikaline" grupe, tai kita priežastis buvo svarbesn —kad jie buvo stiprioje takoje rus socialist , arba, kaip J. Pajaujies konkre iau pasako, narodnink liaudinink ir tai dar prieš 1905-17 metus. Iš j varpininkai, busimieji socialdemokratai ir

liaudininkai, m su socializmu ir "antiklerikalizm". Ir tas "antiklerikalizmas" buvo tiek stiprus, kad Maironio poem "Terp skausm garb" (1896), t poem, kuri gaivino patriotinius jausmus, kuri Vaižgantas pavadino patriotine proklamacija, varpininkai per savo laikrašt apšauk niekam vertu dalyku, kapitalu išmestu bal vien d l to, kad tai buvo su religine dvasia k rin - lis. Antiklerikalizmas, matyt, r p - jo labiau nei lietuvyb. Ir paskiau kairieji Petrapilio studentai atsisak d tis vien bendr lietuvi organ - izacij su... klerikalais; 1917 Pet - rapilio konferencijoje protestavo prieš "klerikal" buvim konferen - cijos prezidiume; jau nepriklausomo - je Lietuvoje protestavo prieš Puric - kio traukim švietimo ministerius, vien d l to, kad jis kunigas, ne d l to, kad jis b t "priešingas lietu - vybei", ne d l to, kad jis neišmanyt - toje srityje, bet kad jis kunigas. Taigi tas "antiklerikalizmas" r m - si ne tiek kova tautiniais motyvais, kiek religiniais.

N ra tikslus autorius n tada, kai aiškina, kad demokratai, paskui liau - dininkai, socialdemokratai iš rus narodnik revoliucijos laikais gavo "revoliucingum". Ne tik j. Pajau - jis teisingai sako, kad ir kr. demo - kratai tada buvo "revoliucingi". Ta - iau liaudininkai gavo dar ir prita - pim prie rus "demokratin s vi - suomen s", t. y. rus socialist. Tik tuo ir galima išaiškinti, kod l lie - tuvi kairioji visuomen, tie patys liaudininkai, kurie tada vadinosi "socialistais liaudininkais", nesutiko pasisakyti už Lietuvos nepriklauso - myb s skelbim, pirma neatsiklaus, k tai pasakys rus "demokratin visuomen". Vardan šitos idjin s gi - minyst s jie linko rus kult r, kurioje buvo išaug. ia yra pra - džia tai daliai lietuvi šviesuome - n s, kuri labiau linko Rytus, ne Vakarus; vieni ten ir liko (Kapsu - kas, Matulaitis...); kiti gr žo Lie -

tuv, bet pas moniu linko rus kult r. Tarp j buvo ne vienos gru - p s žmoni. Jie d josi draugij so - vietini taut kult rai pažinti, vir - to vadinamo kult rbolševizmo avan - gardu; iš j tarpo paskui bolševiki - nis režimas rinkosi sau ir bendra - darbi. Su tuo kult rbolševizmu te - ko aštriai susiremti nepriklausomo - je Lietuvoje kaip tik svyrantiems Vakar kult r žmon ms, (pal. "Li - terat ros" žurnalo ir "Naujosios Ro - muvos" susir mim), iš kuri augo paskui s j džiai kovai prieš bolše - vizm. Tiesa, tiems s j džiams "Varpas" dabar nenori pripažinti gyvavimo teis s. Negi tai b t dar vienas iš ženkl, kad ta kova te - besit sia?

5. "Fair play" reikalavimas ir jo vykdymas

Rimtai apžvalgai n ra prastas ir "Varpe" valstie i liaudinink san - tykiu su kitom grup m svarstymas. Pajaujis sako, kad d l "bendr j konstitucini valstyb s tvarkymo princip" . . . "valstie iai liaudininkai ir krikš ionys demokratai iš esm s sutar" (34 p.); d l išlaikymo tar - pusaviniuose santykiuose "fair play" krikš ionys demokratai "sunkiau - siai" nusiženg ir "negali b ti iš - teisinti... jei ne visi, tai bent senes - nieji j veik jai" (34 p.). Ir toliau eina kaltinimai: krikš ionys demo - kratai per Valstyb s Taryb "pirm - kart užkor kraštui prezident A. Smeton", paskui 1926 "antru kar - tu užkor kraštui A. Smetonos pre - zidentavim ir 13 met diktat r"; 1945 "užkulisiuose susitar su tau - tininkais" padar Vlike "maž j per - versm" ir nust m nuo pirminin - kavimo Kaminsk ir jo vietoj "pa - dar praktiškai nepakei iamu Vliko pirmininku kun. M. Krupavi i"; sabotavo ryš su kraštu "vien d l to. kad jis buvo ne j srov s žmoni" (31 p.).

Panašius tvirtinimus skaitydamas, jauti pa ius tvirtinimus pertemptus

ir be to juose vaizduojam tik vien šal. Jeigu d l valstyb s konstitucini princip taip jau b t buv sutarta, tai Steigiamajame seime 1920 birželio m n. sudarytoji koalicin vyriausyb 1922 kovo 13 neb t sugriuvusi, liaudininkams atšaukiant K. Grini iš ministeri pirminink ; atšaukdami pareišk , kad negali bendradarbiauti su kr. dem. d l j paži r žem s reform ir švietim . Ir žem s reformos statym balsuojant ir pa i konstitucij krikš ioni dem. blokas praved vienas, be koalicijos — jie buvo už, liaudininkai susilaik , soc. dem. — prieš.

Jei kalba "Varpas" d l "fair play", tai b t objektyviau ir tikinamia, jei tuos "fair play" faktus b t paži r ta abipusiškai. Vienašališka atrodo, kai skaitai, kad krikš ionys demokratai "užkor" Smeton , o žinai, kad ir liaudininkai, susiblokav su tautininkais, atved t pat Smeton ir kt. seim ; liaudinink vienas k r j dr. K. Grinius to nemaskavo, rašydamas: " tuos rinkimus valstie iai liaudininkai jo susiblokav su tautininkais ir kinink partija. Ir tautininkams ir kinink partijai šis susiblokavimas buvo naudingas". Ir gi atrodyt daugiau "fair play", jeigu autorius nenutyl t , jog ir d l t ryši su kraštu liaudininkai tar si su kitais asmenimis už Vliko pe i , net apeidami Vliko pirminink .

Kažin ar pavadintum "fair play" savo koalicinink atžvilgiu ir tokius Pajauju formulavimus: "krikš ionys demokratai prisid jo (p. Mž.) prie bendros rezistencin s vadovyb s — Vyriausiojo Lietuvos Išlaisvinimo Komiteto" (35 p.). Taigi — tik "prisid jo"...

Jei tai n ra "fair play" savo koalicinio partnerio atžvilgiu, tai lygiai n ra "fair play" nei skaitytojo atžvilgiu, nes duodamas jam kreivas vaizdas, prailenkiama su tiesa.

Id jos spaudoje

Malonu pasteb ti, kad "Lietuvos" žurnalo redakcija atkreip savo d - mes Lietuvos politin problematik . Žurnalo Nr. 7 skyr daugiausia Mažosios Lietuvos klausimui. Svarbiausias ia iškeltas klausimas yra "D l mažosios Lietuvos sien ir ploto". J pasiima nagrin ti dr. V. Sruogien . Bet tenka apgailestauti, kad "plot ir sienas" telie ia tik ištrauka iš M. Lietuvos Tarybos deklaracijos ir A. Zwecko nurodytos sienos. Pati autor nei tarybos nusistatymo kei ia, nei j kuo nors pagrindžia. Jos pateikta medžiaga eina ir visai šalia problemos. Kruopš iai yra padaryta J. Stikloriaus Mažosios Lietuvos valstybin s priklausomyb s istorin apžvalga, tik kažkod l ta apžvalga pavadinta priešingu vardu, reiškian iu Mažosios Lietuvos nepriklausomyb "Pr sijos ir Mažosios Lietuvos suverenumas". Suverenumo M. Lietuva n ra siekusi. Bent apžvalginiame str. to nerodoma. M. Lietuvos suverenumo mest id j galima b t ži r ti tik kitame str. — dr. A. Ram no, kai jis kalba apie "autonomišk Pr sija", kuri b t susifederavusi ne su

Toks pat reiškinys yra ir tvirtinimai kaip, kad ateities Lietuvoje "katalik politin grup ... bus vieninga (maištininkus vyskupai sutvarkys, p. L.)", nes negali gi prileisti minties, kad autorius taip b t atsilik s nuo gyvenimo ir nežinot , jog tokius reikalus nesikiša vyskupai.

Su tokiais pat dr siais posakiais, kuriems tr ksta gyvenimiško ir lo-giško pagrindo, reiškiasi ir kiti autoriai šiame "Varpe"; pvz. iš to, kad vysk. Brizgys ir prof. Pakštas T. Sarge pasisak už jaunimo politikavim jau daro išvad , kad tai "tur t reikšti naujus v jus ir gal-

Vokietija, bet su "Šiaur s Europos bendruomene". Autorius karštai pasisako už toki federacij. Joje tur t b ti Baltijos kraštai, Suomija, Švedija, Norvegija, Danija ir kaip sakyta "autonomiška Pr sija". Tai panaujinta ir papildyta kitados prof. K. Pakšto skelbta "Baltoskandijos" id ja. Ji graži. Tik jai realizuoti yra "maža" kli tis — jos nenori patys skandinavai. Ir vargiai pasiseks juos tikinti, kad jiems federacija su Baltijos kraštais bus naudingesn nei gravitavimas Anglij , kuri šian dien neabejotinai linksta ir Švedija, ir Norvegija, ir Danija.

*

"Dirvoje" buvo str. "M s santykiai su vokie iais". Tai priklauso taip pat prie politini problem . Klausimas svarbus ir aktualus, net iš dalies pav lintas spr sti. Gaila tik, kad ir šiame str. pabr žus santyki su vokie iais svarb , praslystama pro t santyki problemos sprendim pa i organizacij — sk stis, kad Balt Draugij Vlikas apein s tyl jimu, sabotuoj s. Kaip ten yra, iš toliau sunku patirti. Tačiau jei tas tyl jimas reiškia abejojim , ar lietuvi atstovavimas ten tikslingai yra sutvarkytas atsiži -

b t, gairi keitim Ateitinink organizacijoje, kuri, rodos, dar neseiniai laik save nepolitine" (61 p.).

Gauni sp d, kad per žurnal prabyla ne rimta studijin , naujais daviniais pagr sta dvasia, bet mitingin , siekianti savo visuomenin konkurent nustumti šes l, nužeminti, save pateisinti. Mitingin dvasia prabyla ir atitinkamu demagoginiu žodynu J. Pajaujo straipsny. Lyg tai tur t b ti ženklas, kad ir savo tonu žurnalas priklauso laikotarpiui prieš 1926 metus.

Tono nuosaikumui ir konsliantiškumu yra žymiai pažangesni H. Blazas ir J. Aud nas.

A. MŽ.

rint lietuvi tautin interes , tai tokis tyl jimas n ra be pagrindo.

*

Politin s informacijos svetimie siems min tini du leidiniai. Lietuvos atstovas Paryžiuje dr. S. A. Bakis atgaivino "Bulletin Lithuanien" leidim . Tai reikalingas ir vienintelis periodinis leidinys pranc z kalba. Iš jo dabar Nr. 5. Biuletenio specifinis bruožas — dokumentacija dienos vykiais. Anks iau biuletenis buvo Vliko subsidijuojamas. Kai Vlikas subsidijas nutrauk , ilg laik biuletenis negal jo rodytis. Dabar jis subsidijuojamas jau iš diplomatini šaltini . Tai atsiliepia ir turiniui.

Kitas periodinis leidinys angl kalba "Lituanus", leidžiamas student draugijos. Pažym tina, jis susilauk palankaus pritarimo, kad privati jaunimo iniciatyva imasi tokios naštos ir atlieka darb , kuris tiesiogiai priklausyt Altui ar kitiems veiksniams. Gal d l to "Naujienose" ir buvo tiek aštraus kabin jimosi prie to leidinio.

*

Periodin je spaudoje diskusijos d l Vliko organizacijos tebeina. Iniciatyva tautinink spaudos rankose. Nuo paties Vliko ir jo darb nuvertinimo leidosi atskirus VT ar Vliko narius. Jau sp jo suniekti Krupavi i , Karvel , Žalkausk , Simonait , Gelžin . Kita spauda laikosi tuo klausimu pusiau tylomis, tarytum "neutraliai". "Naujienos" ir "Sandara" jau prašneka, kad su Vliku apskritai negerai. O nutarimas daryti Vliko sesij Amerikoje nerado taip pat atgarsio. Pats Vlikas per Eltos Informacijas m gintis, pareiškdamas, kad tie niekinimai siun iami iš Vokietijos, tes s pažad to grasinimo vykdymas; atitaisin damas atskirus tautinink spaudos kaltinimus.

*

Bendruomenės reikalu diskusij mažiua nei anks iau. Tiesa, kartumo nešiojasi kaikas. Socialistai ir liaudininkai nepatenkinti, kad bendruomenės taryba ir valdyba buvo renkamos; jie norjo, kad b t susitarta pasidalinti vietas atskiroms srov ms, kaip tai yra Alte. Jeigu jau rinkimai, tai v l dalis nepatenkinti, kad jie daromi mažoritarine, ne proporcin tvarka. Pirmieji labiau iškelia asmenybes, antrieji daugiau leidžia pasireikšti grup ms. Nepatenkinti kai kurie atskiri asmens, kad jie nebuvo pakviesti valdyb , ir dl to jie pažad jo pasitraukti iš bendruomenės. Ta iau malonu pažym ti, kad tas nepasitenkinimas r gsta pasikalb jimuose, o spaudoje skaitomasi su faktu, kad valdyba yra, reiškiasi pozityvia iniciatyva, ir laikraš iai nekaišioja jai pagali . Griež iausioje opozicijoje liko ir viešai tebesireiškia tik "Sandaros" laikraštis.

*

D mesio vertas naujas spaudoje prasiverž s reiškinys: penkiolikai met pra jus nuo Lietuvos okupacijos, pradedama pervertinti, tikriau nuvertinti, pradžia lietuvi kovos prieš bolševikus. Tokio nuvertinimo susilauk "Naujienose" 1941 sukilimas. "Naujienos" tvirtina, kad sukilimo svarba buvusi "visai nereikšminga"; kad tai buvusios aukos vel tui.

Jei manytum, kad toks balsas yra tartas iš oportunistinio nusistatymo, iš noro pasirinkti prisitaikym , o aukas laikyti beprasmiu dalyku, — b t klaida. Tas pats laikraštis su dideliu entuziazmu aprašin ja 1905 sukilim ir iškelia tarp kit grupi "ypating " socialdemokrat vaidmen . Atrodo, jei laikraštis gal t pasakyti apie tok pat socialdemokrat vaidmen 1941 sukilime, gal tada ir tas sukilimas b t labai vertinamas.

*

Naujos paži ros atsiranda ir kov prieš naci okupacij bei jai

koliaboracij . Kitados Vlikas buvo pareišk s sugestij , kad tie asmens, kurie savo veiksmais buvo užsiangiav vienam ar antram okupantui, nesireikšt vadovaujamose vietose. Palyginti, kaip su koliaborantais elg si pranc zai ar norvegai, tai buvo švelnus, tikrai lietuviui pritinkamas sprendimas. Tokias direktyvas praktiškai vykd lietuvi bendruomenės suvažiavimas Vokietijoje, kada vienas toks naci okupacin j valdžios pareig nas prisistat kaip vienos lietuvi kolonijos atstovas — suvažiavimas pasak jam, kad nenori jo tur ti atstovu.

Dabar iš lietuvi spaudos Australijoje patiriam tenai kitok elges . Ketvirtame Australijos lietuvi suvažiavime prezidium buvo išrinktas Ignas Taunys kaip Adelaid s atstovas. Tas pats Taunys, kurio pripažim prie vokie i gestapo ir aktyv koliaboravim Lietuvos nenaudai skaitytojas ras aprašyt šiame nr. dr. Adolfo Damušio straipsny "Sve iuose pas Kurm". Arch. V. Žemkalis Landsbergis, patyr s apie jo dalyvavim prezidume, atvyko pas prezidiumo pirminink , pareišk protest ir pasi l garb s teisme rodyti Taunio koliaboracinius veiksmus. Tada Taunys pasitrauk iš prezidiumo ir netrukus J. Glušausko "Australijos Lietuvy" apšauk Žemkaln žmogum, apie kur jis Lietuvoje nieko negird j s... krikšioniu demokratu, atsisk nuo garb s teismo, "nes savo tautiniais jausmais aš nespekuliuoju". Dar domiau, kad netrukus pasirod paskelbtas ir pareiškimas, su užuojauta Tauniui, su pasmerkimu Žemkalniui. Tarp kit tame kolektyviniame pareiškime pasiraš s ir Pyragius, buv s aktyvus gestapo koliaborantas, pad j s jam kompromituoti lietuvius, organizuodamas sukilim prieš Laikin j Vyriausyb .

Vadinas, lietuvi bendruomenės iškyla prieki v l tie žmon s, kurie su svetimaisiais jo prieš lietu-

vi interesus. Su laiku daug kas užmirštama. Bet ne viskas. O Amerikoje net ir dabar vyriausyb atsisak išduoti turt norveg rašytojo Hamsuno, kaip s junginink prieš bendradarbio...

*

Amerikos lietuvi visuomen s diferenciacijoje prasideda naujas reiškinys, paskelbtas "Keleivio" — tai deklaracija "Demokratinio darbo talkos", kurios esminis noras — "apjungti vis laicistinį demokratin aktyv ", arba "lietuviškosios kair s aktyv ". Nuo ši kovojan i laicist es priklausys, ar "išlaisvintoj Lietuvoj bujos laisv žmoni institucijos, ar tik viena totalitarizmo forma — rusiška ir bedieviška — užleis savo viet kitai — vadistinei ar klerikalinei".

T "kair s aktyvo" deklaracij buvo pasiraš keturi asmens. Paskui vienas pasiskelb spaudoje jos nepriim s (A. Šk ma). Ta iau steigiamajame suvažiavime rugs jo 3 jis v l buvo išrinktas vadovyb . Tos vadovyb s prieky išrinktas buvo rugs jo 3 suvažiavime J. Repe ka, vienas iš jaunesniosios socialistdemokrat kartos (apie jos paži ras žr. Laisv Nr. 6-43).

Ta pati spauda po suvažiavimo trumpai tepraneš , kad jie pasiryž kovoti ir nugal ti klerikalizm .

*

Apie frontininkus raš "Varpas", sakydamas, kad frontinink id jos esan ios iliuzijos; kad jie save apgaudin ja, bet kit neapgaus; kad jie pasmerkti nunykti, silieti kitas grupes...

Kitaip vertina "Sandara". Ji nuolat ir pasikartodama rašo tokiu tonu: "Po vykusio bendruomen s tarybos suvažiavimo New Yorke... toji organizacija iš tikro pakliuvo frontinink rankas... Prieš metus laiko tai ekstremist grupei pasisek paimti savo rankas ir katalik federacijos vadovyb " (Sandara, liepos 15).

Vardai vykiuose

Tenka sužym ti eil pasitraukusi iš gyv j ir tuo pa iu iš darbo b ar , kuriuose jie buvo aktyv s.

Kun. **Pijus Karalius** mir š. m. liepos 31 Chicagoje, III., išgyven s 68 metus. Dinamiškos organizuojamos prigimties jis buvo dav s nepriklausomai Lietuvai eil organizacij , švietimo staig ; labiausiai min tinas kaip Žiburio gimnazijos Kybartuose statytojas ir direktorius.

Miškininkas **Me islovas Jameikis** mir š. m. rugpi io 10 Rockforde, Ill. Buvo per vis gyvenim pažangus lietuvis, kuris nesitenkino pažanga tik savo specialyb je, dom damasis ir visuomeninio politinio gyvenimo problemomis, gyvai sekdamas naujausias id jas. Laisv neteko ir vieno skaitytojo.

Dailininkas **Petras Kiaul nas**, išgyven s 46 metus, mir š. m. rugpi io 15 New Yorke. Paliko atminim šviesaus žmogaus, iki paskutini vailand nenustojan io dirbti, ir talen-

Vadinas, tos frontinink iliuzijos yra užkre iamos. Jos taip užkr t ir bendruomen ir katalik federacij , kad, anot Sandaros, jas frontininkai "dominuoja". Bet gal "Sandara" tik d l to taip iškelia frontinink paj gum , priešingai nei liaudinink spauda, kad pati "Sandara" labai neturi liaudininkams akies.

Kitaip daroma Vliko "Eltos Informacijose" — m ginama nutyl ti. Kad "Eltos Informacijos" Nr. 21 liepos 18, skelbdamos "laisv j lietuvi ir bolševikišk spaud " tarp lietuviškos spaudos neranda " Laisv " — galima dar suprasti; bet kad tarp einan i laikraš i randa "Ryt t "; kad "Darbinink " skelbia savaitiniu, taip pat savaitiniu skelbia ir "Santarv " — jau sunkiau suprasti, kam tai daroma.

tingo spalv meisterio, paž stamo ne tiktai lietuviui meno myl tojui.

Lietuviškosios bendruomen s kurti at jo nauji žmon s su Amerikos lietuvi bendruomen s rinkimais gegu ž s 1. Demokratiniai rinkimai pastat priekyje ne politinius žmones, bet visus žinomus savo pozityviais darbais lietuviškai kult rai.

Tarybos pirmininku išrinktas Jonas Šlepetys, New Yorkas, vicepirmininku dr. Jonas Puzinas, Philadelphia, sekretorium dr. Marija Alseikait Gimbutien , Bostonas. Valdymas, kuri darb prad jo nuo rugs jo 1, pirmininku — Stasys Barzdukas, vicepirmininku — dr. Algirdas Nasvytis, sekr. — Kazys Augulis, izd.— Julius Staniškis, narys švietimo reikalams — Ignas Mal nas (Malinauskas), kult ros reikalams — Alfonsas Mikulskis, kult rin s informacijos reikalams — Juozas Stempužis. Vi-

si iš Clevelando. Jie pasi m pareigas, kurioms savanori skai ius šiandien maža. Už tat šie savanoriai bendruomen s tarnyboje itin verti pagarbos ir paramos.

Spaudos srityje pajud jo žmon s "Lietuvi Dienose". S kmingai jas redagav s Juozas Vyt nas išsik l Washington ir dirba Amerikos Balse. Jo vietoj iš Bostono nusik l ir jau energingai m si naujo darbo Bernardas Brazdžionis.

Dr. Antanas Musteikis nuo šio rudens išsikelia iš New Yorko Buffalo, kur dirbs akademin darb — d stys sociologij .

Aldona Krikš i nait iš Chicagos išvyko Urbana, Ill., mokytojauti.

Stasys Rudys iš Chicagos išvyko lietuvi kalbos d styti Amerikos armijos daliniuose.

Gen. St. Raštikis taip pat jau d sto kariuomen je.

PAVERGTAI T VYNEI

VILNIS

*Daugel vargo ir skausmo pak lei,
Daug vergij ir v.j šalt ,
Kiek laukuose pilk akmen li ,
Tiek kr tin je tavo žaizd .*

*Kas surinks tavo krauj ir g l —
Ir tas ašaras, laisv s kan ias . ..
Nemažiau, kaip vandens Nemun lis
Nuplukdeno j ras pla ias.*

Iš partizan poezijos

Juožas Brazaitis: Laiškas Europ	1
Vis. Studij Biuras: Valstyb ir šeima (iš ciklo: " pilnutin demokratij .")	8
Simas Sužied Iis: Steigiamasis seimas (t sinys iš Nr. 6-43)	13
Adolfas Damušis: Sve iuose pas Kurm (iš ciklo: "Kovoje d l laisv s")	21
Pilypas Narutis: Neelinis kovotojas (iš ciklo: "Kovoje d l laisv s")....	26
Antanas Musteikis: Jaunimas studijose	31

DARBAI IR ID JOS: **T v y n j e:** Studij savait kalb jo Lietuv .
Tremtyje: Europos Bi iuli studij savait (Me ys Musteikis); Vietoj rezolucij ; Vilniaus universitetas ir mes (pagal S. Sužied Iio pranešim). **Pasauly:** Teisinink kongresas At nuose (Vaclovas Sidzikauskas); Ar Ženeva gali mus patenkinti? (J. B.). **Gyvoji Min-tis:** Diskusijos politin s atsakomyb s klausimu (Pax Romana pasi-sakymai); Kur šiandien stovi masonai; Žmon s — dabarties, gal-vojimas—praeities (A. Mž.); Id jos spaudoje; Vardai vykiuose **36-63**

MALON S SKAITYTOJAI,

LAISV nori b ti ne tik leid j bei redaktori min i ir nuotaik reiš j as, bet ir savo skaitytoj gyvosios minties veidrodis.

Neretai labai vertingos mintys ir konstruktyv s sumany-mai ateina žmogui ir stovint prie savo darbo stakli . Reikia tur ti tik truput daugiau lankstumo apie tai pora sakini pranešti Laisv redakcijai.

Ši dien gyvenime gausu problem . Kiekvienas Laisv skaitytojas turi savo išvad d l j . Reikia tik truput daugiau "ar-timo meil s" — nelaikyti savo id j pavožus po "saiku", kaip šykš-tuoliui turtus, o leisti jomis pasidalinti ir plaiai Laisv skaitytoj šeimai.

Redakcija kvie ia skaitytojus nesitenkinti tik pasyviu id j priimtovo vaidmeniu, o tapti aktyviais gyvosios minties dalininkais.

Su sveikinimais po vasaros

LAISV

LAISV R M JAMS NUOŠIRDŽIAI A I

Laisv reikalams aukojo: V. Matiki nas \$25.00, dr. A. Razma \$25.00, dr. V. Majauskas \$9.00, E. Arbas \$7.00, P. e kus \$5.00, B. Polikaitis \$5.00, B. iurlionis \$4.00, St. Barzdukas, J. Buitkus, A. Damušis, D. Kisieli t , P. Petrušaitis, dr. S. Pragulbickas, dr. Z. Pr sas, J. Stelmokas, TT S. J.: A. Mažiulis, B. Raugas po \$2.00; V. Vardys \$1.25, V. Mitkevi ius, P. žemaitis po \$1.00.

Mieliesiems " Laisv " r m jams jos leid jai nuoširdžiai d koja.

" LAISV " ATSTOVYB S:

Australijoje: A. Grigaitis, 86 Gheringhap St., Geelong, Vic., Br. Zumeris, 37 Roxburgh St., Ascot Vale, Melbourne, Vic.

D. Britanijoje: V. Akelaitis, 41 Bloemfontein Ave., Shepherds/Bush W. 12.

Italijoje: Dr. Z. Ivinskis, via Brescia 16, Roma.

Jungtin se Valstyb se: Chicago, Ill. — S. Daunys, 2234 So. Sawyer Ave., tel.: CLifside 4-6690; Cleveland, Ohio — V. Palubinskas, 6711 Bonna Rd., Tel.: He 1-8423; Detroit, Mich. — B. Polikaitis, 8911 Kimberly, Tel.: TY 4-7890; Los Angeles, Calif. — J. žuolaitis, 2012 N. Catalina St., Philadelphia, Pa. — A. Gaigalas, 335 Titan St., Tel.: HO 7-4176; Waterbury, Conn. — V. Vaitkus, 85 Arnold St.

Kanadoje: Hamilton, Ont. — J. Pleinys, 113 Cannon St. E., Tel.: 2-2698; Toronto, Ont. — VI. Gir ys, 31 Concord Ave., Tel.: OL 2156, Sudbury, Ont. — V. Montvilas, 252 College St.: Windsor, Ont. — J. Urbonas, 1421 Pelissier St., Tel.: CL 6-3049.

V. Vokietijoje: (16)Huettenfeld b/Lampertheim, Lit. Gymnasium — A. Grinien ; ,13b)Muenchen — J. Medušauskas, Pariserstr. 18/12.

Švedijoje: P. D da c/o Johanson, Norrtullsgat 22, Stockholm.

Šveicarijoje: Dr. P. Radvila, Werkgasse 50, Bern.

" LAISV " METIN PRENUMERATA: Amerikoje (Šiaur s ir Piet) — \$3.00; Australijoje ir D. Britanijoje — L.-10; Italijoje — L.900-; Pranc zijoje — Fr.750.-; Švedijoje — Kr.8.-; Šveicarijoje — Fr.8.-; V. Vokietijoje — DM.6.-.

ATSKIRAS NUMERIS: Amerikoje — \$.0.75; Australijoje ir D. Britanijoje — L.-2.50; Italijoje — L.250.-; Pranc zijoje — Fr.200.-; Švedijoje — Kr.2.-; Šveicarijoje — Fr.2.-; V. Vokietijoje — DM.1.75. (Norintieji gauti oro paštu primoka faktines oro pašto išlaidas).

LAISV leidžia — Lietuvi Fronto Bi iuliai.

Redakcijos kolegija: vyr. redaktorius — Juozas Brazaitis, redaktoriai — Dr. Juozas Kazickas ir Dr. Antanas Musteikis.

Viršelio vinjet — dailininko Telesforo Valiaus.

Redakcijos ir administracijos adresas: 23 Linden Street, Brooklyn 21, N. Y., Tel.: GLENmore 3-9522.

LAISV — TOWARD FREEDOM, Lithuanian magazine published quarterly by the Friends of the Lithuanian Front, 23 Linden St., Brooklyn 21, N. Y.